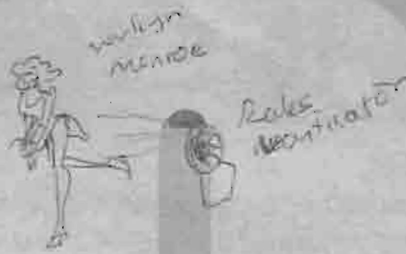
BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ

10 eylül

AYLIK DERGİ
NİSAN 1990
Fiyatı: 3.000 TL.
(KDV Dahil)

7-8

10 EYLÜL'DEN

Dergimizin bu sayısı geçen sayımızda açıkladığımız nedenlerden dolayı elinize geç ulaşıyor. Bu konuda okurlarımızdan gelen haklı eleştirilere yanıt olarak dergimizin yine eskisi gibi normal aylık periyotlarında çıkabilmesinin olanaklarının yaratılmış olduğunu belirtiyoruz.

6.sayımızda yer alan Mahmut Dikerdem'in "Tüm Korotiç'lere açık mektup"unu yurtiçinde ve dışında olumlu değerlendirmelere yol açtı. Toplumsal Kurtuluş ve İşçilerin gazetesi "bu çok önemli yazıya" sayfalarında yer verdiler. Büromuza yine bu yazıyla ilgili yurtiçinden ve dışından çok sayıda olumlu mektup geldi. Bunu "10 Eylül konumlarının haklılığının bir göstergesi olarak bir kez daha algılıyoruz.

10 Eylül bu sayısında Mahmut Dikerdem'in İktisat Fakültesi Mezunları Derneği'nin 9 Mart 1990 günü düzenlediği panelde yaptığı konuşmanın metnini yayınlıyor. Türkiye Barış Derneği Genel Başkanı, emekli büyükelçi Mahmut Dikerdem'in bu yazısını 10 Eylül okurlarımıza ulaştırmaktan onur duyuyoruz.

Önümüzdeki sayıda Mahmut Dikerdem'in Tüm Korotiçlere Açık Mektub'un 2.bölümünü yayınlayacağımızı duyuruyoruz.

Bu sayımızda "Ne yapmalı?" sorusuna 10 Eylül'ün verdiği yanıtıda bulacaksınız. Bu yazımız ne yapmalı sorusunu 10 Eylül taraftar ve okuyucularının çoğunluğunun kendini net biçimde ortaya koyan iradesi temelinde yanıtlıyor. 10 Eylül bütün saptırma girişimlerini boşa çıkararak bugüne kadar savunduğu Leninist çizgiyi sürdürecek, saflarını sıklaştırarak ideolojik netlik temelinde örgütsel omurgasını pekiştirecek ve enternasyonalist-devrimci görevlerine uygun davranacaktır.

Dergimizin sürekli yazarlarından Orhan İyiler'in Gelecek Dergisi'nde çıkan NEP dönemiyle ilgili yazısını Ekim Devrimi ve Genç Sovyet devletinin kuruluşuna ilişkin saptırmaları "Perestroyka'dan önce perestevka" (Yeniden bilinçlenme) başlığıyla yanıtlıyor.

M.Güneş Niçin Demokratik Devrim Değil..! başlıklı çalışmasında Marks ve Lenin'de demokratik-sosyalist devrim anlayışına giriyor. 10 Eylül Türkiye devriminin programatik sorunlarına yönelik araştırma ve incelemelere bundan sonra ağırlık verecek. Net bir programatik doğrultunun saptanmasında bu inceleme-araştırma ve tartışmaların büyük rolü olduğuna inanıyoruz.

10 Eylül, ideolojik hatta sürdürdüğü kavgayı, politik hatta sıçratma hedefini önüne koyuyor.

10 Eylül 1 Mayıs'a hazırlanıyor.

10 Eylül Aylık Dergi - Sahibi ve sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ali Saim Tekin
Yönetim Yeri: Molla Fenari Sokak No: 20 Kat: 4/50 Cağaloğlu/İstanbul
Basıldığı Yer: Mü-Ka Matbaası - Abone Bedeli: 1 Yıllık 30.000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM. Hesap No: Ali Sami Tekin, Yapı Kredi Bankası,
Çemberlitaş Şubesi 040863-1

içindekiler

ayın yorumu:

Durum Saptaması

Bugün gelinen noktada yeni bir durum saptaması yapmak gerekiyor. İç ve dış gelişmeler ülkedeki tüm sınıfsal-politik güçleri yeni değerlendirmelere, yeni adımlara zorluyor. Milli Güvenlik Kurulu'nun devletin yeni duruma yanıtı olarak önerdiği önlemler Çankaya zirvesinde İnönü ve Demirel'in de onayını alarak olağanüstü bir kararnameyle yürürlüğe girdi. Önlemleri şiddeti Demirel ve İnönü'nün "biz bu kadarına evet dememiştik", "bunlar Kuyucu Murat Paşa önlemleridir" türünden görüntüyü kurtaracak itirazlarına yol açtı. Basındaki birçok gözlemcinin vurguladığı gibi Türkiye ikinci bir Takrir-i Sükûn (Sessizliğin Sağlanması) dönemine giriyor.

Kararnameye göre, olağanüstü bölge valisinin yetkileri tüm Türkiye'yi kapsayacak ölçüde genişletiliyor. Artık olağanüstü bölge **dışındaki** matbaalara da "halkı heyecana sevk edecek haberler yayınladıkları" gerekçesiyle el konulabilecek. Sansür ve sürgün kurumlaştırılıyor ve bölge valisinin uygulamalarına karşı her türlü **yargı yolu kapatılıyor.** Grevler ve işçi hareketleri yöneticilerin iki dudağı arasından çıkacak bir sözle yasaklanabilecek, hukuk bütünüyle askıya alınıyor.

İktidar her alanda sertleşiyor. Çimento işçilerinin grevi ertelendi. 141-142. maddelerin kaldırılması sözleri, iktidarın gündeminden adeta çıkarıldı. Kutlu ve Sargın halâ tutuklu.

Bu noktaya nasıl gelindi?

Türkiye burjuvazisinin AT'yle bütünleşme stratejisi Doğu Avrupa'daki gelişmelerin de etkisiyle sonuçsuz kaldı, AT üyeliği uzak bir bahara ertelendi.

1990, çoğu özel sektörde çalışan 750 bin işçinin toplu sözleşme yılı. Bu yıl, geçen yılın işçi hareketlerinden daha yaygın ve köklü sınıf hareketlerinin yaşanacağı kanısı genel bir kabul görüyor.

Kısacası, bu yıl büyük işçi eylemleriyle karşılaşacağını öngören, devrimci hareketi engelleyemeyen, dönüşmesine tanık olan bir diğer deyişle, ayağının altındaki toprağın kaydığını gören burjuvazi, toptan politik çözüm olarak düşündüğü AT'yle bütünleşme stratejisinin tutmamasıyla şaşkınlık içerisine düşmüş, bu şaşkınlık içerisinde **sınıfsal içgüdüsüyle** geleneksel çözümüne, yani Asyalı baskı ve şiddet yöntemine dört elle sarılmıştır.

Burjuvazi birinci Takrir-i Sükun döneminde yaptığı gibi işçi sınıfı hareketini, ve her türden muhalefeti toptan susturmayı planlıyor. 1920'lerin ikinci yarısındaki senaryoyu tekrar uygulamak istiyor. Ne var ki koşullar değişiktir. Aynı senaryo aynı sonucu vermeyecektir.

Biz Leninistler, sosyalistler, devrimciler olarak bu gelişmeden ne sonuç çıkarmalıyız? **Birincisi,** ''AT'yle bütünleşiyoruz, öyleyse özgürlük, demokrasi ve yumuşama dönemine giriyoruz'' hayali üzerine inşa edilen bütün sınıf mutabakatçısı-legalist projeler tuzla buz olmuştur. **İkincisi,** bu çevrelerin gözden düşürmeye çalıştığı klasik örgütlenme projesinin vazgeçilmezliği, ''proletaryanın örgütten başka silahı yoktur'' anlayışının paha biçilmez önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. ''Kışın yağmurunda çamurunda'' yolda kalmayacak yapıların, tekniklerin önemini her sosyalist acil olarak yeniden değerlendirmelidir. **Üçüncüsü,** birlik ve örgütlenme sorunları uzatılmış Kuruçeşme maratonlarına terk edilmemelidir.

İşçi sınıfı ve devrimci hareket **zor ama kesinlikle umut dolu** bir döneme giriyor. Türkiye yeni bir 12 Eylül'e gitmiyor, 12 Eylül döneminden büyük bir baskı dalgasını **göğüsleyerek,** ateşin içinden **geçerek** çıkmaya hazırlanıyor. Paniğe pakılmaya hiç gerek yok. Ayaklarımızı yere sağlam basalım, saflarımızı sıklaştıralım, sınıf hareketiyle bağlarımızı güçlendirelim ve Asyalı baskıya karşı Asyalı pleblerin devrimci, sosyalist çözümünü adım adım örelim. Türkiye burjuvazisi inisiyatifi yitiriyor. Proletaryanın inisiyatifi ele geçirme **olasılığı** güçleniyor. Bütün 10 Eylülcüler, bütün sosyalistler görev başına.

10 Eylül'den açıklama

Dergimiz gecikerek ve iki sayı birlikte çıkıyor. Bu gecikmeden dolayı okuyucularımızdan özür diliyoruz. Gecikme ''ne yapmalı'' sorusuna verilecek yanıt konusunda dergimiz taraftarları arasında süren tartışmadan kaynaklandı. Dergimizin ilk sayısında ortaya koyduğu ''ideolojik netlik-örgütsel omurga-lenincilerin birliği'' üçlemesine aykırı olarak ''birlik özneldir, sınıf mücadelesinin trendi değişik politik özneler arasında hemen bugünden birleşik bir önderliği güçlü bir biçimde çağırmıyor'' düşüncesine gelen az sayıda arkadaşımızın bu önerisi çoğunluk tarafından reddedildi. Bunün üzerine aynı arkadaşlar ''bütün teorik referanslarımızı yitirdik, bir inceleme araştırma grubuna dönüşelim'' önerisiyle ortaya çıktılar. Bu da reddedilince, sosyalist sistemdeki çöküntüden morali bozulan arkadaşlarımız 1990'lı yılların daha şimdiden kaybedildiği varsayımıyla ''artık 2000'li yıllara hazırlanmak gerekir'', ''reformcu-devrimci ayırımı yanlıştır'', ''birleşik yasal bir emek ve sosyalizm partisi yaratılmalıdır'', ''lenincilerin birliği perspektifi düne göre daha da uzaklaşmıştır'' çizgisini dayatmaya kalkıştılar. ''Ne yapmalı'' sorusuna çoğunluğun verdiği yanıtı bu sayımızda okuyacaksınız. Arkadaşlarımızın kerameti kendinden menkul dayatmacı şeflik dönemlerinin kapandığını kısa sürede anlayacaklarına, moral bozukluğundan sıyrılarak 1990'ların önümüze koyduğu görevleri serinkanlılıkla değerlendirmeye başlayacaklarına inanıyoruz. Bütün okuyucularımızı bu konulardaki görüşlerini bize yazmaya çağırıyoruz.

NE YAPMALI?

Okuyucularımız anımsayacaklardır, dergimizin Şubat sayısında şu değerlendirme yer almıştı: "**...kabaca tablo bu. Böylesi bir tabloda komünistler, sosyalistler, devrimciler nerede yer alıyor? Ne yapıyorlar? Şurada sonu gelmez birlik tartışmaları, burada hedefi belirlenemeyen kampanya tartışmaları. Yaşamın öne çıkardığı sorunlara yanıt arayışı, işçi sınıfı ve emekçi halkın hareketi ile bütünleşme, onu yönlendirme çabası gündemin hep daha geri sıralarına itiliyor... Durumu nesnel olarak saptamak ve bundan çıkış yolunu somut olarak ortaya koymak gerekiyor. Ne yapmalı sorusu Marksizm-Leninizm konumlarında yer alanlar bakımından güncel ve ivedidir. Bu soru net biçimde yanıtlanmadan hiçbir parti, grup ya da çevrenin ne kendi içinde ne de birlik-eylem birliği sürecinde ileriye doğru hareketi olanaklı görünmüyor. On Eylül bu soruya kendi yanıtını etraflı bir biçimde önümüzdeki sayıda verecek; diğer parti grup ve çevrelerin de yanıtı önem taşıyor.**"

Bu yazımız, ne yapmalı sorusunu, **10 Eylül** taraftar ve okuyucularının çoğunluğunun kendini net biçimde ortaya koyan iradesi temelinde yanıtlıyor.

HAYAT DOĞRULADI

10 Eylül, daha TBKP program taslağının ortaya çıkışıyla birlikte "reformist-devrimci" ayrımının gündeme geldiğine işaret etmiş, bu ayrımı dikkate almadan birlik konusunda ilerleme sağlanamayacağını vurgulamıştı. "Her geçen gün kapitalizmin yeni yeni erdemlerini keşfeden çevrelerle birlik olmaz" diyerek reformizme karşı Leninci bir odağın yaratılması gerektiğini döne döne açıklamıştı.

TBKP bugün tam bir bozgun havası yaşıyor. Başta İstanbul olmak üzere birçok il komitesi istifa etmiş durumda. Üyelerinin önemli bir bölümünü yitiren Politbüro ve Merkez Komitesi darmadağınık. Kısacası TBKP artık örgütsel bir bütünlük taşımıyor, yani reformist akımın ana örgütü dağılmış bulunuyor.

Hayat bu görüşümüzü doğruladı. Toplumsal devrim ve iktidar hedefinden vazgeçen, burjuvaziye teslimiyet temelinde legalite peşinde koşan TBKP çizgisinin çıkmaz bir sokak olduğu Türkiye ve dünyadaki gelişmelerle kanıtlandı. Dergimizin diğer devrimci çevrelerin yürüttüğü ideolojik mücadeleyle kendine güvenini yitiren, temsilciliğini yaptığı Gorbaçovcu "yeni düşünce"nin her yerde kapitalist sağın, anti-komünizmin ve ulusal düşmanlıkların hortlamasına yol açtığının görülmesiyle pırıltısını yitiren ve legalite girişimleri başarısızlığa uğrayan TBKP bugün tam bir bozgun havası yaşıyor. Başta İstanbul olmak üzere birçok il komitesi istifa etmiş durumda. Üyelerinin önemli bir bölümünü yitiren Politbüro ve Merkez Komitesi darmadağınık. Kısacası TBKP artık örgütsel bir bütünlük taşımıyor, yani reformist akımın ana örgütü dağılmış bulunuyor.

Buna karşılık, TBKP kadrolarının bir bölümü ile "yeni politik düşünce"yi benimseyen TSİP çevreleri, **Sosyalist Birlik** dergisi ve bir grup bağımsız aydınla birlikte, reformist odağı daha geniş bir temelde yeniden örgütlemek için harekete geçmiş bulunuyor. Leninizmin ve özellikle de Leninist parti öğretisinin kesin reddini öngören bu girişim, bir savunucusunun sözleriyle, "özgür bireyleri mevcut siyasi partiler yasası zorunlu kılmıyorsa bir tüzüğü bile olmaması gereken gevşek bir yapıda biraraya getirmeyi" hedefliyor. Savaşım örgütü olarak değil, düzen örgütü olarak tasarlanan bu partide marksistlerin yanı sıra marksist olmayan çevrelerin de bulunmasının arzu edilir bir gelişme olacağı vurgulanıyor. Böylece bu proje, Krasin'in toplumsal devrimi değil, kapitalizmin demokratik varyantını esas alan teslimiyetçi projesinin Türkiye topraklarında gerçekleştirilmesi anlamına geliyor. **10 Eylül** bu projeyi kesin olarak reddediyor.

YA DEVRİMCİLER

Peki ya reformizme karşı çıkan devrimci çevre ve yapılar ne durumda? TBKP'nin reformizmine ve SBKP yönetiminin yeni politik düşüncesine karşı genel ola-

rak Marksizm-Leninzmi savunanlar açısından hangi tespitleri yapabiliriz? Bu soruları, sona ermek üzere olan (dergimiz sizlere ulaştığında sona ermiş olacak) Kuruçeşme görüşmelerinin bir değerlendirmesiyle birlikte ele almak gerekiyor.

10 Eylül, daha Kuruçeşme toplantılarının başında, "reformizm-devrimcilik" ayırımını dikkate almadan bütün solu aynı partide birleştirme girişiminin sonuçsuz kalacağını vurgulamış, reformizme karşı Leninist bir odağın şekillendirilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamıştı. Ne var ki özellikle "elmalarla armutların birliği" adı verilen bir anlayış nedeniyle, Marksizm-Leninzm konumlarını savunan çevrelerin bağımsız bir odak halinde biçimlenip davranması sağlanamamıştı. Böylece devrimin pratik-politik sorunlarını değil, sonu gelmez soyut teorik tartışmaları eksen alan bir sürece yol açılmış oldu.

Böylece bu proje, Krasin'in toplumsal devrimi değil, kapitalizmin demokratik varyantını esas alan teslimiyetçi projesinin Türkiye topraklarında gerçekleştirilmesi anlamına geliyor. 10 Eylül bu projeyi kesin olarak reddediyor.

Bugün gelinen noktada birlik değil ayrışma görüyoruz. Ayrışan taraflardan biri, Leninizmin mirasını red temelinde reformcu, legalist, uzlaşmacı ve evrimci bir partiden yana olanlar. Böyle bir perspektifi reddeden, genel olarak toplumsal devrim ve iktidar hedefini önce koyan çevreler diğer kutbu oluşturuyor. Bu kutup içinde ağırlıklı bir yer tutan çoğu troçkist çevreler "devrimci sosyalist blok" önerisiyle ortaya çıkıyorlar. Bizce bu öneri de günün yakıcı sorunu olan birleşik Marksist Leninist partiyi bugünden başlayarak adım adım örme hedefini bulandırıyor. Birlik sorunu çürümeye terk edilmemeli, bitmez tükenmez tartışmalarıyla yeni bir Kuruçeşme maratonuna, kapı açılmamalıdır. **10 Eylül** sekiz ay önce yaptığı öneriyi tekrarlıyor: Ana halka Leninist odağın derhal biçimlendirilmesidir. Farklı yapı ve geleneklerden gelen Marksist-Leninist çevreler toplumsal devrim perspektifiyle toplumsal pratiğe bugünden müdahale edecek, sınıf mücadelesinin istemlerini karşılayacak örgütsel yapının, yani leninist partinin ilk köşe taşı olarak "Leninist odak" biçiminde biraraya gelmelidirler. Tekrarlıyoruz, Leninist odak, Leninist birlik, birleşik Leninist parti... Örgütsel alanda kavranacak halkalar dizisi budur. Ne olduğu iyi tanımlanmamış, herkesin başka bir şey anladığı "devrimci sosyalist blok" değil.

BİRLEŞİK ÖNDERLİK

Değişik geleneklerden Marksist-Leninistlerin bölünmüşlüğü Türkiye'nin özgül bir gerçeğidir. Ülke ve dünyadaki gelişmeler toplumsal devrim ve sosyalizmi güncel bir hedef olarak benimseyen çevre ve örgütlerin sadece ideolojik-teorik alanda değil, aynı zamanda politik pratik alanda birleşik bir odak yaratmaları için kaçırılmaması gereken bir fırsat sunuyor. Mülk sahibi sınıfların egemenliğine son verilmesi hedefini benimseyen, sınıfsız topluma ulaşma yolunda proletaryanın devrimci iktidarının zorunluluğunu kavrayan, burjuva ve küçük burjuva partilerinden kendini kategorik olarak ayırmış, ideolojik netlik-devrimci program temelinde örgütsel birliği öngören ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını savunan, savaşımın hiçbir biçimini dışlamayan ve hiçbir biçimini mutlaklaştırmayan, her koşulda savaşımını sürdürme yeteneğine sahip Leninist bir kaldıraca ihtiyacımız var. Bu kaldıraç çok çeşitli çevre ve geleneklerden kadroların harmanlanmasına hizmet edecek, işçi ve emekçi yığınların gözünde sosyalizmi çekici bir seçenek haline getirecektir. Enternasyonalizmi ete kemiğe büründürecek böylesi bir parti hedefi gerçekçi sayılabilir mi? Biz gerçekçi olduğunu düşünüyoruz. Bu düşüncemiz uluslararası ve ülke içi iki gelişmeden kaynaklanıyor.

Hepimiz birlikte yaşadık, son altı ayda olaylar başdöndürücü bir hızla gelişti. Özellikle reel sosyalist ülkelerdeki gelişmeler özenle irdelenmesi gereken yeni bir durum yarattı. Artık yeni bir dünyayla karşı karşıyayız. 1917 Ekim Devrimi'yle başlayan sürecin ana eksenini oluşturan iki kutuplu (kapitalist ve sosyalist) dünya, sosyalist sistemdeki çözülmeyle birlikte yeniden tek bir kapitalist dünyaya dönüşme yoluna girmiş bulunuyor. Bugün artık bütünsel bir sosyalist sistemden söz etmek mümkün görünmüyor; sosyalizmi sürdürmekte ısrar eden Küba ve Arnavutluk gibi tek tek ülkeler var. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülke **yönetimlerinin** hemen hepsi kapitalist-emperyalist dünyaya eklenme perspektifini benimsedi. Demokratik Almanya, tıpkı Çekoslovakya'nın II. Dünya Savaşı'ndan önce Hitler'e peşkeş çekilmesi gibi yeni bir onursuz "Münih Anlaşması"yla Batı Alman kapitalizmine teslim ediliyor. Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya kendilerini IMF'ye bağlayarak kapitalizme doğru yelken açtılar. Romanya'da komünizm günahkâr bir ideoloji ilan edildi. Bulgaristan "özel girişimciliğe dayalı bir devlet" olacağı ibaresini anayasasına geçirdi. Vietnam serbest piyasa doğrultusunda hızla adımlar atıyor. Çin "sosyalizm" söylemine devam etmekle birlikte bir yandan kapitalist reformlardan geri dönmeyeceğini ilan ediyor, diğer yandan halâ CIA ile işbirliğini sürdürerek Amerikan emperyalizminin Çin toprakları üzerinde kurduğu Sovyetlere yönelik dinlenme üssünün faaliyetine bile halâ ses çıkarmıyor.

Bu durumda dünya sosyalizminin yetmiş yıllık deneyiminin muhasebesini yapmak, işlerin bu noktaya

Bugün artık bütünsel bir sosyalist sistemden söz etmek mümkün görünmüyor; sosyalizmi sürdürmekte ısrar eden Küba ve Arnavutluk gibi tek tek ülkeler var. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülke yönetimlerinin hemen hepsi kapitalist-emperyalist dünyaya eklenme perspektifini benimsedi.

nasıl geldiğini tutarlı biçimde açıklamak büyük önem kazanıyor. "Yeni politik düşünce" yandaşlarının Marksist-Leninist perspektifi reddeden sahte yenilikçiliğinin tersine, Marksist-Leninist bakış açısıyla teorimizi yetmiş yıllık reel sosyalizm pratiğinden çıkan derslerle zenginleştirmek gerekiyor. Enternasyonalist teorimizi güncel "reel" politikaların yetmiş yıldır biriken bozucu etkisinden arındırmak, sosyalist ülkenin/ülkelerin savunulmasının gerekli kıldığı (ya da kılmasa bile bunun böyle algılandığı) politikaların teori düzeyine çıkarılmasının yol açtığı tahribatı gidermek, sapla samanı, özle kabuğu birbirinden ayırmak görevi önümüzde duruyor. Tüm dünyadaki devrimlerin deneyiminden yararlanarak ve **özellikle 1960'lardan bu yana Türkiye devrimci pratiğinin derslerini sistemleştirerek** teorimizi yeniden işlemek, marksizm leninizmi kendi topraklarımızda yeniden üretmek zorundayız. Yeni ufuklara ancak böyle bir zenginlikle ilerleyebiliriz. İşin sevindirici yanı, çeşitli marksist leninist grupların birbirlerinden bağımsız olarak ideolojik-teorik alanda önümüzde muazzam bir görevin bulunduğunu tespit etmeleri, başdöndürücü hızla gelişen olaylar karşısında ortak (en azından temel yönleriyle benzer) bir tutum alabilmiş olmaladır. Birleşik bir önderlik hedefini gerçekçi kılan birinci olgu budur.

Bu hedef konusunda umutlanmamıza yol açan ikinci olgu ise, ülkedeki sınıf mücadelesinin somut durumunun bugün öncülük ihtiyacını acil olarak gündeme getirmesidir. Hiçbir devrimci çevre sınıf mücadelesinin öne koyduğu görevleri kucaklayamıyor. Mücadelenin boyutları yükseliyor. Geçen yıl kamu sektöründe çalışan sekiz yüz bin emekçinin toplu sözleşme yılıydı. Bu olgu dergimizin çeşitli defalar belirttiği gibi tarihimizin en kapsamlı işçi eylemlerine yol açtı. 1990 yılı özel sektörde çalışan yediyüzelli bin işçinin toplu sözleşme yılı. Bu durumun ne tür olaylara yol açma potansiyelini taşıdığını görmek için falcı olmaya gerek yok. Daha şimdiden otuzbini aşkın işçi greve başladı. Toplumsal devrim mücadelemizin hep en zayıf halkasını oluşturan köylü hareketinde de ciddi kıpırdanışlar var. Tütün üreticilerinin son eylemleri yeni bir başlangıç. Öğrenci hareketleri kitlesel bir niteliğe bürünüyor. Kadınların, öğretmenlerin ve diğer kamu çalışanlarının hareketinde belirgin bir canlanma var. Muammer Aksoy'un ve Çetin Emeç'in öldürülmesi sinmeye değil, silkinmeye yol açıyor. Buna karşılık burjuvazi cephesinde işler epeyce karışık. Desteği yüzde onbeşlere inen, meşruiyeti son derece tartışmalı bir başkan baba-ANAP iktidarı, ANAP'tan farklı bir program ortaya koyamayan aciz muhalefet, "en fazla gecekonduyu biz yıktık" diye öğünen sosyal demokrat belediyeler... Keyfiliğin, vurdumduymazlığın, işsizliğin pahalılığın, iş cinayetlerinin, en küçük özgürlüğe bile tahammül edemeyen boğucu havanın sıradan vatandaşın psikolojisinde yol açtığı değişimleri, biriken öfkeyi herkes hissediyor. Türkiye bir patlamanın eşiğinde... Demirel bile "fırtına yaklaşıyor" diye uyarıda bulunuyor. Çeşitli Leninist gruplar bu konuda da ortak tespitler yapıyor, öncülük ihtiyacını vurgulayarak "öznel faktör"ün gün geçtikçe daha büyük önem kazandığına işaret ediyorlar.

Öyleyse, daha şimdiden, çeşitli Leninist grupların dünyaya ve Türkiye'ye ortak bir açıdan yaklaşabildiklerini ve ortak sonuçlar çıkarabildiklerini söyleyebiliriz. Devrimimizin antikapitalist karakter taşıyacağı, önümüzdeki adımın sosyalist devrim olduğu konusunda bu çevrelerde geniş bir mutabakat sağlandığı da dikkate alınırsa, Leninist çevrelerin ortak bir program temelinde ideolojik, politik ve örgütsel birlik oluşturma potansiyeline sahip oldukları açıktır. Şimdi gereken, yeterli politik ustalığın gösterilmesi ve bu potansiyelin fiile dönüştürülmesidir.

10 EYLÜL MİSYONU

Kuşkusuz, sözünü ettiğimiz politik ustalığın gösterilmesi sadece bizim değil, böyle bir birlikte yer alabileceklerini düşündüğümüz bütün Leninist çevrelerin görevidir. Birlik karşılıklı iradeyi gerektirir. **10 Eylül** bu iradeyi göstermeye hazırdır. Birlik irademiz gerekli karşılığı bulursa Marksist-Leninist parti doğrultusunda köklü adımlar atılabileceğini düşünüyoruz.

Peki leninist çevreler karşılıklı olarak bu iradeyi ve politik ustalığı gösteremezse sonuç ne olur? **10 Eylül** sınıfsal bir misyonla yola çıkmıştır ve her durumda misyonunu yerine getirme iradesine sahiptir. Biz sorumluluğumuzun gereğini yaparız. **10 Eylül** bütün saptırma girişimlerini boşa çıkararak bugüne kadar savunduğu leninist çizgiyi sürdürecek, saflarını sıklaştırarak ideolojik netlik temelinde örgütsel omurgasını pekiştirecek ve enternasyonalist-devrimci görevlerine uygun davranacaktır.

10 Eylül

Yalta'dan Malta'ya: BLOKSUZ BİR DÜNYAYA DOĞRU MU?

Mahmut Dikerdem

Günümüzde en sık kullanılan sözcük 'değişim'. Tarih'in hızlandığından, toplumların köklü değişikliklere uğradığından, dünyada -özellikle Avrupa'da- siyasal dengelerin hızlı bir değişim sürecine girdiğinden söz ediliyor ve ardından kaçınılmaz soru ortaya atılıyor: 'İdeolojilerin sonu mu geldi? Komünizmin ölümüne, Marksizmin iflâsına mı tanık oluyoruz?' Kimileri kesinlikle evet diyorlar, hattâ daha ileri giderek "Batı'nın liberal ekonomiye dayalı demokratik sisteminin tarihsel sürecin son durağı olduğunu" öne sürüyorlar. Başkaları ise ideolojilerin öldüğünü ilân etmenin saçmalık olduğunu belirtiyorlar ve "ideolojiler ancak yeniden doğmak için ölürler, çünkü ideoloji entellektüel bir birikim, bir kalıtım, gerçeğin doğru ya da hayali biçimde algılanmasıdır. Örneğin Fizik bilimi de maddenin ideolojisidir, fizik bilimini gömmekten kim söz edebilir" diyorlar. İdelojiyi önemseyenlerin ortayolcu'ları, ılımlıları kapitalizm ile sosyalizmin demokrasi şapkası altında ister istemez birarada, işbirliği halinde yaşamaya mahkum olduklarını, zira ayrılmaları halinde doğacak rejimlerin şiddete, kıyımlara yol açacağını savunuyorlar.

Burada başka bir soru ortaya çıkıyor: Dünyanın iki büyük gücünden biri, sosyalizmin anavatanı olan Sovyetler Birliği nereye doğru gidiyor? Bazıları SSCB'nin 21. yüzyıla dek yaşayabileceğinden kuşku duyuyorlar, çünkü diyorlar, Komünist Parti'nin siyasi tekelinin son bulması bir ordunun subay kadrosunun lağvedilmesine benzer. SSCB gibi çokuluslu devletlerde 'devlet' ile 'ideoloji' arasında özdeşlik vardır, ideoloji ulusları birleştiren çimento görevini yapar. Anayasal ayrıcalığı olmayan bir komünist partisiyle Sovyetler Birliği'nin varlık nedeni de ortadan kalkar" deniliyor. Bu açıdan bakılınca, Mihail Gorbaçov'un -eğer amacı yalnız Rusyayı değil Sovyetler Birliği'ni yaşatmaksa- büyük bir kumar oynadığına işaret ediliyor. Gerçekten de, Başkan Gorbaçov için perestroika ve glasnost'u sürdürmenin Parti'nin rolünü korumaktan daha büyük önem taşıdığı gözleniyor. Oysa örneğin ABD başkanlarından Abraham Lincoln -ki tarihe kölelik kurumunu kaldıran lider olarak geçmiştir- Amerikan iç savaşı sırasında sürekli olarak "Birliğin korunması benim için köleliğin son bulmasından daha önemlidir" demiş ve kölelere ancak Kuzey'in birlik davasına yardımcı olacağı anlaşıldıktan sonra özgürlük tanımıştı.

* * *

Yalta'dan Malta'ya'nın anlamı, kulağa hoş gelen bir uyak oluşturmasının dışında, yakın siyasal tarihin kilometre taşı değerindeki iki olayını karşılaştırarak, 45 yılda nereden nereye gelindiğini saptamak, bundan çıkacak sonuçla da dünyanın nereye yöneldiğini anlamaya çalışmaktır.

Ne var ki, bugünkü konumuz dünyadaki değişimlerin ideolojik boyutunun irdelenmesi değil. Biz soruna uluslararası ilişkiler ve daha ağırlıklı olarak bloklaşmaların geleceği bakımından yaklaşmaya çalışacağız. Yalta'dan Malta'ya'nın anlamı, kulağa hoş gelen bir uyak oluşturmasının dışında, yakın siyasal tarihin kilometre taşı değerindeki iki olayını karşılaştırarak, 45 yılda nereden nereye gelindiğini saptamak, bundan çıkacak sonuçla da dünyanın nereye yöneldiğini anlamaya çalışmaktır. Gerçi bugünkü gibi belirsizliğin egemen olduğu dönemlerde ileriye dönük kehanette bulunmak, yanılma tehlikesini arttırabilir. Ancak son 45 yıllık tarih kesitinden çıkarılacak derslerle sağlıklı öngörülerde bulunabilmek de olasıdır. Bu açıdan bakılınca Yalta ile Malta Konferansları'nın

Yalta sıcak bir savaşın, Malta ise soğuk savaşın bitimini simgeler. Her ikisinde de baş rolü SSCB'nin oynadığı ama birincisinden galip, ikincisinden yenik çıktığı görülür. Baş rol yardımcılığı rolündeki Almanya ise Yalta'dan tümüyle tükenmiş, ezilmiş olarak çıktığı halde ikinciden, Malta'dan sonra hemen hemen Avrupa liderliğine adaylığını koyacak duruma yükselmiştir.

benzeştiği ve ayrıştığı noktalar şöyle özetlenebilir: Yalta sıcak bir savaşım, Malta ise soğuk savaşın bitimini simgeler. Her ikisinin de baş rolü SSCB'nin oynadığı ama birincisinden galip, ikincisinden yenik çıktığı görülür. Baş rol yardımcılığı rolündeki Almanya ise Yalta'dan tümüyle tükenmiş, ezilmiş olarak çıktığı halde ikinciden, Malta'dan sonra hemen hemen Avrupa liderliğine adaylığını koyacak duruma yükselmiştir. Şimdi bu benzetmeler üzerinde fazla oyalanmadan sorunun özüne gelmek istiyorum: Nasıl olmuştur da Yalta'da ve ondan altı ay sonra toplanan Postdam Konferansında Nazizmi, Faşizmi bir daha dirilmemek üzere tarihin çöplüğüne atan, Alman militarizmini paramparça ederek bu ülkeyi bir daha Avrupa'yı tehdit edemeyecek duruma getiren ve ortaklaşa kurdukları dengeleri korumak için her zaman birlikte hareket etmek yükümlülüğünü üstlenen Bağlaşık Devletler yada savaş sırasındaki adıyla Demokrasi Cephesi (ABD, SSCB, İngiltere) İkinci Savaş'ın bitiminden çok kısa bir süre sonra ortak cepheyi çatlatmışlar, birbirine düşman bloklara ayrılmışlardır? Ve nasıl olmuştur da dörtlü işgal altına alınan Alman toprakları 10 yıl sonra NATO Paktına entegre edilerek Batı blokunun merkez kanadının vurucu gücü haline gelebilmiştir? Bu ve buna benzer soruların yanıtlarını 2. Dünya Savaşı'nın bitiminde meydana çıkan ve tüm dengeleri altüst eden olaylarda aramak gerekiyor:

Nazi Almanyası kayıtsız, koşulsuz teslim olurken, Üç Büyükler (SSCB, ABD, İngiltere) savaş sonrası Avrupasının yazgısını belirlemek üzere Berlin'de toplanmayı kararlaştırdılar. Potsdam Konferansı diye anılan bu toplantının 1 Temmuz 1945 de başlaması kararlaşmıştı ama Roosevelt'in ani ölümü üzerine ABD başkanlığına geçen Harry Truman konferans tarihini iki kez erteletip 15 temmuzda toplanmasında diretti. Bu ısrarın nedenini Truman anılarında şöyle anlatır: "Dışişleri Bakanı Burnes, tahrip gücü yüksek olan atom bombasının hazır olduğunu, bombanın savaş sonunda Amerikanın bütün koşullarını dikte etmesine yarayacağını bildirdi. Savunma Bakanı Stimson da bu görüşü paylaşıyor ve atom bombasının öteki devletlerle ilişkilerimizde kesin etkisi olacağını söylüyordu." Truman'ın talimatı ile atom bombası konusunda bir rapor hazırlandı, raporun sonuç bölümünde şöyle deniyordu: "Birbirine tümüyle karşıt iki sosyal sistem arasında sürekli ilişkiler kurulması olanaksızdır. Ne denli çaba harcasak da birbirimizi anlayamayız. Bu bakımdan, Sovyetlerden ödün koparmak için atom silahının kullanılmasını öneririm." Nitekim 6 Ağustos 1945 günü 200 bin kişinin ölümüne neden olan bomba Hiroşima'ya sonra da Nagasaki'ye atıldı.

Kapitalist sisteme bağlılığın ve komünizm düşmanlarının dinsel bir inanç gibi güçlü ve yaygın bulunduğu Amerikanın nükleer silah tekelini elinde tutması onu yeryüzünün en büyük askeri gücü haline getirdi. Bunun yanı sıra savaştan dünyanın en sağlam ekonomisine de sahip olarak çıkan ABD artık kendi düzenini, yaşam biçimini, barış anlayışını (PAX AMERİCANA) herkese kabul ettirebilecek durumda idi. Ayrıca, ABD'nin dünya jandarmalığını üstlenmesine Batı Avrupa-

lılar da razıydılar. Zaten yakılıp yıkılmış olarak çıktıkları savaşın ertesinde Avrupa burjuvazisi çifte korkunun etkisi altında bulunuyordu. Bir yandan Nazi işgaline karşı direnişin önderliğini yapmış komünist partilerin başlatabileceği halk hareketlerinden, öte yandan da ordusunu terhis etmemiş olan Sovyetler Birliği'nden korkuyordu. Bu durumda Batı Avrupa burjuvazisi ABD'nin askeri korumasına ve ekonomik yardımına talip oldu. 1947'de açıklanan Truman Doktrini'ni 1948'de Marshall yardımı, 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO), 1951'de Uzakdoğu Savunma Paktı (ANZUS), 1952'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınması izledi ve Truman zamanında "SSCB'nin kuşatılması" kuramına dayandırılan Amerikan dış politikası, Eisenhower-Dulles ikilisi döneminde "Komünizmin geri püskürtülmesi" stratejisine dönüştü.

Sovyetlerin nükleer silah imaline başlaması sonucunda iki süper güç arasında kurulan "dehşet dengesi" olası bir nükleer savaşa varacak çatışmaları önleyerek "yumuşama" dönemine geçişi sağladı. Aslında yumuşama süreci herşeyden önce halk yığınlarının siyasal yönetimler üzerinde ağırlıklarını duyurmalarından ve barış düzenine geçişi zorlamalarından kaynaklanmıştır.

Soğuk savaş ve Doğu-Batı bloklaşması böyle başladı. 1955'de Batı Almanya NATO paktına alınınca karşısında Varşova Paktı doğdu. Bu dönemde iki kez -Berlin ablukası ve Küba krizi- dünya sıcak savaşın eşiğine girdi. Sovyetlerin nükleer silah imaline başlaması sonucunda iki süper güç arasında kurulan "dehşet dengesi" olası bir nükleer savaşa varacak çatışmaları önleyerek "yumuşama" dönemine geçişi sağladı. Aslında yumuşama süreci herşeyden önce halk yığınlarının siyasal yönetimler üzerinde ağırlıklarını duyurmalarından ve barış düzenine geçişi zorlamalarından kaynaklanmıştır. Doğuda olsun Batıda olsun halklar iki blok arasında çıkacak bir nükleer savaşın yenen ve yenileni olmayacağının, iki tarafın da karşısındakinin öldürücü darbelerine açık bulunduğunun bilincine varmışlardır. Ancak, soğuk savaşın çatışma ortamından yumuşama (detant)'nın uzlaşma ortamına geçilmesi ne kolay ne de çabuk oldu. Önce Doğu ile Batı blokları arasında siyasal diyalog başlarken, Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği stratejik alanda ikili ve çok taraflı anlaşmalar imzalayarak detant sürecine girişin zeminini hazırladılar. Bunu 1966 yılında SSCB Komünist Parti'sinin 23. Kongresinde Leonid Brejnev'in bir "Avrupa Güvenliği Konferansı"nı toplamak amacıyla Sovyetlerin resmi politikası olarak ilan etmesi izledi. 1969 yılında da Sovyet hükümeti tüm Avrupa hükümetlerine konferansın toplanması için başvurdu. Çağrıya Batı blokunun ilk tepkisi olumsuz oldu. NATO'nun küçük üyeleri büyük müttefiklerine önerinin kabulünü telkin ettilerse de genelde Batı'lılar bir Avrupa Güvenlik Konferansı için kimi koşulları ileri sürüyorlardı. Bunların en önemlileri Avrupada dengeli bir güç indirimi yapılması ve Berlin üzerindeki görüşmelerde ilerleme sağlanmasıydı. Berlin sorunu 1971 eylülünde çözümlendi ve 1972 yılında Nixon'un Sovyetler Birliğini ziyareti sırasında Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'nın hazırlık çalışmalarının Helsinki'de başlatılması kararlaştı. Çalışmalar iki yıl süre ile Cenevre'de uzmanlar düzeyinde sürdükten sonra 1 Ağustos 1975'te HELSİNKİ NİHAİ SENEDİ 33 Avrupa ülkesiyle ABD ve Kanada'nın devlet yada hükümet başkanlarınca imzalandı.

Helsinki Sonuç Belgesiyle yeni bir insan hakkı tescil edilmiş oluyordu: Ulusların barış içinde birarada yaşama hakkı. Bu yeni kavramla insanlık Fransız Devrimi'nin ve daha yakın tarihteki İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ürünü olan "bireysel haklar"a toplumsal bir hak eklemiş oluyordu ki bu, insanlık tarihinde önemli bir aşama idi. Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerek: Avrupa siyasal tarihinde ve genel olarak uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde bir dönüm noktası olan Helsinki Konferansı'nın toplanması ve dünyada 1.soğuk savaş döneminin sona erdirilmesi, SSCB devlet başkanı Leonid Brejnev'in altı yıl süren kararlı çabaları sonucunda mümkün olabilmiştir. Bu gerçeği Konferansın açılışında konuşan Batılı liderler de dile getirmişlerdir.

Helsinki'de başlatılan yumuşama döneminin ömrü kısa oldu, imzalanan belgede öngörülen güvenlik ve işbirliği ilkeleri bir türlü yaşama geçirilemedi. Bunun başlıca nedeni doğu ve batı bloklarının barış sorununa yaklaşımlarındaki temel ay-

Avrupa siyasal tarihinde ve genel olarak uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde bir dönüm noktası olan Helsinki Konferansı'nın toplanması ve dünyada 1.soğuk savaş döneminin sona erdirilmesi, SSCB devlet başkanı Leonid Brejnev'in altı yıl süren kararlı çabaları sonucunda mümkün olabilmiştir.

rılıklardır. Başta SSCB olmak üzere sosyalist ülkeler siyasal yumuşamanın askersel yumuşama ile pekiştirilmesi yani genel silahsızlanmaya yönelinmesi zorunluluğunu öne sürerken, NATO paktında kümelenmiş batılı devletler insan hakları sorununun öne çıkartılmasında direndiler, silahsızlanma sorununu sürekli savsakladılar. 1975 ile 1980 arası AGİK toplantıları sağırlar diyaloğu halinde sürüp gitti, silahsızlanma konferanslarında ilerleme kaydedilemedi. 1979 yılı sonunda Afganistan olaylarının patlak vermesi üzerine de ABD Başkanı Jimmy Carter "Detant ölmüştür" diyerek 2. soğuk savaş döneminin başlama işaretini verdi.

1980 ile 1985 yılları arasında çılgınca hızlanan silahlanma yarışı ve onun yarattığı nükleer savaş tehlikesi dünya halklarına "daha fazla silahın daha çok güvenlik sağlamadığı" bilincini aşıladı. Halk yığınlarında savaş tehdidine elbirliğiyle karşı koyma istencinin yaratılmasında, kuşkusuz ki, Dünya Barış Hareketi'nin belirleyici etkisi olmuştur. Buna bir de "Gorbaçov fenomeni" eklenince, "caydırıcılık" stratejisinin yerini -başta nükleer silahlar olmak üzere- kademeli ve karşılıklı denetimli bir genel silahsızlanmaya yönelme eğilimi her iki blokta da güç kazandı.

Bu başdöndürücü gelişmeler sırasında bir dergiye yazdığım dış politika yazısında aynen şöyle demiştim: "Artık Batı'nın Sovyetlerden isteyebileceği bir tek ödün kaldı, o da komünist rejimden vazgeçmesidir." İtiraf edeyim ki, bunu yazarken Gorbaçov'un böyle bir koşulu da kabul edeceğini kestirememiştim!

Gorbaçov fenomeni dedim, bunu biraz açmak gerekiyor. Dünyayı şaşırtan gelişmelerin başlangıcı olan Reykjavik Doruğu'nu anımsayalım: Hedef Avrupada konuşlandırılmış orta erimli füzelerin ortadan kaldırılmasıydı. Silahsızlanma tarihinde ilk kez bir silah kategorisinin tümden imha edilmesi söz konusuydu ki dünya barışı yolunda başlı başına bir kazanım olacaktı. Bu hedefe varılırsa artık orada durulamayacağı, kıtalar arası balistik füzelerin, ardından klasik (konvansiyonel) silahların sınırlandırılmasının gündeme geleceği belliydi. Ama anlaşmaya nasıl varılacaktı? Gerçi ABD başkanı Reagan "Sıfır Çözüm" (Batı Avrupa'daki Amerikan füzeleriyle Sovyet SS-20 füzelerinin sıfırlanması) formülünü evvelce ortaya atmıştı ama öte yandan da en gelişkin teknoloji ürünü olan Yıldız Savaşları projesine de ağırlık vermeye başlamıştı. Gorbaçov, Reykjavik toplantısında Yıldız Savaşları projesinin laboratuvar deneyleri aşamasından öteye geçmemesi koşuluyla sıfır çözümü kabul edeceğini başkan Reagan'a bildirdi. Ancak, Pentagon'un baskısıyla bu öneri geri çevrildi. Dünya kamuoyu yeniden karamsarlık havasına girerken Sovyet lideri soluk kesici girişimlerini ardarda sıraladı: Önce Yıldız Savaşları tasarımına koyduğu çekinceyi kaldırdı. NATO bunu yeterli bulmayınca "çifte sıfır" önerisini açık-

29 Mayıs 1988 Michael Gorbaçov ve Ronald Reagan

ladı. (Avrupadan çekeceği füzeleri Asya'ya da yerleştirmeyecekti.) Biraz tıknefes olan NATO kurmayı bu kez konvansiyonel silahlardaki Sovyet üstünlüğünü ileri sürünce Gorbaçov Avrupa'daki tüm silah ve asker sayısını azaltma görüşmelerine hazır olduğunu bildirdi. Birkaç aya sığan bu başdöndürücü gelişmeler sırasında bir dergiye yazdığım dış politika yazısında aynen şöyle demiştim: "Artık Batı'nın Sovyetlerden isteyebileceği bir tek ödün kaldı, oda komünist rejimden vazgeçmesidir". İtiraf edeyim ki, bunu yazarken Gorbaçov'un böyle bir koşulu da kabul edeceğini kestirememiştim!

* * *

Şimdi sonuca geliyorum: MALTA DORUĞU'nda Mihail Gorbaçov'un soğuk savaşın sona erdiğini resmen açıklaması doğal olarak dünyada büyük bir ferahlık ve iyimserlik yaratmıştır. Savaş olasılığının iyice zayıflayıp dünyanın gündeminden çıkması son derece önemli bir kazanımdır ve bunu insanlığa armağan eden de Sovyet liderídir. Ancak unutulmamalı ki, sona ermekte olduğu gözlenen karşıtlık (antagonizm) SSCB ile ABD yada Doğu ile Batı blokları arasındaki uzun soğuk savaş döneminin yarattığı gerginlik ve çatışma ortamıdır. Bugünkü durum taraflardan birinin -yani sosyalist cephenin- kendi iç çelişkilerinin zoruyla karşı tarafla uzlaşmaya talip olması sonucunda meydana çıkmıştır. Öteki taraf yani kapitalist cephe, kendi kamuoyunun baskısıyla askersel alanda kabul ettiği kısıtlamalar dışında, herhangi bir yükümlülük altına girmemiştir. Diğer bir deyişle, soğuk savaş döneminde Batı'nın işgal ettiği mevziler ve uluslararası ilişkilerdeki emperyalist sistem egemenliği aynen sürmektedir. Nitekim şimdi Doğu-Batı çatışmasının yerini Kuzey-Güney çelişkisi almak yolundadır. Oysa sürekli ve adil bir barış düzeninin gerçekleşmesi emperyalizmin hegemonyası sürdükçe mümkün olamaz. Görünüşe bakılırsa emperyalist sistem Doğu blokunun silahları bırakma ve blokları dağıtma istemini sosyalist sistemin kesin iflası ve aynı zamanda kapitalist sistemin meşruluğun, üstünlüğününün kanıtı olarak görmek eğilimindedir. Bu gözlem doğru ise, tarihin akışına ters düşen sömüren-sömürülen ilişkisi son buluncaya dek, askeri bloklar ortadan kalksa bile, toplumsal çatışmaların başka biçimler alarak devam edeceğinden kuşku duyulmamalıdır. Bir yandan barış sorunları global'dir deniliyor, öte yandan ise yaşam düzeyleri ve üretim kapasiteleri son derece farklı üç dünyanın içiçe yaşadığı, Batı'nın yaşam düzeyinin Doğu'nunkinden 3-4 kat, Güney'in yoksul ülkelerinden ise 200 kat üstün olduğu gözardı ediliyor.

Sadece insani değerlerden, evrensel insan haklarından sözetmek yetmez. İnsan haklarına somut içerik kazandırmak için politik ve sosyal yapıları değiştirmek, ezene karşı ezilenin, sömürene karşı sömürülenin savaşımına katılmak da gerekir.

Son olarak ORTAK AVRUPA EVİ konusuna kısaca değinmek istiyorum: Geleceğin uluslararası düzenini düşünürken "Avrupalılık" yada "Batılılık"tan "Evrensellik"e geçmenin zamanı geldiği kanısındayım. Bu doğrultuda Marksist Enternasyonalizm'den alınacak dersler vardır. Mihail Gorbaçov'un adını koyduğu Ortak Avrupa Evi kavramı Avrupa'nın dışında yaşayan halklara sırt çevirmenin gerekçesi olmaktan öte bir anlam taşımıyor. Oysa önemli olan uluslarüstü bir Avrupa yaratmak değil, Avrupa'yı adil ve hakça bir dünya düzeninin parçası yapmaktır. Sadece insani değerlerden, evrensel insan haklarından sözetmek yetmez. İnsan haklarına somut içerik kazandırmak için politik ve sosyal yapıları değiştirmek, ezene karşı ezilenin, sömürene karşı sömürülenin savaşımına katılmak da gerekir. Üçüncü Dünya ülkelerinden yükselen feryatlara kulak verelim. Diyorlar ki: "Bizler için 3.Savaş başlamıştır bile. Öldürülenler askerler değil çocuklardır. Yaralanmaların yerini işsizlik aldı. Belki, binalar yıkılmıyor ama dış borç tutarları bombadan daha çok yıkıma neden oluyor."

(Bu yazı İksisat Fakültesi Mezunları Derneği'nin 9 Mart 1990 günü düzenlediği panelde M.Dikerdem'in yaptığı konuşmanın metnidir.)

KUTLU VE SARGIN AÇLIK GREVİNDE

TBKP yöneticileri Haydar Kutlu ile Nihat Sargın açlık grevine başladılar. Kutlu ile Sargın, iki buçuk yıldır süren tutukluluklarına son verilmesni ve 141-142. maddelerin kaldırılmasını talep ediyorlar.

141-142. maddelerin çağdışılığı bir yana, yasalar karşısında kendileriyle aynı durumda olan diğer TBKP yöneticileri tutuksuz yargılandıkları halde, Kutlu ile Sargın'ın halâ cezaevinde tutulmaları hiçbir bahaneyle haklı gösterilemeyecek keyfi bir uygulamadır. Bu uygulamayı protesto ediyor, Kutlu ile Sargın'ın eylemini destekliyoruz.

Kutlu ile Sargın derhal tahliye edilsin!
141-142 kalksın!
Bütün politik tutsaklara özgürlük!

İsmail Beşikçi'ye özgürlük

Değerli bilim adamı İsmail Beşikçi "Devletlerarası Sömürge: Kürdistan" adlı kitabı nedeniyle tutuklandı. Kitap piyasaya çıktığı gün toplatıldı. Hemen ardından, Beşikçi'nin yayımlanan son kitabı "Bilim-Resmi İdeoloji, Devlet-Demokrasi ve Kürt Sorunu" da daha çıkar çıkmaz toplatıldı. Cezaevinde bulunan İsmail Beşikçi hakkında bu kitabından dolayı ikinci kez tutuklama kararı verildi.

Bilim onuruna sahip çıktığı, tabulara karşı çıkıp araştırmalarının sonuçlarını korkusuzca yazdığı, düşüncelerini açıkladığı için yaşamının on yılını cezaevlerinde geçiren İsmail Beşikçi'nin derhal serbest bırakılmasını, kitapları üzerindeki yasağın kaldırılmasını talep ediyoruz. Bütün okuyucularımızı İsmail Beşikçi'yle dayanışmaya çağırıyoruz.

Ölümün eşiğinde bir insan

AKİF ÖZDEMİR

(Konuşmamız başlamadan önce Akif: "Hazırım başlayabiliriz" diyor. Tam ilk sorumu sormak üzereyken, birden öksürüklerle sarsılarak ayağa kalkıyor, tuvalet kısmına doğru koşuyor. İçerden bir süre öksürük ve tükürme sesleri geliyor. Sonra da mahçup bir yüzle odaya dönüyor. "Sık sık ağzımdan balgam geliyor, bu da beni çok rahatsız ediyor. Arkadaşların yanında olunca kendimi daha da rahatsız hissediyorum. Onların durumumdan etkilenebileceği duygusu beni çok huzursuz ediyor. Gerçi, dostlarım en küçük bir rahatsızlık belirtmiş değiller ama ben yine de bu halimden hoşnut değilim" açıklamasını yapıyor, yeniden yatağına sırtüstü uzanıyor, bir süre nefeslenmesini bekliyorum. Çünkü adeta, soluksuz kalmış gibi sarsılıyor. Ağır ağır nefes alışları düzeliyor. Sakinleşiyor, ses titreşimleri her şeyin yolunda olduğu anı verince, "Hazır mısın dostum, başlayabilir miyiz?" diyorum. Başıyla evetliyor ve röportajımıza başlıyoruz.)

RUŞEN: Dostum, önce istersen biraz kendinden, kısa öz geçmişinden bahset...

AKİF: 1953'de Ağrı'da doğdum. Çocukluk yıllarımda Adana'ya göçtük. Gençlik yıllarım da Adana'da geçti. Yoksulduk. Babam: "Medet Adana'da, büyük kentte" deyip sırtlamış aileyi köyden... Gençlik yıllarımda boş bir insandım, doğru dürüst okuma yazmam da yoktu. Bir kavga sonucu birini bıçaklayıp cezaevine düştüm. Kavganın siyasi bir yönü yoktu. O zamanlar siyasetten falan anlamıyordum. Deniz Gezmiş'e bile: "Denizde gezmiş!.." diyebilenlerdenim. "Bu abiler denizde geziyor ama niye geziyor bir türlü anlamıyoruz. Devletin gösterdiği tepkileri de anlamıyoruz. "Ne var ki bunda, gezer, gezer..." diyoruz. Cezaevinde kaldığım sürede ilk kez siyasi mahkumlarla çok sonraları karşılaştım. Ceyhan'da banka soymak suçundan geldikleri söyleniyordu. Bir gün yanlarına gittim. "Siz anarşist misiniz?" dedim. Öyle saf ve öfkeli sormuş olmalıyım ki; güldüler, "Yok, biz siyasiyiz!" dediler. Sandım ki; suçlarını inkar ediyorlar. "Herhalde bu da bunların inkar biçimi" dedim içimden... Daha sonra cezaevi idaresinin bu insanları dövmeye başladıkiarını gördük. Ezmek istiyorlardı. Acımaya başladım. Bu duygularla karışık bir ilgi ve sempatiyle onlara doğru yöneldim. Çok geçmeden cezaevimize Yılmaz Güney'inde Yumurtalık yargıcını vurduğu için içeri düştüğünü öğrendik. "O da siyasidir!.." dediler, şaşırıp kaldım: "O adam iyi adamdır. Eğer siyasi ise siyasilik de iyidir". sonucuna ulaştım. Tabii filmlerine göre konuşuyordum. Gerçek yaşamda da çok iyi bir insan olduğuna tanık oldum. Siyasilerin yoksullardan yana olduğunu duymuştuk. Bir de biz o sıra cezaevinde zengin mahkumların elinden çok çekiyorduk. Top oynatmazlar, bahçede volta attırmazlar, koğuş içi yaşantımıza müdahale ederler, istedikleri zaman bizim gibi "garibanların dövdürürler, baskı yaparlardı. Zenginliğin dışardaki anlamını da biliyoruz. Tüm çocukluğumuz karnımızın gurultularıyla geçmiş. Hareketmediği biçimde yaşayanları sevmiyorum artık... Devrimci değerlerle böylesi bir süreçten geçerek harmanlandım..

RUŞEN: Yani bir adli suçtan içeri girdin, ilgin ve sempatin orda başladı, öyle mi?

AKİF: Evet, 1974'de içeri düştüm ve orada "siyasi olmak gerekir" sonucuna ulaştım.

RUŞEN: Evli miydin?

AKİF: Yok o zamanlar bekardım. Daha sonra evlendim. Son kez içeri düşmeden iki yıl önce evlendim. Bir oğlum var. Cezaevine düştükten iki ay sonra doğdu. Dokuz yıldır içerde olduğuma göre, oğlum onuncu yaşına doğru gidiyor...

RUŞEN: Peki, oğlunun ismi ne?

AKİF: Akif...

RUŞEN: Senin ismini vermişler...

AKİF: Evet, babam, içeri düştüğümden itibaren benden umudu kesmiş durumdaydı. "Oğlumun bir gün ölüsünü verecekler bana!.." deyip duruyordu. Oğluma bu yüzden ismimi vermiş.

RUŞEN: Oğlun senin son durumunu biliyor mu? Bir şeyler hissediyor mu?

AKİF: Bilmez mi, koca çocuk!.. Anlıyor. Hatta Ceyhan Özel Tip Cezaevi'nde geçen yıl ziyaretime geldiğinde bir ara gelip kucağıma oturdu. Gözlerini gözlerime dikip: "Baba, sen ölecek misin?" dedi. "Bu da nereden çıktı? dedim. Söylemedi ama, "N'olur ölme, eve gel baba.." diye ağlamaya başladı. "Annem artık eve gelmiyor, küsmüş bizimle, bari sen gel..." diyordu bir yandan da...

RUŞEN: Pardon, annesi niçin evde değil?

AKİF: Hanımımdan ayrıldım. Oğlum babaevinde kalıyor... PKK davasından yargılandım. Ömür boyu hapis cezasına çarptırıldım. Gerçi şimdi Askeri Yargıtay'da dosyamız yeniden görülüyor ama o zaman müebbetlik olmamdan ve hem de ölümcül durumumdan dolayı ayrılmak istedim. Doktorlar "Öldü ölecek!.." diyorlar, açlık grevleri dönemi de başlamıştı. Yani yarından yana herşey koyu bir belirsizlik içindeydi. Yaşasam bile içerde olmam evliliğimizi olumsuz etkileyecekti. Karımı karşıma aldım: "Biz ayrılacağız" dedim. Kabul etmedi. "Beklerim" diye karşı çıktı. Evliliğimiz görücü usulüyle gerçekleştiği için aramızda büyük bir aşk, sevda olayı yaşanmamıştı. Kars'tan Adana'ya gelmiş, apartmanda yaşayacak, Adana lüksü görecek, bütün özlemi buydu. Benden büyük bir beklentisi de yoktu. Bunu bildiğim için beklemesini de uygun bulmuyorum. "Yazık, beklemesin" dedim. Amcamın kızı da. O hala "Beklerim!" diyordu. Bekleyecek ama örf ve adetlere göre bekleyecek, bir sürü eziyetler görecek, yoksunluklar yaşayacak. "Git, ayrıl!" dedim. Babasının evine gitti. "Seni burada bekliyorum" diye bir kaç mektubu geldi. Çok geçmeden isteyenleri olmuş.

RUŞEN: Evlendi mi?

AKİF: Evlendi... Köylülerimiz birbirine: "Olmaz böyle şey!.. demiş, "Gelinimizi başkasına nasıl verirsiniz?.. "Tüm köy birbirine akraba olduğu için kazan kaldırmışlar. Cezaevinden onlara geniş bir mektup yazdım. "Engel olmayın. Doğrusu budur. Biz evliyken iyiydik, güzeldik. Ama şu an böyle oldu, ben öleceğim, karım da benimle birlikte mezara girmesin. Yaşamını bildiğince yaşasın..." dedim.

RUŞEN: Peki Akif, şöyle bir durum olsaydı: Mahpus olmana rağmen, koltuğunun altındaki sorunun olmasaydı, karının seni beklemesini ister miydin? O da bekler miydi?

AKİF: O beni her halûkarda beklerdi, böyle de, öyle de... Fakat çok acı çekecekti. Yöremin yargıları çok keskindir; aşiret ilişkisi gibi bir şey. Ötesi ben zaten çekiyorum acıyı, peşimden başkalarını niçin sürükleyeyim? Ben belli bir inanç doğrultusunda gelmişim. Devrimci düşünceyi dört dörtlük bilmesem de, kendimi giderek bir devrimci gibi görmeye başlamışım. Güzel ve anlamlı bir değerler bütünlüğü içerisinde olduğumu biliyorum.

Bu yönüyle karşılaştığım acılar bana artık hafif geliyordu. Onları çok doğal buluyordum. Ama O'na ağır gelecekti. Çünkü o bilinçte bir insan değildi. Ayrılmak en doğrusuydu...

RUŞEN: Zaman zaman onunla birlikte geçen anıları düşündüğün oluyor mu?

AKİF: Oluyor... Onu içerde pek çok defa andım, düşündüm... Ayrıldıktan sonra fotoğrafları bende kalmıştı. Onları saklıyordum. Bende bazı fotoğrafları olduğundan evin haberi yoktu. Üzüldüğümü bilmesinler istiyordum. Üzülüyordum ama bunu belli etmemeye çalışıyordum. Daha sonra Eskişehir'e sevkedilirken karımın fotoğrafları ayrıldığım arkadaşların yanında kalmış. Aniden götürmüşlerdi bizi. Diğer unuttuğum eşyalarımla birlikte onları da arkadaşlar bizim eve göndermişler. Şimdi ben evden isteyemiyorum, onlar da "unutayım" diye göndermiyorlar. Yırtmışlar ya da saklamışlar, bilemiyorum.

RUŞEN: Bu halin hala onu sevdiğinin işareti dostum...

(Susuyor, konuşmak istiyor... Gözlerimle onu cesaretlendirmeye çalışıyorum. Başını eğiyor, önüne bakıyor. Özlemin bu çarpıcı boyutundan etkileniyorum. Sanki tek isteği var: geçmişte "zulasında" sakladığı o bir kaç resmin yeniden kendisine verilmesini istiyor. Eskiden olduğu gibi, yine ara sıra, "ele güne belli etmeden" eski karısının resimlerine bakmayı istiyor. Bunu özlüyor. Anlamlıca bakışıyoruz. Konuşmaya başlıyor yeniden...)

AKİF: Ayrılmışız artık... Evlendiğini de duydum. Ona rağmen yine de o resimlerin bende kalmasını isterdim. Karımdı o benim. Oğlumun anası. Bir kaç resmi bende kalmışsa n'olur ki!.. Aslında çok iyi bir insandı. Temiz ve dürüsttü. Bağlıydı. Çok iyi anlaşırdık...

RUŞEN: Seviyorsun O'nu değil mi?..

AKİF: ...evet... Ama bu ne ifade eder ki?.. Artık çok başka bir insan o... Ve bana o kadar uzak ki...

RUŞEN: Dostum, konuşurken sık sık durmak ve derin derin nefesler almak zorunda kalıyorsun... Bunun nedeni nedir?

AKİF: Sağ akciğerim büyük oranda çalışmıyor. Çok az bir kısmı çalışıyor. O da zaman zaman sigarayı biraz fazla kaçırdığımda tıkanıyor...

RUŞEN: Sigarayı bıraksan...

AKİF: Bazen dayanamıyorum, içmek istiyorum... "Nasılsa öldüm, öleceğim" diyerek, bu tür küçük zevkleri tümden boşlamak istemiyorum. İçmemek bana çok anlamsız geliyor... Aslında içsem de, içmesem de bir. Ama sigaranın hüznümü dağıttığını inkar edemem... Hızlı hareket etmemem, çabuk çabuk konuşmamam gere-

kiyor. Tek ciğerim çalıştığı için nefesim daralıyor.

RUŞEN: Ciğerinin nasıl parçalandığı konusuna geçeceğiz ama ondan önce bir soru sormak istiyorum: Duyabildiğim kadarıyla, bir arkadaş, senin iki aylık ömrün kaldığını cezaevi doktorundan öğrenmiş... Ve artık bunu sen de biliyormuşsun, doğru mu? Ne derece bir gerçekliği ifade ediyor?

AKİF: Bana yıllardan beri hep bu türden şeyler söylediler. Ceyhan'dayken de doktorlar: "Sen patlamaya hazır bir bomba gibisin. Her an ölebilirsin. Her an iltihaplaşma derinleşebilir" diyorlardı. Zaten ben bunu biliyordum. Şu anda hem kanama, hem de iltihaplaşma var. Kan ve irin ağzımdan geliyor. Zaman zaman ciğerimde birikme yapıyor, böylesi anlarda tüm her tarafımı ateşler basıyor, boğulacak gibi oluyorum ve birikme ağzımdan dışarı çıkıyor. Ağzımdan gelmediği anda, hele açlık grevleri döneminde, doğrudan ameliyat yerinden patlıyor. O birikinti oradan dışarı akıyor. Kan ve irinin bir biçimde mutlaka dışarı akması gerekiyor, bu olmadığı zaman ölüm gün meselesi haline geliyor. Yani ölümüm her an mümkün... Ama o iltihaplanma ve açılmalar olmasa, doktorların dediğine göre kırk-elli yaşlarına değin yaşayabilirmişim. Otuz yedi yaşındayım. En fazla beş-on yıllık bir süre biçiyorlar ama tıpkı bir ihtiyar insan gibi yaşamam gerekirmiş. Ağır ve yavaş hareketlerle. Tabii bu da en iyi koşullarda olasıymış...

RUŞEN: Yani cezaevi koşullarında olası değil miymiş?

AKİF: Evet... Bu gerçeği kabul etmeyen hemen hiçbir uzman doktor kalmadı. Hepsinin de birleştiği tek sonuç, bu koşullarda iyileşmemin çok zor olduğu üzerineydi.

RUŞEN: O halde, bu iki ay meselesi nereden çıktı?

AKİF: En son muayene olduğum doktor: "Artık göğsündeki iltihaplanmanın bir kısmı taşlaşmış ve dışarı akamayacak durumda. Biraz daha birikirse ölebilirsin..." demişti. Fakat ben yine de iltihaplanmanın çözülebileceği ve ağzımdan ya da ameliyat yerimden dışarıya akacağı ümidini taşıyordum. Ama doktor benim ardımdan, "İki aylık bir ömrü kaldı" gibisinden şeyler söylemiş. Dostlar da uygun bir şekilde bana söylediler. Mesele bu... Ölebilirim, çünkü bir an birikme, tıkanma yaratabilir.

RUŞEN: Koltuğunun altında bazen yumurta büyüklüğünde bir delik açıldığı söyleniyor, doğru mu?

AKİF: Evet. Bir yumurta rahatlıkla içeri giriyor. Bu tür açılmalar genellikle cezaevinde dayaklar, açlık grevleri olduğu zamanlar oluyor. Sekiz on aydır hiç açılmadı...

RUŞEN: Şimdilik iyiyim mi diyorsun?

AKİF: İyiyim de, şu iltihabın taşlaşmış olması beni ürkütüyor. Koltuğumun altındaki deliğin açılmamış olması beni bir anlamda rahatsız da ediyor. Çünkü birikinti daha çabuk dışarı akıyor. Ama açılması da başka dert... Açık yara daha fazla mikrop kapıyor iltihaplanma artıyor. Yani tam bir fasit daire...

RUŞEN: Tekirdağ Cezaevinde bir anının olduğunu dolaylı yoldan duymuştum. Onu bir kez daha anlatır mısın?

AKİF: Cezaevinde arama yapılıyordu. Bizim koğuşa da geldiler. Aradılar hiçbir şey bulamadılar. Askerin bir tanesi koltuğumun altındaki deliği gördü. "Komutanım! Komutanım! Bunun koltuğunun altında delik var! İçinde bir şey olabilir! "Belki olabilir" düşüncesiyle gelip yaramın deliğine baktılar. Ben tepki gösterdim. "Bu kadar insanlık dışı bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?" dedim. Subay hiç tınmadı, bakmaya devam etti.

RUŞEN: Vücudunun içine, iç organlarına bakıyor değil mi?

AKİF: Evet, o delikten iç organlarım gözüküyor. Baktı, baktı, sonra da askere: "Yok oğlum, burda herhangi bir şey saklıyor olamaz!" dedi. Yani yine de aramasını yaptı...

RUŞEN: Zaman zaman yara yerinin açılması durumunda, o delikten dışarıya sigara dumanları çıktığı ve sesler geldiği doğru mu?

AKİF: Zaten o açılma dönemlerinde ilginç bir ses hiç kesilmeden devam eder. Bir şeyin fokur fokur kaynaması gibi... Bazen sanki gaz yapıyormuşsun gibi sesler gelir! Emniyette, hücrede birlikte kaldığım arkadaşlardan bir kaçı, durumumu bilmedikleri için, gaz yaptığımı sandılar: "Ayıptır arkadaş!" dediler. Yarayı gösterince özür dilediler. Yine bir ara hastanede yanımda hemşireler duruyordu. Koltuğumun altından sesler gelince, tuhaf tuhaf bana baktılar. "O sesler koltuğumun altından geliyor kardeşler, yanlış bir şey anlaşılmasın" demek zorunda kaldım. Üzüldüler tabii. Bazen bu yara yüzünden çok sıkıntılı anlar geçirdiğimi de inkar edemem. İrin ve kan devamlı geliyor... Yanımdakiler görüp tiksiniyorlar. Dostlarım gerçi hiç belli etmiyor ama onlar da insan... Bunu bildiğim için hep tek kişilik hücrelerde yaşamaya çalışıyorum. Herkesin gözünden uzak olmak istiyorum...

RUŞEN: Gerçekten delikten duman da çıkıyor mu?

AKİF: Evet. Deliğim sanki fosur fosur sigara içiyor!.. İlk kez karşılaştığım insanları şaşırtıp bir yığın espriler üretiyorum. İçtiğim sigaranın dumanının gömleğimin kol ucundan dışarı çıkması kimi şaşırtmaz ki!.. Gerçekliğimi öğreninceye kadar nasıl yaptığımı bir türlü anlayamıyorlar, meraktan çatlıyorlar!..

(Gülüyor, ben de gülüyorum... Traji, komiklik bu olsa gerek!..)

RUŞEN: Koltuğunun altındaki yara güncel yaşamını nasıl etkiliyor?

AKİF: Özellikle aramalarda önemli sorunlarla yüzyüze kalıyorum. Üst araması yapan askerler, koltuk altında bir deliğin olduğunu bilmiyorlar. Hoyratça davranı-

yorlar. Sakımlı davrandığımı görünce: "Orayı da arayacağız!" diyorlar, ellerini yarama hızlıca çarpıyorlar, çok acı veriyor... Spor falan yapamıyorum. Günlük işlerde kimseye bir yardımım dokunmuyor. Bazen sabahları uyandığımda koltuk altımdan akan kan ve irinin üstümü başımı, yatağı berbat ettiğini görüyorum. Temizlenme sorunu epey yoruyor beni. Kimi zaman hücrede oluyorum, pansuman bezi bulamıyorum. Yatağın içinden çıkardığım pis pamuklarla silmek zorunda kalıyorum. O da çok mikrop kapmasına neden oluyor. Bunun gibi daha pek çok sorun işte.

RUŞEN: Yaranın yaşamsal önemde olduğu onlarca doktor raporuyla kesinleşmiş olduğu halde ve kesinkes bakım gerektiği halde neden açlık grevlerine katılıyorsun? Orada ölebilirsin, bunun bilinciyle yola çıkıyorsun değil mi?

AKİF: Evet, tüm dostlarım bana: "Açlık grevlerine katılma!" deyip çağrı çıkarırlar. İstemezler katılmamı. Fakat sorunu ben doğrudan bir onur sorunu olarak algılıyorum. Gerçi bana hasta olduğum için "yasakcılar", idareciler doğrudan pek bir şey yapamıyorlar. Ellerinde ölebileceğimi düşünüyorlar. Ama ben, açlık grevlerine sapasağlam insanların katılıp öldüğünü görüyorum. Ölüme gitmeyi benimsediklerine tanık oluyorum. Onlar bunu göze aldıklarına göre ben niçin almayayım? Sağlam bir insanın ölmesini, hasta bir insanın ölmesinden daha az yeğ görüyorum. Eylemlilikler dönemi, eğer içerdeki devrimcilerin onurlarının ve değerlerinin ayakta kalması içinse, bu uğurdaysa, iki elim kanda da olsa katılırım.

RUŞEN: Bulunduğun tüm cezaevlerinde yapılan açlık grevlerinin hepsine katıldın değil mi?

AKİF: Evet katıldım... Kendimi zorunlu hissediyorum. Katılmazsam eksildiğimi, yoksullaştığımı sanıyorum...

RUŞEN: Görebildiğim kadarıyla, koltuk altında kırık kaburga kemikleri de var?

AKİF: Evet. Omiriliğe yakın bir yerde bir türlü alınmayan irice bir parça hala duruyor. Almak tehlikeliymiş. Alamadılar. Diğerlerini aldılar. Bir ara yeni bir kaburga kemiği de taktılar. Bir açlık grevinde yediğimiz dayak sonucu yara yeniden açıldı, eklenen o kaburga kemiği çürümeye başladı. Eylem bittikten sonra doktorlar: "Bu kaburga artık yaramaz sana" deyip ameliyatla aldılar. Fakat bir yenisini de takmadılar. Ancak iyileşebilecek kadar bir tedaviyle beni cezaevine geri gönderdiler.

RUŞEN: İstersen sana bu ölümcül yarayı yıllardır taşıtmak zorunda bırakan gelişmelere dönelim. Niçin koltuğunun altında bazen yumurta büyüklüğünde bir delik, bazen kırık bir kaburganın yapmış olduğu iltihaplanma ve neredeyse tümü çürümek üzere olan parçalanmış kan ve irin dolu bir ciğer taşımak ve bitimsiz acılara, sızılara gömülmek zorunda kaldın? Seni bu hale getiren nedenler nelerdi ve kimlerdi? Sana ne yaptılar dostum?

AKİF: 1981 yılında, Adana'da, Polis Kolejinde gözaltına alındım. "Sen PKK'lısın konuş bakalım!.." dediler. Adana'daki işkence merkezi burasıydı. O dönemde üç-beş arkadaş işkenceyle burada öldürüldü. Örneğin: Suphi Karacalı, Şevket Amca, Cafer Tandoğan burada öldüler. Cafer Tandoğan'ın öldüğünü görmedim de, öbür iki kişinin ölümüne tanık oldum. Bana da: "Doğruyu anlat, biz biliyoruz, herşeyi söyle..." türünden baskılarla yüklenmeye başladılar. Siyasi düzeyde kalın ve net çizgiler çizebilecek durumda değildim. Bilinç düzeyim o zamanlar buna elvermiyordu. Devrimcilerle ilişkilerim var. Dostlara yardımcı oluyorum, ama işkence esnasında bu ilişkilerden bahsetsem benden isim isteyecekler, isim söylesem bahsettiğim kişileri de alıp getirecekler, işkence yapacaklar. Bu da ayıp bir şey olacaktı.

RUŞEN: Yani sen hiç bir örgütle doğrudan bir bağlantı içinde de-

ğilsin, ama belirli bir sempati içindesin, öyle mi?

AKİF: Tabii, tabii, bütün mesele bu... Sempatim var. O zamanlar ben kebapcılık yapıyordum. Dostlar geliyorlar kebap dükkanıma oturuyorlar. Yemek yediriyorum, bazen para topluyorlar, ben de onlara yardımcı oluyorum. Sevgide, saygıda kusurum olmuyor...

RUŞEN: Bu yüzden seni Adana Emniyetine aldılar...

AKİF: Evet, ismimi veren kişi de polise şunları söylemiş, "Konuşturursanız çözülür, tanıdığı insanları size verir" demiş. Bunu kabullenebilirdim. Zaten bu kadarını heryerde övünerek söylerim. Fakat sorun isim verme. Ve kimsenin benim yüzümden ezilmesine, işkence görmesine gönlüm elvermedi. Öyle bir fasit daire ki, isim versen bu kez "Olay anlat, duyduklarını, gördüklerin anlat!" diyecekler, bir yığın senaryolar hazırlanacak...

RUŞEN: Böylece sen orda "konuşmama tavrı"na mı girdin?

AKİF: Evet. "Biz seni konuşturmasını biliriz!" dediler. Önce babacan tavırlara girdiler. Sonra falakaya yatırıp bıkmadan, usanmadan vurmaya başladılar. Özellikle Sadullah çok dövüyordu...

RUŞEN: Sadullah kim?

AKİF: İşkenceci polis Sadullah Teymür. Adana Emniyetinin en gaddar işkencecilerindendir. Başkaları da vardı. Komiser Orhan Behiç. Daha önce kendisini Karşıyaka'dan tanırdım. 1974'de işlediğim suçtan dolayı beni dövmüştü. İşkence sırasında Ona: "Sen beni tanırsın! İçki içerken arkadaşımı bıçaklamıştım. İçkiciden devrimci olmaz. Benden vazgeç" dedim. Kağıdın üzerine PKK yazdı. "Ne bu?" diye sordu. Ben de "Bu P, bu K, bu da K" dedim. Ayakkabısının ucunu ağzıma soktu. Arada bir falaka sopası kaba etlerime iniyordu.

RUŞEN: Orhan Behiç yapıyor değil bunları?

AKİF: Tabii. Sadullah Teymür zaten falakacıydı. Ayı Mahmut sırtıma bindi.

RUŞEN: Soyadı ne bu işkencecinin?

AKİF: Bilmiyorum. Bu adama "Ayı Mahmut" deniyordu.

RUŞEN: Bu olayın tam tarihini anımsıyor musun?

AKİF: 1981'in beşinci ayında oldu. Gününü çıkaramıyorum... Sonuçta bir kez daha aynı işkenceler, bir kez daha... Günler bu zulüm içinde akıp gitmeye başladı. Onaltıncı güne kadar böyle sürdü. Yedi sekiz kere işkenceye götürüldüm. İşkence tezgahında ölüp ölüp dirildim. Her seans bir saatle üç saat arasında sürüyor. Onaltıncı gündü, yine beni falakaya çektiler. Çırpınırken, falakadan ayağımı sıyırdım ve kurtuldum. Bu duruma Sadullah Teymür çok sinirlendi. Falaka sopasını kaptı ve çivi çakar gibi vurmaya başladı. Aslında sorgum da bitmişti. O seans sırasında komiser Orhan Behiç: "Yazılı ifadesini alıp bunu gönderin gitsin" diyordu. Yani emniyetten çıkmanın son anlarına gelmiştim. Yani işkenceci Sadullah'ı sinirlendirmesek tüm bunlar başımıza gelmeyecekti. Adam o kalın sopayla vücuduma sayısız kez vurdu, kaburgalarıma onbeşyirmi kez hızla dürttü. Ve ben yere yıkıldım. Yattığım yerde kendimden geçercesine kıvranmaya başladım. Sadullah Teymür: "Kalk ulan, kalk!" diye basbas bağırıyordu. Kalkamıyordum. Onu görüyordum, gözümün açık olması Sadullah Teymür'ü çıldırtıyor ve numara yaptığımı sanıyordu. "Kalk ulan numaracı!" diyordu. Yanıt ta veremiyordum, boşluğa düşmüş gibiydim. Daha sonra beni kendisi kaldırmaya çalıştı. Beceremedi. Bu kez Lütfi Çınar isimli biri var, TİKB'dendi, onu çağırdılar. O gelip, beni kucağına aldı ve götürdü. Babacanca sözler söylemeye başladılar. "Haydi Akif doğrul, iyileş, seni hemen serbest bırakacağız!" dediler.

RUŞEN: Ölümcül yaranı burada mı aldın?

AKİF: Evet. Sadullah Teymür'ün falaka sopasını kaburgalarıma çivi gibi çakması sonucunda aldım. Tabii o da dahil, tüm polislerin yüzüne bir endişe gelip çöktü. Töhmet altında kalacaklarını anladılar. Beni hemen arkadaşların bulunduğu bir hücreye götürüp kapattılar. Öyle bir hücre ki, el kadar bir şey ama içinde tam otuz kişi var! Herkes birbirinin üzerine yığılmış oturuyor. Çömelerek oturmuşlar.

RUŞEN: Dostum, o gün, o hücrede seninle birlikte olan insanlardan anımsayabildiklerin var mı? Bu isimler önemli. Bir anlamda tanıkların sayılabilir...

AKİF: Tabii var... Dev-Yol davasından Engin HÖKE, Süleyman ERYILMAZ, Cabbar GÜLŞEN, Muharrem ERYAŞAR, TİKB'den Lütfi ÇINAR, Partizandan ismini anımsayamadığım biri, Dev-Sol davasından Süleyman GÜLER, yine Dev-Yol'dan Ali Rıza SOLMAZ, halktan Metin ÇİMEN, Ferman KARAYİĞİT, tüm bunlar tanığımdır... O hücreye alındıktan hemen sonra, Engin HÖKE durumumun vahim olduğunu hemen anladı. Kararlı bir arkadaşdı. İşkenceler boyunca bizlere moral verirdi. Beş altı arkadaşı ayağa kaldırıp, herkesten iyice sıkışmalarını istedi. Boşalan yere yüzükoyun uzandım. Engin bana suni teneffüs yaptırdı. Kırık kaburgalarım ciğerlerime batmış, nefes alamıyorum. Suni teneffüsle biraz rahatladım.

RUŞEN: O hücrede ne kadar kaldın? Seni hastaneye götürmüyorlar mı?

AKİF: Üç gün sürdü bekleyişim. Polisler endişeli. İkide bir gelip yokluyorlar. Aralarında: "Bu kadarı fazla oldu! Başımıza dert olacak!" diye konuşuyorlar. Bırakmak istiyorlar ama gidemiyorum ki, hastaneye götürmek istiyorlar, ama başlarına iş açılacak gerekçesiyle onu da yapamıyorlar. Hücre arkadaşlarım bir şeyler yapmak istiyorlar ama ellerinden bir şey gelmiyor. O anlamsız bekleyiş dördüncü güne kadar sürdü. O gün bir subay geldi. Hücrenin ka-

pısı açıldı. Otuz kişinin arasında yüzükoyun yerde yatıyordum. Başımı kaldırıp baktığımda sadece subayın postallarımı görebiliyorum. Benimle ilgilendi. Dostlar, kaburgalarımın kırık olduğunu söylediler. Polislere kızdı. "Hemen hastaneye götürün!" dedi. Apar topar Adana Göğüs Hastanesine götürdüler. Ama Baştabib: "Alamam" dedi!"

RUŞEN: Niçin almıyor? Korkuyor mu Baştabib?

AKİF: Hayır, tersine çok iyi bir insandı. Polislere bağırdı: "Emniyetlerde insanları ölümcül hale getiriyorsunuz. Sonra da buraya getirip: "İyileştirin!" diyorsunuz. Ben bu genci hastaneye kabul edemem, çünkü zaten onu öldürmüşsünüz!.. dedi. Polisler önce şaşırdılar. Sonra da bağırıp çağırmaya başladılar. "Bu adam komünist!" dediler. "sen komünist olmasan, devleti güç durumda bırakmak istemezsin" dediler. Baştabip çekindi ve kayıdın yapılmasını kabul etti. Polisler omuzlarında çalıntı bir eşya taşır gibi yukardaki katlardan birine, bir odaya götürdüler. Bir süre sonra ise, Baştabip yanıma geldi. "Zorla yatırıldığıma" dair bir belge vermemi istedi. Nedenini sorduğumda: "Bilemiyorum, günün birinde belki işime yarar. Başına bir hal gelirse belki bir gazetede yayınlatırım" dedi. İşkenceyi anlatan bir yazı verip altını imzaladım, Ona teslim ettim. İyi bir insandı yani...

RUŞEN O Baştabib'in ismi neydi?

AKİF: Bilmiyorum. 1981 ortalarında Adana Göğüs Hastanesi Baştabibi kimse, o işte...

RUŞEN: Pardon seni hastaneye getiren polisleri tanıyor musun?

AKİF: Ayı Mahmut getirdi. Soyadını ve diğerlerini bilmiyorum.

RUŞEN: Sonra neler oldu? Özetleyerek anlatır mısın?

AKİF: Başucuma bir polis bırakıp gittiler. Doktorlar bir buçuk serum şişesi irin ve kanı şırıngayla ciğerlerimden aldılar. Biraz rahatladım. Beni hala polisin bekliyor olmasından ürktüm ve hastaneden kaçtım. İyileşirsem yine emniyete alacaklardı. Eve gittim. Ailem şok oldu. Yeniden polise alınmadan tedavi edilmemi sağlamak istediler. Adana'nın bütün hastanelerini dolaştık. "Yer yok", "Alamayız" gibi gerekçelerle, kimisi de poliste yaralandığımı öğrenince reddetti. Özel doktor Eşref Cengiz YORGANCI'ya gittik. Ameliyatım için 200 bin TL istedi. 160 bine anlaştık. Özel Hayat Hastanesi'nde dört saat süren bir ameliyat geçirdim. Bir kaç gün sonra işkenceci

polisler hastaneye damladılar. Ayı Malımut içlerindeydi. "Ulan niye kaçtın? Seni tedavi ettirecektik." diye tatlı sert havalarda konuşmaya başladı. Yanımdaki polislere: "Siz dışarı çıkın biz Akif'le iyi anlaşırız" dedi. Çıktılar. Yalnız kaldığımızda: "Ülen işte anla, bu yara başka yerde oldu. Ne senin devrimcilerle ilgin var, ne de biz sana bir şey yaptık!.." Korktum, kabulettim. Hazırladıkları yazıyı imzaladım.

RUŞEN: Yani onları böylece kendi ifadenle ve imzanla aklamış mı oluyorsun?

AKİF: Başka yolum yoktu, mecbur kaldım... İyileşince de eve gittim. Serbesttim.

RUŞEN: Özgürlük ne kadar sürdü?

AKİF: Dört ay. Bir gece yine geldiler, alıp emniyete götürdüler. İki muhbir öldürülmüş, benim öldürdüğüm ileri sürüldü. İşkence başladı. 'Kabul et' seansları hiç bitmeksizin sürüyor. İşkenceler, ameliyatımı iki yerinden açtı. "Öldürürüz, hastaydı öldü deriz!.." diyorlardı. Kabul etmedim. Günlerce sürdü işkence. O sırada PKK davası nedeniyle gözaltına alınan Makbule DEMİR isimli bir hemşire arkadaş vardı. Onun tavsiye ettiği anti-biyotiklerle tedavi ediliyordum. Öte yandan da işkence devam ediyordu. Yine ölümcül hale getirildim. Ama suçlamaları kabul etmedim. 1981'in onuncu ayında yeniden Adana Göğüs Hastanesi'ne kaldırıldım. Yara açık, irinkan akıyor. Başucumda üç tane polis bekliyor. Tam kırkaltı gün yattım orada. Artık iyi inandım: Bir kez daha emniyete gidersem bu kez beni kesinkes öldürecekler. Kaçmaya karar verdim.

RUŞEN: Kaçtın mı?

AKİF: Kaçtım... Polislerin dalgın bir anında firar ettim. Ama gidebileceğim hiçbir yerim yoktu. Üç gün saklandım. Dördüncü gün boş bir tarlada ölümcül halde buldular. Beni. Baygınca yatıyordum... Yine sopa, yine işkence, yine hastane... Top gibi oradan oraya atılıyordum. 1982'nin 15 Ocak günü Adana Cezaevi'ne ifadesiz kondum. Ve sonraki günlerde PKK davasından yargılanmaya başladım...

RUŞEN: Bir daha hiç dışarı çıkamadın değil mi?

AKİF: Evet, artık benim için yeni bir süreç başladı. Mart'a kadar Adana Cezaevi'nde kaldım. Günden güne soluyordum. Tedavi için başvurularım cezaevi idaresince önemsenmiyordu. Sonunda cezaevindeki bütün devrimci arkadaşlar benim için eyleme koyuldular. İdare apar topar, aynı günün akşamı beni Tekirdağ'a sevketti. Orada Göğüs Hastanesi var. Böylece yıllarca sürecek olan bitmek tükenmek bilmeyen yolculuklarım, sevklerim, ömür törpülerim başladı.

RUŞEN: Bu süreçte karşılaştığın çarpıcı olaylardan bir kaçını anlatır mısın?

AKİF: Öyle çok ki, sayısız, hangi birini anlatayım... Yine de bir kaç örnek vereyim: Tekirdağ Cezaevinde, hastaneye gideceğim günü bekliyorum. Asker Kelime-i şahadet getirmemi istedi. Getirmedim, bir araba sopa yedim. Kan ve irin kustum. Hastane dönüşü nedensiz yere sekiz gün hücrede tutuldum. Yemek bile vermiyorlardı. Devrimcilere sempati duyan adli mahkumlar gizliden gizliye süt ve ilaç getirdiler. Yine Tekirdağ'dan Adana'ya tam sekiz günde getirildik. Bir ringin içinde kırk kişiyiz. Havasızlık, ilgisizlik ölüp ölüp diriliyoruz. Bizimle yolculuk eden boğazı delik yaşlı bir insan vardı. Yol boyunca bize yalvarıyordu. "Dayanamıyorum artık, n'olur beni öldürün!.." diyordu... Adana'da bir buçuk ay kaldım. Ankara'ya gönderildim. İki ay kaldım. Başkentin hiç bir hastanesi beni kabul etmedi. Baştan savmak için en uygun yer Tekirdağ. Tekrar oraya götürüldüm...

(Akif birden yerinden rahatsızlandı. Yattığı yerde kıpırtısızca kaldı. Yüzü kasılıyor. Sürekli inliyor... Bekliyoruz. "Yardım edelim" diyorum. Dostlar hüzünle: "Yapacak hiçbir şey yok..." der gibi bana bakıyorlar. Kulağıma: "Biraz yorulunca hep böyle olur" diyorlar. Uzun süreli konuşmak da onu yormanın bir biçimi. Duyduğum bitmeyen iniltilere benim neden olduğumu düşünüyorum. Bu yüzden üzülüyorum. Zar zor nefes alıyor. Kesik kesik... Belli belirsiz hırıltılar arasında, nefesi daralınca kollarının uyuştuğunu söylüyor. Bekliyoruz. Cesaretlenip: "İstersen bırakalım dost..." diyorum. Olmaz dercesine başını sallıyor. Yarım saat kadar geçiyor. İyice kendine geliyor, kaldığımız yerden devam ediyoruz...)

AKİF: Tekirdağ'a Kenan Evren gelmişti. Hastaneyi de denetleyecekmiş. Yanımda bir kişi daha vardı. İkimizi de götürüp hastanenin en dip yerindeki bir odada sakladılar... Sonraki dönemde Adana'da oldum hep. Adana Cezaevi ile Adana Göğüs Hastanesi arasında mekik dokuyup durdum. Sayısız kez yaram açıldı gittim. İltihaplandı gittim. Açlık grevlerinde sedyelerle taşındım...

RUŞEN: Evet dostum, gerçekten zor, çok zor günler yaşamışsın... Adana'dan ne zaman ayrıldın?

AKİF: 1987'de Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne giden ilk grup olduk. Açılışı yaptık. Her yeni cezaevi yeni sorunlar demektir. Çok geçmeden eylemler başladı. Hak gaspları, dayaklar, hepsinden nasibimi yeniden aldım. Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nin yöneticileri durumumu öylesine kanıksamışlardı ki, işi hafife alıyorlardı. Açlık grevlerinde şeker vermiyorlar ve şeker aramaları yapıyorlardı. Beni ararken: "Akif'in şekeri koltuğunun altındaki deliktedir, oraya bakın!.." diyorlardı. Oranın doktorları: "Bu cezaevinde yaşaması mümkün değildir" deyip Ankara'ya gönderdiler. Bir buçuk ay kaldım. Eskişehir'e döndüm. Eskişehir hemen Bursa Özel Tip'e gönderdi. Özel Tip: "Almam!" dedi. Kapıda kaldık. Bursa E tipine gönderildim. Dört ay kaldım. E tipi, Özel Tip'e gönderdi. Üç buçuk ay orada kaldım. Özel Tip, Ceyhan Özel Tip'e gönderdi. Orası da Gaziantep Özel Tip'e gönderdi...

RUŞEN: Müthiş bir trafik! Niçin oradan oraya gönderilip duruyorsun?

AKİF: Hepsinin gerekçesi aynı: "Cezaevimiz koşullarında kalması mümkün değildir, hayati tehlike vardır. Tam teşekküllü bir revirde kalması gerekir" gerekçe bu.

(Akif başucunda duran bir dosyaya uzanıyor. Bir yığın rapor çıkarıyor, incelemem için bana uzatıyor. Alıyorum. Büyük büyük imzalarla dolu kağıtlara göz gezdiriyorum. Elimde tuttuğum kağıtların bürokrasinin kendisi olduğunu anlıyorum. Bürokrasi cisimleşmiş avcumda duruyor. Bir yığın sözün içinden çıkan şu: "Ölürse ölsün!.." Herkes topu birbirine atıyor. Raporları sayıyorum. Tam oniki adet! Hepsinde de "Cezaevi koşulları uygun değildir, başka bir cezaevine sevkine..." yazıyor.)

RUŞEN: Peki dost, senin için en uygun cezaevi neresiymiş?

AKİF: Burasının (Gaziantep Özel Tip Cezaevi) olduğu iddiasıyla geldik. Ama buranın da doktoru: "Bu hasta bir an önce buradan gitmezse ölür!.." diyor. Gidelim gitmesine ama nereye? Gitmediğim yer kalmadı ki. Sorun bir cezaevinden öbürüne nakledilmek değil ki!.. tedavi olamıyorum. İyileşemiyorum...

RUŞEN: Sana verilen son raporda: "Hasta operasyonu kabul etmemiştir" yazıyor. Niçin ameliyat olmak istemiyorsun?

AKİF: Olmak istiyorum. Bu dördüncü ameliyat olacak. Diğer üçünde ameliyat olduğum halde, beni yeniden ölümle burun buruna getiren cezaevi koşulları oldu. Ameliyat olduktan sonra "tam teşekküllü reviri" olduğu söylenecek cezaevlerinden birine gönderileceğim, ama reviri bile olmayacak!.. Olmayacak, başka bir yere gönderileceğim... Günlerim ringlerde geçecek. Karşılaşacağım bilinmeyen muamelelerle ameliyat yerim açılacak. Yeniden acılar, sancılar, sızılar... Yoruldum artık...

RUŞEN: Ama ameliyat olmazsan ölüm tehlikesinin daha da artacağı söyleniyor...

AKİF: Biliyorum. Her iki halde de ölümün bana çok yakın olduğunun farkındayım. Adalet Bakanlığı, Türkiye koşullarına göre en iyi olan cezaevlerine gönderilmem gerektiğine olumlu yaklaşıyor, ama eğer en iyi cezaevi burası ise, reviri bile yok. Ceyhan ise orası buraya gönderdi. Eskişehir, Bursa ise onlar zaten yetersiz olduklarını ileri sürdüler. Sonuç olarak bu cezaevleri ve daha başkaları Türkiye koşullarınca iyi olsa da, benim sağlık koşullarım için yetersizdi. Ki bu durum bu cezaevlerinin doktorlarınca, cezaevle-

rinin bağlı olduğu il ve ilçe Devlet Hastanelerinin Sıhhi Kurullarınca hazırlanan raporlarla ortaya çıkmış durumdadır.

RUŞEN: Anlıyorum... İyi ama bu durumda ne yapılabilir?

AKİF: Benim yaşam hakkım bundan dokuz yıl önce Sadullah Teymür'ün elindeki falaka sopası aracılığıyla elimden alınmak istendi. Devletin bir işkenceci polisi tarafından gaspedilmek istendi. Bu hakkıma saldırıldı ve saldırının hiçbir hukuksal dayanağı yoktür. Devlet bana, yaşama hakkıma ölümcül bir darbe vurarak suçsuz ceza vermiştir. Bir işkenceci dokuz yıl önce yaşama hakkıma zarar verirken, sadece ben mağdur duruma düşmemişimdir, ailem de mağdur hale getirilmiştir. Tek bir iğnem 62 bin lira... Yakınlarım ellerinde avuçlarında olanı satıp savurarak, bana iğne ilaç parası yetiştirmek için yıllardır çırpınıp durdular. Cezaevi koşullarında yaşayabilmem için pek çok özveride bulundular. Kızkardeşim üniversiteyi kazandığı halde gitmedi. İşe girdi. Bana ilaç, para yetiştirebilmek için... Yıllardır birlikte kaldığım dostların boğazlarından kesip bana bakmaya, ihtiyaçlarımı gidermeye çalıştılar. Tam dokuz yıldır yargılanıyorum. Hala tutukluyum. Askeri Yargıtay cezamızı bozdu. Tutukluluk hali infaza dönüştü. Haksızlığın giderilmesi haksızlığın kaynağında aranmalıdır. Yaşama hakkımı çiğneyenler, bu hakkın benim tarafımdan en iyi bir şekilde kullanılmasını da sağlamak zorundadırlar. Hele bu, devlet tarafından yapılmışsa bu gereklilik kat be kat artar. Benim içerde ölümüm işkenceye ve işkencecilere bir mükafat daha olacaktır. Yaşamam, ayakta kalmam ise bir yönüyle onların yenilgisi olacaktır...

RUŞEN: Afedersin... Şöyle söyleyebilir miyiz? Hayat hakkını devam ettirebilmenin artık bu koşullarda mümkünü yok. Bu yüzden de dördüncü ameliyatı olmak istemiyorum...

AKİF: Evet, öyle de denilebilir...

RUŞEN: Peki değerli dost, başkaca söylemek istediğin şeyler var mı?

AKİF: Var... Sorun sadece benimi sorunum değildir. Cezaevlerinde daha pek çok kişinin sorunudur. Kısa ve uzun bir gelecekte pek çok dostun karşılaştığıma benzer acı gerçeklerle yüzyüze kalacağına -Onlar için yüreğim sızlasa dainanıyorum. İnsanlığın, devrimcidemokratların bana ilgi ve desteğini istiyorum. Bu aslında -nesnesi ben olsam da- insani değerlere bir sahip çıkma çağrısıdır. Bunca yıpranmışlıktan sonra, en iyi yaşasam da çok uzun ömürlü olmayacağımı, ölümün her an burnumun dibinde, koltuğumun altındaki delikte olgunlaşıp beni kuşatmaya hazır beklediğini biliyorum. Ama benim kazanmam -ölsem bile- yaşama hakkının kazanması, insani değerlerin, toplumsal güzelliklerin kazanması olacaktır. Bu bilinçle yoğrulan herkese, dışarıya, insanlığa, devrimcilere, dostlara, duyarlılara sevgiler yolluyorum...

(Röportajımız bitti. Kağıtlarımı rulo yaptım, kalemimi cebime koydum. Akif'in yatağına gittim. Kara gözleriyle içten ve sıcak gülümseyen yüzüne baktım. İçimden onu kucaklamak geçti. Kucaklaştık. Uzun ömürler dileyip hücreme döndüm. Bilincimin tavanında onun bir sözü asılıydı: "Haksızlığın giderilmesi haksızlığın kaynağında aranmalıdır." Doğruydu. Ama bunu kim yapacaktı? Akif mi? Tam dokuz yıldır arayıp durmuyor muydu? Ulaştığı yer ise adeta yaşamın son demiydi. Bu hakkı kim arayacaktı? Yanıt onun son sözlerinde içeriliyordu: İnsanlık... Devrimci-demokratlar... Yaşama hakkının kutsal olduğunu düşünenler... Bu hak arama yolculuğunda bir anlamda herkes sınava çekilmiş olmayacak mı? Eylül vurgununun ülke üzerinde oluşan toz dumanını aralamanın bir yolu da büyük küçük demeden haksızlıklara, bu "adalet"in dağıttığı adaletsizliklere, insan hakları ihlallerine tavır almaktan geçmiyor muydu? Duyarlılık ayağa kalkınca zulmün saltanatı yıkılmaz mıydı? Bilincimde asılı sorularla geldim, yatağıma uzandım. Küçük penceremden kararmaya yüz tutmuş dışarıya baktım. Gaziantep'e akşam iniyordu. Bir gün daha geçmişti. Akif'in sayılı günlerinden bir gün daha... İnsan eskisi Sadullah Teymür'ü düşündüm. Şimdi dışardaydı. Kimbilir nerelerde, ne yapıyordu? Ama Akif buradaydı... Bitişik blokun bir hücresinde soluksuz kala kala tükeniyordu... Ey insanlık, ey dostlar, ey tükenmeyenler... Gaziantep damının küçük bir penceresinden size bir çığlık gönderiyorum. Duyun bizi... Akif ölüyor... Ölüyor Akif!..)

PETROGRAD 1917

Kışlık sarayda Kerenski,
Smolnide Sovyetler ve Lenin.
Sokakta karanlık
kar
rüzgâr
ve onlar.
Ve onlar biliyorlar ki "O"
"Dün erkendi yarın geç,
vakit tamam bugün!" dedi.
Ve onlar "anladık, bildik" dediler.
Ve onlar hiçbir zaman
bildiklerini böyle müthiş ve mükemmel bilmediler.
Karın üstünde rüzgâr.
Ve onlar,
cepheden dönen süngüleri,
kamyonları, mitralyözleriyle,
hasretleri, ümitleri, mukaddes iştahları
ve karanlığa açılmış gözleriyle yürüyor,
yürüyor onlar kışlık saraya.
Putilovski zavottan bolşevik Kirof:
"— Bugün büyük bir gündür yoldaşlar, diyor, büyük
bir gündür,
ve ihtar edeyim ki, çapul yapmak istiyenlere,
artık kışlık saray ve bütün Rusya işçinin ve
köylünündür."
Rüzgâr,
kar
ve karanlık.
Onlar karanlık gibi kurnaz
rüzgâr gibi cesur
yürüyor.
Yürüyor onlar kışlık saraya.
Tesviyeci Topal Sergey,
"Hey gidi dünya diyor, hey...
Ben 905'te, on yaşında geçtim bu yoldan.
En önde iri mazlûm gözlü azize tasvirleri,
yalnayak çocuklarla, kocakarılar
ve uzun saçlı papas Gapon vardı.
İnsanları ve rüzgârı arkamıza almıştık,
ve karşıda kırmızı pencerede bütün Rusların çarı,
siyah elbiseyle sapsarı bakıyordu bize.
Ağlıyarak toprağa diz çöktü kadınlar,
ben kaldırmıştım ki elimi istavroz çıkarmak için
birdenbire dört nala Kazaklar çıktı karşımıza.
Kazaklar şahlanmış bir at ve kapkara kalpaktı.
Çocuklar bağırışarak serçe kurları gibi düştü yere,
bir at nalı ezdi benim dizkapağımı."
Ve topal Sergey bacağını sürüyerek yürüyor
Onlarla kışlık saraya.
Rüzgârdır,
kardır
ve karanlıktır hâkim olan manzaraya.
Lehistan cephesinden gelen
köylü İvan Petroviç'in gözleri
karanlıkta kedi gözü gibi görüyor.
Kırmızı sakalına tükürüyor ve "— Eh, Matuşka, diyor,
yeşil başlı ördek gibi toprağı çantaya attık."
Rüzgârın,
karın
ve karanlığın altında manzara.
Ve limanda üç bacalı Avrora.
Ateş açtı kışlık saray.
Ateş açtı sütûnların arkasından
alyanaklı yunkerlerle, sarışın, şişman orospular.
Tesviyeci topal Sergey
"Hey gidi dünya, dedi, hey
Kerenski kalmış kimlere..."
Ve topal bacağının üstünden düştü yere.
Lehistan cephesinden gelen
köylü İvan Petroviç
çok uzaklardaki yağlı, semiz toprağı kedi gözleriyle
görüp
ve kırmızı sakalına tükürüp
vecd içinde işletiyor mitralyözü.
Rüzgârın altında
kırmızı tuğladan kışlık saray.
Bolşevik Kirof
"— Yoldaşlar, dedi, tarih,
yani işçi ve köylü sınıfları,
yani kızıl asker,
yani bir meş'ale yakıyoruz,
yoldaşlar, hücuma kalkıyoruz" dedi.
Ve Neva nehrinde buzlar kızarırken
Ve onlar çocuk gibi iştahlı,
rüzgâr gibi cesur,
kışlık saraya girdiler.
Demir, kömür ve şeker
ve kırmızı bakır
ve mensucat
ve sevda ve zulûm ve hayat
ve bilcümle sanayi kollarının,
ve küçük ve büyük ve beyaz Rusya ve Kafkasya ve
Sibirya ve Türkistan
ve kederli Volga boylarının
ve şehirlerin bahtı bir şafak vakti değişmiş oldu.
Bir şafak vakti karanlığın kenarından
karlı çizmelerini Onlar
mermer merdivenlere bastığı zaman.

Nazım Hikmet

Perestroyka'dan önce Perestavka (yeniden bilinçlenme) ya da NEP Perestroyka değildir

Orhan İyiler

GORBAÇOV'un danışmanlarından **Ogonyok** dergisi yöneticisi Vitali Korotiç'in konferansından dönüşümde "demokrasinin erdemleri" konusunda verilen örneklerle iyice aydınlanmış olmama karşın, içimde yine de nedenini kestiremediğim bir teridginlikle gözümü uyku tutmadığı bir saatte, belki de birşeyler okumak için, -kesinlikle araştırmak için değil- böyle bunalımlı durumlarda kendi kendime alışkanlık haline getirdiğim bir davranışla ve de bir bakıma *gelişigüzel* Lenin'in **Seçme Yapıtları**'ndan bir bölümü açıp okumaya başladım: "Bu günlerde devrimimize yönelik Sukhanov'un anılarını karıştırdım şöyle..." diyordu Lenin. Birden kendimi toparladım. Benim "Birgün Bile Yaşamak" adlı, bolşevik devrimi anlatan romanımda kendisinden alıntılar yaptığım, söylediklerine kulak kabarttığım bir menşevikti Sukhanov...

Belki de o nedenle, o güne değin gözümden kaçan Lenin'in Sukhanov'la ilgili satırlarını daha bir özenle okumaya başladım: "Batı sosyal demokrasisinin gelişmesi süresince (Sukhanov'lar) ezberledikleri alabildiğine yavan bir varsayımı ikide bir öne sürerler: Sosyalizm için olgunlaşmamışızdır biz. Kendi aralarındaki bilge kimliğinde kimilerinin dediklerine göre: Biz sosyalizm için nesnel ekonomik öncül koşullara sahip değilizdir. (...) "Rusya sosyalizminin inşaası için gerekli olan üretim ilişkilerinin gelişmesi aşamasına varamadı." Bu tezi Sukhanov dahil, II. Enternasyonal'in tüm gezginci şövalyeleri hiç çekinmeden ilân edip dururlar. Bu tartışılmaz doğruluktaki tezi tüm tonlarında ağzılarında dolandırıp dururlar ve devrimimizi değerlendirmede tek kesin ölçüt olduğuna inanırlar. (...) Sosyalizmi yaratmak için uygarlaşmış olmak gerektiğini söylüyorsunuz. Çok doğru. Peki de büyük toprak sahiplerini ve Rus kapitalistlerini önce kapı dışarı etmekten başlıyarak ön koşulları yaratmak ve hemen sonra da sosyalizme koyulmamız neden olanaklı olmasın? Alışılagelmiş tarih düzeni içinde bu tür benzer değişikliklerin kabullenilemeyeceğini ya da olanaksız olduğunu hangi kitaplarda okudunuz?

"Aklıma sık sık Napolyon'nun bir tümcesi gelir: 'Savaşa dalınır ve sonra... sonrası görülür.' Biz de bunu yaptık. Önce, 1917 Ekiminde ciddi bir savaşa daldık, bu gelişmenin akışı bize olayın ayrıntılarını sonra gün yüzüne çıkardı. (Dünya tarihi açısından hiç kuşkusuz Brest-Litovsk barış andlaşması, NEP -Yeni ekonomik politika- hep birer ayrıntıdır.) Şu anda işin özünde, zafer bizim kazandığımızsa kuşkudan uzaktır."

"Aklıma sık sık Napolyon'nun bir tümcesi gelir: 'Savaş dalınır ve sonra... sonrası görülür.' Biz de bunu yaptık. Önce, 1917 Ekiminde ciddi bir savaşa daldık, bu gelişimin akışı bize olayın ayrıntılarını sonra gün yüzüne çıkardı. (Dünya tarihi açısından hiç kuşkusuz Brest-Litovsk barış andlaşması, NEP -Yeni ekonomik politika- hep birer ayrıntıdır.) Şu anda işin özünde, zaferi bizim kazandığımızsa kuşkudan uzaktır." (Ed.Progress - Moscou/1980. Sf: 772-773-775)

Birden penceremin önünde uzun boyuyla Sukhanov'u gördüm. Dalgın dalgın dışarıya, gecenin sessizliğine bakıyordu. Kendisi hakkında Lenin'nin söylediklerini görmesini istemezmiş, kendisine anımsatmaktan kaçınırcasına **Seçme Yapıtlar**'ı hızla kaparken, Sukhanov bakışını dışarıdan hiç çevirmeden: -Gerek yok dedi... Ama Lenin'nin adını ettiği zafer hiçbir zaman kazanılmazdı. Kaza-

nılsaydı sen böyle gecenin ileri bir saatinde odanda bir menşevikle konuşma gereğini duymazdın... Bu kez alaylı bir biçimde yüzünü dönerek: -Hem de her zaman bolşeviklerle konuşmayı, yaşadığın olayları bolşeviklerin ve Leninistlerin temel görüşleriyle sınamayı alışkanlık haline getirmiş sen... diye parmağını beni birilerine göstermek istercesine uzattı... Ama artık, yaşanan son olaylardan sonra başka çareniz de kalmadı: Konünist partiler bir bir yıkılıyorlar yetmiş yıllık egemenliklerinden sonra. Polonya'da Dayanışma Sendikası halkın başkaldırısına öncülük ederek siyasal erki ele geçiriyor, Macaristan Komünist Partisi kendini feshediyor, bununla da kalmıyor, komünist bloktan ayrılıp Sosyalist Enternasyonal'e başvuruyor, öteki ülkelerde kırk yılı aşkın ülkelerini yöneten Komünist partiler öncülüklerine, yani yönetmeye son verdiklerine kongrelerinde kararlar alıyorlar, Moskova'da Ekim Devriminin 72. yıldönümünde kızıl bayraklar alan köşelerinde yakılıyor, Polonyalılar görkemli Lenin yontusuna saldırıyorlar, güvenlik güçleriyle çarpışmalarda göz gözü görmüyor, ulusçuluk akımlarında devrimin Anayurdunda insanlar birbirlerini boğazlıyorlar, dikenli teller, aşılamaz sanılan duvarları insanlar yüzbinlerce, milyonlarca aşarak batıya, kapitalizme kaçıyorlar. "Kazanılan zafer" bu mu? Ya komünizmin yeni ideologları ne diyor? Perestroyka'nın ünlü ideologu Bay Vadim Medvedev atandığı ideoloji bürosundaki ilk toplantısında soluk soluğa gazetecilere: "Yeniden Yapılanma'nın (PERESTROYKA'nın) potasından nasıl sosyalist bir toplum çıktığını görmek istiyoruz?" diye soruyor ve yanıtını yine kendisi veriyor: "Biz **artık** çok ciddi **modern-sosyal demokrasi**'nin pratiğini çok iyi kavramış bulunuyoruz" diyor.(1) Bu gece seni alabildiğine tedirgin eden Bay Korotiç, Lenin eleştirisine ne zaman başlıyacaksınız sorusunu doğrusu ya pek diplomatça yanıtlıyor: "Ben islâmi düşünceyi tartışmayı Muhammed'den değil, Humeyni'den; Hıristiyanlığın eleştirisini de İsa'dan değil Vatikan'dan başlatırım." Alabildiğine yoğunlaştırdıkları Stalin eleştirisinden sonra **Lenin eleştirisinin** gündemini saptadıkları besbelli değil mi?

Bay Korotiç, Lenin eleştirisine ne zaman başlıyacaksınız sorusunu doğrusu ya pek diplomatça yanıtlıyor: "Ben islâmi düşünceyi tartışmayı Muhammed'den değil, Humeyni'den; Hıristiyanlığın eleştirisini de İsa'dan değil Vatikan'dan başlatırım." Alabildiğine yoğunlaştırdıkları Stalin eleştirisinden sonra Lenin eleştirisinin gündemini saptadıkları besbelli değil mi?

Tüm bunlar olurken Lenin'nin, yapıtlarında bizleri "İkinci Enternasyonal'in gezginci şövalyeleri", "korkaklar", "kıvırtıcılar" diye nitelendirmesiyle; sizin gibi gerikalmış ülkelerin, kendilerine yarımyamalak bilgileriyle Marksist yaftası asmış aydınların "Leninizm **bugün de** yolumuzu aydınlatıyor" diye çırpınmalarının artık ne anlamı var... Kimi kandırabileceğinizi sanıyorsunuz? Biz kitaplarda yenildik belki. Lenin'nin yapıtlarında... Ama yaşamda değil. Yaşamda yenilen Lenin'nin kendisi oldu. Ve öncü parti anlayışı...

Odamda kaçak kaçak içtiğim sigara dumanlarından boğulacakmışım gibi balkon kapısını açtım, gecenin kendi kendinde dinlenen diri havasını göğüs geçire geçire soluklădım.

Aslında Lenin kendi yenilgisini, daha doğrusu yenilgisinin başladığını kendisi çok kapalı bir biçimde yapıtlarında itiraf da eder. Üç yıllık bolşevik uygulamanın getirdiği yıkımı en önde kendisi kabul eder. Biz ne diyorduk: "Sivil toplum ve kapitalist ilişkiler aşaması yaşanmadan geri bir tarım ülkesinde doğrudan sosyalizmin inşaasına geçmek -hem de hiçbir kapitalist ülkede devrim henüz gerçekleşmemişken- çılgınlıktır, zaman yitirmektir." İşte bak Lenin de üç yıl uygulamadan sonra aynı şeyleri söylüyor. "1921 baharında sosyalist üretim ve bölüşümü **'saldırı'** yöntemiyle kurmak, yani en kısa yoldan, en ivedi biçimde ve en doğrudan kurmak girişimimizin yenilgiyle sonuçlandığını gördük. (...) 1921 baharında politik durum bize gösterdi ki birçok sorun üzerinde Devlet Kapitalizmi konumuna doğru geri çekilmek gerekiyor."(2) Ve de 1921 baharında uygulamaya konulan Yeni Ekonomik Politika, yani ünlü adıyla NEP pazar ekonomisine dayalı, kapitalist ekonomi ve tecim özgürlüğünün Lenin ağzından **resmen** kabulü anlamına gelir. Bugün, 70 yıl sonra aynı şeye yeniden yapılanmayla, perestroyka ile dönmeye çalışanların temel felsefesinin alanını oluşturması gibi. "Tecim özgürlüğü *kapitalizme yeniden dönüşten başka birşey değildir.* (33/228) "Sorun çok kez şöyle ortaya konuyor: Bir komünist parti tecim özgür-

lüğünü tanıyabilir, onu uygulayabilir mi (...) Partimiz iktidardadır. Kongrenin alacağı karar tüm Cumhuriyet için uygulama zorunluluğunda olacaktır. Kendi ilkesi içinde bu sorunu çözmek zorundayızdır (...) Çünkü kapitalizmin büyük tekniği olmadan sosyalizmi çözmek olanaksızdır. Ekonomik görüş açısından devlet kapitalizmi içinde bulunduğumuz ekonomiye oranla sonsuz dederece üstündür?'' (Lenin 32/354)

Yeniden Yapılanmanın ideologu Vadim Medvedev ''Savaş komünizminden (yani sen bunu Lenin'nin ''saldırı'' diye nitelendirdiği üretime doğrudan el koyma diye anla, işte bu komünizmden) NEP'e geçişte (yani pazar ekonomisine ve tecim özgürlüğüne geçişte) bizzat Vladimir İlyiç'in görüşleri son derece önemli bir dönüşüme uğradı'' derken, aslında bu köklü değişikliğin bizlerin, yani, Lenin'nin yapıtlarında lânetler yağdırdığı biz menşeviklerin görüşlerinin bugünkü kadrolarca da artık *resmen* tanındığı anlamına gelmiyor mu? Öyleyse bu yitirilen koskoca zaman ne ve temel yanılgı nerde? Yanlış başlatılan bir tarihi sürecin bugüne değin nasıl yuvarlana yuvarlana geldiğini şimdi okuyacağım tümcelerin, örneğin Gorbaçov'a mı, Lenin'e mi, Medvedev'e mi, yoksa ünlü yeni yapılanmanın ekonomist düşünürü Aganbegyan'a mı ait olup olmadığını bulup çıkaramayışından da kestirmen olası:

1) Ulusal ekonominin her branşını (artık) kişisel çıkar ilişkisi üzerine oturtmamız gerektiğini söylüyoruz. Hep birlikte tartışalım, ama sorumluluk bireyde olmalıdır. Bu ilkeyi gerçekleştirmeyi bilemediğimizden, her adımda acı çekiyoruz.

2) Girişimci ve inisiyatifçi karakter yerel kademelerde desteklenmeli ve ne pahasına olursa olsun, bütün biçimleriyle geliştirilmelidir.

3) Sovyet Rusya ve Komünist Partisi içindeki

Abel Aganbegion, bugünün yeni NEP'cisi.

toplantıların, konferans, kongre ve kurulların kimliğinin artık önceki dönemlerde olduğu gibi olmadığını, herşeye karşın sürekli yinelemeliyiz. Ne denli alışılmış olursa olsun Parti toplantıları bu girişimci espiriyle yakından ilgilenmek zorundadırlar.

4) Kapitalist devletler sistemi içindeyiz. Bir yandan bize yardım edemeyen kolonyal ülkeler, öte yandan düşmanımız olan kapitalistler. (...) Yaşamak istiyorsak, bu gerçeğe gözlerimizi kapayamayız.

5) Ekonomik politikada en büyük yenilgi, bu politikanın tabandan kopuk oluşu ve parti programının en ivedi temel çaba olarak tanıttığı üretim güçlerinin ilerlemesine yol açamaması olayı ile en üst düzeyde kendini gösterdi.

6) (Ekonomiyi) köylünün kişisel çıkarı üzerine kurmak gerek (...) Toprağın özel mülkiyetini kaldırdık (...) Zorluğumuz kişisel çıkar yaratmada düğümleniyor. Eşit biçimde, her uzmanı, üretimin gelişmesinde kendi çıkarı da olduğu biçiminde harekete geçirmeliyiz. (...) Donetz kömür havzasının başlıca ekonomik alanlarımızdan biri olduğunu biliyorsunuz (...) ve yine hepiniz biliyorsunuz ki, bu kömür havzasında büyük sanayi işletmelerinin kurulması başlıca çabalarımızın başında gelmiştir. Az bir işçiyle Donetz endüstri işletmelerinde çalışmak bizim için son derece kolayken (...) bugün ne görüyoruz? Tam karşıtı bir olay: Köylülere kiraya verilmiş küçük maden ocaklarında üretim hızla ilerliyor. (...) Bu maden ocakları çok iyi çalışıyor ve ocak kirası olarak devlete çıkarılmış kömürün % 30'nu kazandırıyorlar. (...) Eğer biz kendimiz doğru sonuçlar çıkarmasını bilir, bu politikayı akıllıca geleceğe uygulayabilirsek sonuçlar verimliliklerini sürdüreceklerdir.

7) Başlıca mülkiyet biçimi bilindiği gibi kamu mülkiyet biçimidir; toprağın altı, üstü, fabrikalar, işletmeler devletin yani tüm toplumundur. Bu tür mülkiyette tehlike, bu mülkiyetin adeta herkesin malı ama hiç kimsenin malı olmayışı biçimindeki algılamadan kaynaklanmaktadır. Bireyin ya da toplulukların sahiplik duygusu sönüşmekte, körleşmektedir. *Hiç kimse hiçbirşeyden sorumlu değil. İşte tüm bu kötülüklerin kaynağı.* İşçiler kaynaklar kendilerinin olmadığı ölçekte kamu kaynaklarını hovardaca harcıyor, devlet işletmelerinde kendilerine ait olanlardan çok daha kötü çalışıyorlar.

8) Toplumsal mülkiyet uzun zaman sorumlusu olmayan ve ''sahipsiz mülkiyet'' biçimde gelişti. Sosyalist mülkiyetin insana yaklaştırılması değil,

tersine devletleştirilmesi onun olgunluğunun ölçütü sayıldı.

Sukhanov "Evet dedi, bu örnekleri çoğaltmak kolay. Ama söyle bakalım, birbirine benzeyen bu tümceler kimin?" durdum. "Bilemiyorum" dedim, "sanki bir kişinin konuşmasından ya da tek bir metinden alınmış, ayrı ayrı alıntılar gibi..." "Evet", diye sürdürdü konuşmasını Sukhanov, "bir kişinin ya da bir tek metinden alıntılara benzeyen bu tümceler 70 yıldan beri uzaya uzaya Nep'lerle perestroyka'larla önümüze konan bir tarihi yanılgının sürgitliğinin en belirgin örnekleri işte... Bu tarihi yanılgı artık bugün gitmiyorsa, nereden başladığını bulmak size düşer... 1, 2, 3, 4, 5, 6. tümceler Lenin'e ait. (Sırasıyla 33/64, 32/462, "X. Kongre Nep'e Yönelik Karar Tasarısı", 32/459-461, 32/522, 33/63-64 ve 33/90-91). 7. Tümce bugünün yeni NEP'çisi ünlü Abel Aganbegyan'nın ("Sovyetler İki Kat Meydan Okuyor" **Ekonomica** / 1987, 219 ve 220. sayfalarından) 8. tümce de Vadim Medvedev'in **Kommunist** dergisindeki yazısından (**Dünya Solu**'nun 2. sayısından alınma). Bu iki şeyi kesinlikle kanıtlar: a) Bizim söylediklerimiz, yani Rusya gibi geri kalmış üretim güçleri gelişmemiş bir ülkede sosyalizmin inşaasının kapitalist aşamaya geçilmeden gerçekleşemeyeceği gerçeğini; b) Kapitalist ilişkilerin geliştirilmesi için NEP'le uygulamaya konan politikaların 70 yıldan beri birbirine benzeyen tümcelerle dürtüklenmesine karşın, pazar ekonomisinin bir türlü geliştirilip serpiştirilmemesi...

Oysa NEP'le birlikte konan pazar uygulaması politikalarının başarıya ulaşma olanağı vardı. Pazar ekonomisinin kaçınılmaz bir sonucu olan siyasi demokrasi anlayışı da onunla birlikte uygulamaya konulabilseydi... Devlet kapitalizmiyle sağlanacak birikimlerin keşfi gerçekten de önemli bir keşifti ama bu keşfi en yanlış biçimde uygulamak da bolşeviklerin büyük yanılgıları oldu. Lenin yapılması gerekenin tam karşıtını yaptı. Siyasi demokrasi olmadan pazar ekonomisinin beklenilen, istenen sonuçları vermesi olanaksızdı. Oysa Lenin'nin soruna ne denli aykırı ve tarihsel bir yanılgıyla baktığını şu tümcelerde bulması bile olası: "Dışardaki menşeviklerle sosyalist devrimciler, 'kapitalizme doğru geri çekildiğinizi söylüyorsunuz bize, iyi, biz de aynı şeyi söylüyoruz, sizinle uyum içindeyiz' diyorlar bize. Ardı arkası kesilmez bir biçimde duyuyoruz bu sözleri. Dışarıda şu tema üzerinde korkunç bir ajitasyon var: Bolşevikler kapitalizme izin vermelerine karşın menşeviklerle devrimci-sosyalistleri hapishanelerde tutsak etmeyi sürdürüyorlar. İster istemez kapitalizme izin vereceğiz, ama *köylülere gerektiği ölçüde*. Bu ona gerekli. Yoksa köylü ne yaşayabilecek, ne de çalışabilecek" (33/315).

"Kapitalizme izin veriyoruz ama köylülere yettiğ ölçüde..." İşte Lenin'nin bu tümcesi bu derin yanılgı anlayışıyla, bizim sivil toplumdan amaçladığımız üç saçayaklı yapılanmanın, yani; siyasi demokrasi, pazar ekonomisi ve sosyal devlet anlayışının siyasi demokrasi ayağının nasıl görmezlikten geldiğini, onun aslında hiç kavranmadığının ya da çok yanlış kavradığının en belirgin ortaya konuşudur. Böylesine kaba bir yaklaşımın ister istemez parti totalitarizmine yol açacağı kaçınılmaz bir gerçekti. "Köylülerin işine yarayacak kadar kapitalizm." Sonuçta Kapitalizme BİZ İZİN VERİYORUZ. (...) Komünist kongrenin karar verdiği gibi devlet kapitalizmine proletarya devleti tarafından izin verilmiştir. (Çünkü) Şimdi DEVLET BİZİZ" (33/317) anlayışına uzanacağı, orada konaklayacağı kaçınılmaz bir gelişmeydi. Nitekim öyle de oldu. Lenin'nin adını ettiği kongrede, yani X. Kongrede "DEVLET BİZİZ" anlayışı Parti içi demokrasiye son verecek bir biçimde gerçekleştirilerek tam bir totaliter rejim anlayışına geçildi. O güne değin varlığını koruyabilmiş olan hiç olmazsa parti içi demokrasi anlayışı NEP uygulamasıyla birlikte, Kronştand denizcilerinin silahlı ayaklanması bahane edilerek tümüyle ortadan kaldırıldı, izlenmesi gereken yolun tam karşıtı, ama çıkmaz,

Krasny Pakher komününde ilk traktör.

bir yola sapıldı. Bu yolda ilerlemek zaman aşamasında sosyalizme 60 yıl kazandırdı ama sonunda çıkmaz bir yolla, duvarla karşı karşıya kalındığı anlaşılınca yeniden yapılanma politikası yani Perestroyka, bu kez glasnost ile takviye edilerek yeniden gündeme getirildi; yolun başına dönüldü.

Bu savımın doğruluğunu kanıtlamam için X. Kongre kararlarının 6. ve 7. maddelerini sana göstermem yeter de artar bile. Öteki maddelerin hepsi Parti'de Birlik'in sağlanması konusunda alınmış ve alınması gereken önlemleri, fraksiyonların varlığını, tanımını falan içerir.

PARTİ TOTALİTARİZMİNİ GERÇEKLEŞTİREN RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ X. KONGRE KARARLARINA SUKHANOV'UN BAKIŞI

Madde 6- Keza kongre, istisnasız, şu ya da bu program üzerine kurulmuş tüm grupların, "İşçi Muhalefeti" ve "Demokratik Merkeziyetçiler" de dahil fesihlerini ve doğrudan feshedildiklerini ilân eder. Kongrenin bu kararının uygulanmaması partiden doğrudan çıkarılma sonucunu getirir (İşte bu madde parti içi demokrasinin tüm solunum yollarını tıkamıştır).

Madde 7- Partinin iç yapısında ve Sovyetlerin tüm eylemlerinde *katı bir disiplin*'in egemenliğini sağlamak ve fraksiyonel tüm eylemlerden partiyi arıtarak elde edilebilecek en üst düzeyde birliği elde etmek için Kongre, Merkez Komitesini **tam yetkili** kılar. Şu nedenle ki: Parti disiplininin bozulması, fraksiyonel eylemin yeniden canlanması ya da hareketlenmesi durumunda; Merkez Komitesi üyeleri dahil, onların geri saflara çekilmesi ve en son önlem olarak partiden atılmalarını da içerecek tüm yaptırımları uygular. Merkez Komitesi üyelerine, Merkez Komitesinin yedek üyelerine ve Denetim Komisyonu üyelerine bu son yaptırımın uygulanabilmesi için Merkez Komitesi üyelerinin tamamı ile yedeklerinin ve denetim komisyonu üyelerinin tamamının hazır bulunacağı bir toplantı çağrısı yapılması gereklidir. Eğer Partinin en sorumlu yöneticilerinin bu toplantısı, oyların üçte iki çoğunluğuyla bir merkez komitesi üyesinin geri saflara çekilmesini ya da partiden atılmasını kabul ederse, bu önlem hemen ivedilikle, yerine getirilir (32/252-255 "Rusya Komünist Partisi X. Kongresi'nin Parti Birliği üzerine Karar Tasarısı'ndan).

— Ama bence, diye sürdürdü konuşmasını Sukhanov, X. Kongre kararlarının Birlik adına tüm demokratik işleyişi tıkayan temel görüşü 3. Madde'de görmek olasıdır. Bu madde Lenin'in tüm vesveselerini içerir.

Madde 3- "Birlik konusunda" yapılacak propaganda bir yandan fraksiyonel espirinin, temelde, partinin birliği ve proletarya öncüsünün istencinin birlik istemini gerçekleştirmede ne denli yıkıcı tehlikeli olduğunu açıklamak, öte yandan, Sovyet iktidarının düşmanlarının son manevralarındaki taktiklerin özgün kimliğini açığa çıkarmak zorundadır. Karşı-devrimci beyazların bayrağı altındaki girişimlerinin kesinlikle yenilgiye uğratıldığına inanan bu düşmanlar, artık bu kez Rusya Komünist Partisi içindeki ayrımcılıklara tüm güçleriyle çengel atabilmek için olağanüstü çaba göstermektedirler ve böylece de şu ya da bu biçimde Sovyet erkine en yakın benzerlikler taşıyan gruplara siyasal iktidarı kazandırabilmek için karşı-devrime ivme kazandırabilmeyi düşünmektedirler."

"Her yerde karşı-devrimci görmek, partideki eleştirileri bile karşı-devrimcilerin kendilerine çengel atması olarak nitelendirmek, sonuçta NEP'le birlikte geliştirebilseydi olumlu sonuçlar getirebilecek bir girişimi tümüyle kısırlaştırmıştır. NEP, siyasal demokrasinin ögelerini oluşturan "insan hakları", "düşünce özgürlüğü" ve "özgür seçimler"le desteklenebilseydi gerçekten kalıcı bir sosyalizmin inşasına Marksist ilkeler doğrultusunda başlama olanağını bulabilirdik. Ama kapitalizme dönüşle birlikte, yani temelde o adını ikide bir ettikleri bireyci inisiyatif ve girişimcilik siyasal demokrasiyle birlikte desteklenmez, tam karşıtı parti totalitarizmiyle betonlaştırılmaya çalışılırsa sonuçta, bu betondan despotik ayak, insanın edilgen direnişine dayanamıyarak yıkılır... hem de öylesine ki, gerçekleştirdiğinizi sandığınız pazar ekonomisini de, sosyal devlet anlayışını da kendi üzerine çekerek çöker. Stalin döneminde daha da betonlaştırıldığı sanılan bu ayağın batı yakasında gö-

Keza kongre, istisnasız, şu ya da bu program üzerine kurulmuş tüm grupların, "İşçi Muhalefeti" ve "Demokratik Merkeziyetçiler" de dahil fesihlerini ve doğrudan feshedildiklerini ilân eder.

Kendisinin öyküsünü, "Birgün Bile Yaşamak" da anlattığım katıksız bolşevik Mraçkoviski... Tarih kitaplarında Troçkist olarak geçen Mraçkoviski XV. Kongre'ye gitmeden önce yapılan kendi aralarındaki gizli toplantıda "gelecek kuşaklara Stalin-Troçki savaşımının yanılgılarında bolşevik ilkelerin unutulup gitmemesi, bu ilkelerin gözden kaçırılabilmesi olasılığına karşı bir bildiriyle Troçki-Zinoviev-Kamanev üçlüsünün birlikte oluşturdukları politikaları desteklemediklerini açıklamayı" önermiş, ancak bu önerinin XV. Kongre sonuçlandıktan sonra gündeme alınması kararlaştırılmıştı.

çüşüyle binlerce, yüzbinlerce insan da şimdi batıya doğru bilinçsizce, panik içinde yuvarlanıp gitmektedirler işte!"

Sukhanov, gitmeye hazırlanırken, döndü masamın üzerinde kendisiyle ilgili Lenin satırlarına bir göz daha attı: "Aklıma sık sık Napolyon'nun bir tümcesi gelir... BENİM DE" dedi, alaylı bir biçimde. "Savaşa dalınır ve sonra... sonrası görülür. Napolyon'nun, pardon, Lenin'nin büyük Moskova bozgunu... yüzbinlerin, milyonların ricatı..."

GECENİN sabaha uzanan yalnızlığında çalışma masamın üzerine benim mi, Sukhanov'un mu indirdiğini kestiremediğim Lenin'nin Tüm Yapıtları'na, özellikle de bu konuyu içeren 32. ve 33. ciltlerde Sukhanov'un gösterdiği satırlara daldığım sırada çalışma masamın hemen yanındaki, az önce Sukhanov'un oturduğu koltukta Mraçkoviski yoldaşın oturmakta olduğunu gördüm. Kendisinin öyküsünü, "Birgün Bile Yaşamak" da anlattığım katıksız bolşevik Mraçkoviski... Tarih kitaplarında Troçkist olarak geçen Mraçkoviski XV. Kongre'ye gitmeden önce yapılan kendi aralarındaki gizli toplantıda "gelecek kuşaklara Stalin-Troçki savaşımının yanılgılarında bolşevik ilkelerin unutulup gitmemesi, bu ilkelerin gözden kaçırılabilmesi olasılığına karşı bir bildiriyle Troçki-Zinoviev-Kamanev üçlüsünün birlikte oluşturdukları politikaları desteklemediklerini açıklamayı" önermiş, ancak bu önerinin XV. Kongre sonuçlandıktan sonra gündeme alınması kararlaştırılmıştı. 1936 yargılamalarında Stalin'in kurşuna dizdirmeden önce iki kez Mraçkoviski'yi Kremline hücresinden çıkartarak getirdiği, ona Urallar bölgesinin endüstri işletmeleri genel direktörlüğünü önerdiği, Mraçkoviski'nin bu önerileri Stalin'in politikasını desteklemediği için geri çevirdiği hep bolşevik devrimi yakından izlemişlerin yazaklarında vardır. Ve bu yazaklarda Stalin'in gerçekten kendisine derin bir saygı duyduğu da belirtilmiştir.

Kıpkırmızı bir yüzle:

— Mraçkoviski yoldaş, dedim... ilk kez başıma geliyor.. yani bir menşevikle devrimin yazgısını konuşmam..

Mraçkoviski, hafifçe gülümseyerek:

— Anlıyorum, dedi... Ama Sukhanov gerçekten nitelikli bir menşevikti. Karısı da katıksız bir bolşevik: Ve, biliyorsun, Ekim Devrimi'nin silahlı ayaklanma kararı Sukhanov'un evinde alınmıştır. Zavallı Sukhanov o gece sabaha dek eve girememişti.

Evet... kuşkularını anlıyorum. Sukhanov'un ileri sürdüğü tezleri bugünün ideologları da beş aşağı beş yukarı benzer biçimde ileri sürüyorlar. Özellikle de Lenin'nin NEP'e dönüşle birlikte düşüncelerinde köklü bir değişim olduğu, pazar ekonomisiyle birlikte bireysel girişimciliği taçlandırdığı, bundan cayılmasıyla herşeyin yüzüstü kaldığı gibi savlar... Durumu yeniden saptıyalım; eğer yorgun değilsen ve beni dinleyecek kadar konuyla ilgiliysen...

— İnsanı en çok yoran yaşanan korkunç savrulmalar Mraçkoviski yoldaş, dedim... İşte insanı asıl yoran ve çökerten...

— Bolşevik devrimin gerçekleşmesinden sonra diye sürdürdü konuşmasını Mraçkoviski, tıpkı zamanı son derece sınırlı insanların netliğiyle... "kitlelerin olağanüstü kahramanlıkları sayesinde üç yıl ayakta kalabildik. Bu üç yılın bitiminde küçük üreticinin yıkımı daha da ağırlaştı; büyük endüstrinin gelişmesi daha da geriledi, gecikti. Buna karşın küçük üreticinin işgücünün bozulması ve savrukluğu üzerine kurulmuş olan üstyapı, Sıkıyönetim kalıtı *bürokrasi* tümüyle gelişip büyüdü" (32/374-375). "Rusya'da bu olumsuzlukların egemenliği söz konusuyken sosyalizme doğrudan geçiş olanağı var mı"ydı? (32/372). "Evet. Devlet kapitalizminin gerçekleşmesiyle. İşçi sınıfı devlet düzenini, küçük mülkiyetçiliğin anarşik anlayışına karşı savunmayı öğrendiğinde, devlet düzeyinde üretimi, devlet kapitalizminin temelleri üzerinde

örgütlenebilmeyi bildiğinde, işte o zaman, şöyle söylememe izin verirseniz, yani tüm kozlar kendi (işçi sınıfının) elinde olduğunda, sosyalizmi güçlendirmesini güven altına almış olacaktır...'' (32/354).

Devlet kapitalizmine dönüşün 1921 baharındaki ilk uygulama; köylülerin elinden ürettiklerine doğrudan el koyma yönteminin terk edilişiyle aynı vergilendirilmeye geçilişi, ikinci aşama yalnızca işi bu noktada tutmayıp özel girişimciliği öne çıkaran tüm kapitalist ilişkiler ağının geliştirilmesi aşaması.

Şimdi, Sukhanov'un söyledikleriyle yukarıdakileri birleştirirsen devlet kapitalizmine dönüşün tüm gerekçeleri beş aşağı beş yukarı ortaya çıkar. Sukhanov'un sana söylemediği -belki de kasıtlı değil- bir gerçeğin altını kısaca çizeyim: Devlet kapitalizmine dönüşün 1921 baharındaki ilk uygulama; köylülerin elinden ürettiklerine doğrudan el koyma yönteminin terk edilişiyle aynı vergilendirilmeye geçişi, ikinci aşama yalnızca işi bu noktada tutmayıp özel girişimciliği öne çıkaran tüm kapitalist ilişkiler ağının geliştirilmesi aşaması.. Parasal düzenleme ve tecim özgürlüğü gibi. 1921 baharına geldiğimizde ''işçilere ekmek ve yakacak bulabilmek'', ''işçi sınıfının tümden fiziksel olarak eriyip gitmesini önlemek için'' bir yandan köylülüğün aynı vergilendirmeyle kırsal kesimde özel mülkiyet hakkının tanınmasını, öte yandan kooperatifçilik ve özel girişimciliğe olanak tanıyan düzenlemelerle de kentlerdeki sanayi üretiminin içinde bulunduğu ölümcül koşullardan çıkmasını sağlamayı düşünüyorduk. Bu temellere dayanan Yeni Ekonomik Politika'nın yani ünlü adıyla NEP'in aşağı yukarı kestirilebilen hedefleri de somut bir biçimde saptanmıştı. ''Önümüzdeki yılın pratik ve emredici çalışmasına bağlı olarak (...) ağır endüstriyi kalkındırmak ve eleketrifikasyon planına işlerlik kazandırmak için en azından 400.000.000 pound(*) buğdayın toplanmasını sağlamak'' (32/464-Yeni Ekonomik Politika'ya ait Karar Projesi, mad/8). Bunun 240 milyon pound'u aynı vergilendirmeden, 160 milyon pound'u da köylülerin ürettiği malla, yani buğdayla kentteki işçilerin fabrikalarında ürettikleri, örneğin tekstil fabrikalarındaki bir işçinin ürettiği bezle buğdayın değiştokuşundan sağlanacaktı. Ve biz bunu gerçekleştirdik. Menşeviklerin tüm şamataları da buradan kaynaklanıyordu. Yani biz nasıl onların, sosyalist-devrimcilerle birlikte iktidarda bulundukları sürede bir türlü gerçekleştiremedikleri demokratik burjuva devrimini tüm içeriğiyle, hem de en ileri kapitalist ülkelere bile örnek olacak biçimde nasıl gerçekleştirmişsek, bunu da öyle gerçekleştirdik. Ve tıpkı örnek olduğumuz demokratik burjuva devrimindeki ilkeleri yaşama geçirişimiz gibi; yani: ''hiç kimsenin yapamadığı biçimde monarşik düzenin içini boşaltmamız'', ''ciddi bir biçimde dinle savaşmamız'', ''Rus olmayan tüm uluslara kendilerine ait cumhuriyetlerini ya da otonom bölgelerini kendilerine verişimiz'', ''gezegenimizin istisnasız tüm ülkelerinde açgözlü burjuvazi ve küt kafalı şaşkın küçük-burjuvazi tarafından örtbas edilen kadın haklarının eşitsizliği ya da kadın haklarının olmayışı gibi feodalitenin ve ortaçağın insanı isyan ettirici bu bayağı, yüzkarası, utanç verici ayıbından Rusya'yı arındırışımız'', gibi ''...hiçbir ülkede, en ilerlemiş olanlarında bile, bu sorunlar, demokratik burjuva anlamında çözülebilmiş değil''ken, (33/44-45-46), tüm bunları, hem de iç savaşın en boğucu üç yılı içinde çözüşümüz gibi NEP'le de elektrifikasyon sorununu ve ona dayalı ağır sanayi kurma sorunumuzu çözeceğimizi biliyorduk. Birinciyi çözenler ikinciyi de çözeceklerdi. ''Tüm sorun teori ve pratikte, (belli bir yere ve belli bir zaman için), kapitalizmin kaçınılmaz gelişmesini devlet kapitalizmi yolunda yönlendirebilmeyi sağlayacak doğru yöntemleri bulmak, gerekli koşulları gerçekleştirmek ve de yakın gelecekte *devlet kapitalizminin sosyalizme dönüşümünü güvence altına almayı''* becerip beceremememizde düğümleniyordu. (32/376). Çünkü ''Gerçekten demokratik ve devrimci bir devlette, devlet monopolist kapitalizminin, kaçınılmaz, kesin bir biçimde sosyalizme doğru atılmış bir adım gösterdiği''nin, ''devlet monopolist kapitalizmi(nin), sosyalizmin en tam maddesel hazırlığı, sosyalizmin artichambre'ı (gidiş odası), sosyalizmden ayrılmayan tarihi geçiş aracı aşaması'' olduğunun -işte şimdi- bilincine ermemiz gerekiyordu. Yani demokratik burjuva devriminden sonra hemen ona bağlı kapitalist ilişkiler sürecini kendi denetimimizde geliştirmemiz gerekiyordu. Ancak bundan sonra sosyalizmin inşaına başlayabilecektik.

Şimdi burada çok önemli bir çarpıtmanın yapıldığını söylemeliyim. Tarih içinde yaşamlarını canlı bir biçimde sürdüren Sukhanov'lar bunu bilerek yaparlar. Tarihin izlerini yaşamın genel yasalarında irdelemeyi unutmuş olanlar gözden kaçırır. Kimileri de bile bile az sonra adını edeceğim çarpıtmayı gündemlerinde sımsıcak tutarak Leninizmin ve bolşevik uygulamanın eleştirisine dayanak yaparlar. Bu çarpıtma şudur:

"1921 baharına gelindiğinde" Lenin'nin ve bolşeviklerin, menşeviklerin genel politik görüş açılarını ve devrimci -sosyalistlerin ekonomi- politikalarını kabul ettiği savıdır. Perestroyka'nın uygulayıcıları ve ideologları bunu "1921 yılına gelindiğinde Lenin'nin düşüncelerinde köklü bir değişim oldu" diye nitelendirmektedirler. Bu köklü değişimin de üstü kapalı "sosyal-demokrasiye ve kapitalizme inanışta" düğümlendiğini vurgulamak istemektedirler.

Oysa gerçek hiç de böyle değil. Gerçeğin hiç de böyle olmadığını, Leninizmi ve bolşevikleri gerçekten doğru irdelemek ve deneyimlerini yaşamlarınızda somutlaştırmak istiyorsanız açığa çıkarmakla yükümlüsünüzdür. Biz nasıl 1905'in, 1871'in, 1848'in yaşanmışlıklarını doğru irdelemeye son derece büyük önem göstermişsek...

Biz siyasal erki aldığımızda, almanın kaçınılmazlığından başka hiçbir gerçek daha gerçek değildi çünkü, 1918 yılının martında ve nisanında, yani: Siyasi erki ile geçirişimizin 5-6 ay sonrasında, daha o zaman NEP'i uygulamaya koyma hazırlıklarımız tamamlanmıştı. Adı NEP değildi kuşkusuz Ama tümüyle Devlet kapitalizmini içeren ekonomik politikalardı. "Günümüzün En Başta Gelen Görevi", "Sovyet İktidarının İvedi Görevleri", "Sol Çocukluk ve Küçük-Burjuva Düşünceleri Üzerine" adlı Lenin'nin yapıtlarında sosyalist ekonominin inşaası için uzun ve acılı bir yolu, yani devlet kapitalizmi ile köylülerin kendi ürettiklerini satabilme, toprak kiralama, bireysel girişimciliğin-özendirilerek artı değer birikiminin ivme kazandırılması politikalarının tümüyle bir bir net biçimde saptandığını görebilirsin. Nasıl bir toplum yapısı devraldığımız 1918 yılındaki "Rusya'nın Bugünkü Ekonomisi" aldı broşürde madde madde bulman olası. Yani: Tarımda geniş çaplı aile üretimi, küçük ticari üretim, kişisel özel kapitalizm ile devlet kapitalizmi ve bunun yanında başlamış sosyalist uygulamalar (32/351). Biz Devlet kapitalizmini yoğunlaştırarak öteki üretim biçimlerini sosyalizmin inşaaına olanak verecek biçimde geliştirmek, bu uzun ve acılı yolu, herşeye katlanarak, bolşevik iktidarın ilk uygulamalarının başlangıcına koymak istiyorduk. Ama "Yerli burjuvalarımız bizimle birlikte bu yolu aşmak istemediler. Kapitalistlere (şunu) öneriyorduk: Önceki çıkarlarınıza, eski alışkanlıklarınıza ve halkın (devrimden önceki) düşüncelerine uygun düşen koşulları tümüyle ortadan kaldırmamız yerine, devletin düzenlemesine, devletin gücüne razı olunuz. Tüm bunları aşama aşama devlet düzenlemesiyle değiştireceğiz" (33/85) önerimize "kapitalistler yaşama hakkımızı bile ortadan kaldıracak biçimde yanıt verdiler. Kapitalist sınıfın başvurduğu taktik onlara önerdiğimiz ilişkileri sert biçimde kesip atarak çaresiz ve umudsuz bir savaşa bizi sürüklemeyi öngörüyordu. (...) Burjuvalarımızın bu savaşımda çıkarlarına tümüyle uygun ve çıkarcı mantığıyla hareket ettiklerini sürekli söyledim. O zaman biz bolşevikler ne diyebilirdik ki... "Kapitalist beyler, sizden korkmuyoruz. Kurucu Meclis'inizi düşürdüğümüz politik alanda sizi vurduğumuz gibi bu alanda da sizi ikinci kez vuracağız. Başka türlü hareket edemezdik. Başka bir yol izlemek bizim açımızdan tam bir teslimiyet gösterdiğimizi belirleyecekti. (...) Burjuvazinin direnişi ve savaşım mantığının bizi, Rusya'yı üç yıl boyunca yakıp yıkan iç savaş döneminde en uçta, en çetin, en acımasız savaşım yöntemleri uygulama zorunda bırakışının nedenlerini sonuçta anlıyorsunuz" (33/88). Bu savaşımın örneğini de Özel bir ilân gazetesinin devletleştirilmesiyle nasıl patlak verdiğini Lenin tipik bir örnek olarak verir...

10 Ekim 1932 Dinyeper hidroelektrik santralı

Komünist ahlak daima en doğruları kendi savaşımlarında yoldaşlarına aktarmakla yükümlü kılar bizi. Yalnız yoldaşlarımıza değil. Halkımıza da...

Bizi "saldırı" yöntemine itenlerin gerçekten öngördükleri sonuçla karşı karşıya kaldık mı? Evet. Komünist ahlak daima en doğruları kendi savaşımlarında yoldaşlarına aktarmakla yükümlü kılar bizi. Yalnız yoldaşlarımıza değil. Halkımıza da... İşte, bizi yerli ve onların dışardaki uzantıları dış sermaye kaynaklarının sürüklediği bu üç yıllık "saldırı" yönteminin sonunda onları beyaz ordularıyla birlikte tümüyle yendiğimizde biz de şu acı gerçekle karşı karşıya kaldığımızı gördük: - "1921 baharında sosyalist üretimi ve bölüşümü "saldırı" yöntemiyle yani: en kısa yoldan, en ivedi, en doğrudan yöntemle inşa etme girişimimizin *tam bir yenilgiye uğradığını gördük*" (33/88). Yenilgimizin başlıca nedenlerinden biri, bu iç savaşta sınıf olarak işçi sınıfının eriyip gitmesiydi. "Sınıf niteliğini yitirmiş proletaryanın var olduğu bir ülkede komünist talimatlarla, buyruklarla üretimi ve bölüşümü düzenleyebileceğimizi düşünmüştük. 1921 baharında politik durum bize gösterdi ki ekonomik birçok sorunda devlet kapitalizmi konumuna *geri çekilmek* (yani) 'saldırı' yerine 'kuşatma'ya geçmek gerek" (33/88).

LENİN'İN YENİ EKONOMİK POLİTİKASI (NEP) BİR SAVAŞ YÖNTEMİ OLARAK DÜŞMANI BU KEZ KUŞATMAYLA ÇEVİRMEKTİ.

1921 BAHARINDA yöntemi değiştiriyoruk. Düşmanı yenememiştik. Ordularını, beyaz terörünü yenmiştik ama asıl kendisi tüm varlığıyla yaşıyor ve bizi de açlık ve sefalete mahkum ederek kendisine avuç açma gerçeğiyle karşı karşıya bırakıyordu.

İşte bak, burada, 33. cildin 78 ve 79. sayfalarında verdiği örnek yeni ekonomik politikamızın stratejisini tümüyle ortaya kor. Moskova Bölgesi VII. Parti konferansında bu yöntemin içeriği ve Leninist diyalektik yapısı çok anlamlı bir biçimde vurgulanır. Lenin, bir büyük savaş dehası olarak nitelendirdiği Japon generali Nogi'nin bize ait Port-Arthur kalesini düşürüşte kullandığı biribirinden tümüyle ayrı nitelikli iki yöntemin kendisini "özellikle ilgilendirdiğini" söylüyordu. "Saldırı" ve "Kuşatma" yöntemleri. "Saldırı" yöntemiyle bu güçlü, iyi korunan seçkin birliklerin savunmasındaki kaleyi düşüremeyen ünlü Japon generalinin bu kez ikinci bir *savaş yöntemi* kullanarak *"Kuşatma"*'ya geçtiği ve sonunda bu güçlü kaleyi düşürdüğünü tam bir kurmay açıklamasıyla belirtir. Lenin'e göre kuşatma yöntem olarak "saldırı" ile kıyaslandığında bir *geri çekilme*'ydi. Ama geri çekilme de bir savaş yöntemiydi. Ve de işin şaşılası yanı geri çekilmenin çok daha zor, çok daha güç olduğuydu. Bir ordu geri çekilmeyi "saldırı" yönteminden daha dikkatle, "çok daha disiplinli", "çok daha otoriter" bir biçimde gerçekleştiremezse, düşmanına yenilmemesi, düşmanın karşısında *paniğe uğramaması* olanaksızdı. Parti konferansına katılmış iç savaşın yengin bolşevikleri deneyimleriyle de çok iyi biliyorlardı ki bu geri çekilme sırasında düşmanın her zaman karşı saldırıya geçerek birlikleri darmadağın etmesi tehlikesi büyük bir olasılıktır.

İşte şimdi bizde -Lenin'e göre NEP uygulamasıyla geri çekiliyorduk. Yani kapitalist ilişkilere dönüyorduk. Burada uygulanacak bu geri çekilme yönteminin başlıca zorlukları şu gerçeklerden kaynaklanıyordu.

a) Zorluğun başlıcası hep "saldırı" yöntemine alışmaların geri çekilmedeki kuşatma karşısında aynı beceri ve isteği gösterememesi. Bu doğrudan bizim, devrimci kadroların son derce önemli bir sorunuydu. "Saldırıyı öğrenmiş olanlar durum kötüyken geri çekilmeyi öğrenememişlerse savaştan yengin olarak çıkmaları olanaksızdır. (...) Bu çekilme de bir savaştır; hem de öncekinden daha uzun, daha da *vahşi,* daha da *direngen.* Yoldaş Semkov çok açık söyledi: 'Devlet teciminden niye söz edip duruyorsunuz? Hapishanelerde bize ticaret yapmayı öğretmediler. (...) Peki savaşmayı öğrettiler mi bize cezaevlerinde? Ve de devleti yönetmeyi hapishanelerde mi öğrettiler bize?" (33/99).

Başka bir çaremiz olmadığını söylüyordu Lenin apaçık. Bu yöntemi kadrolar olarak öğrenecektik. "Ticarete, tecim kendinizi uydurmadaki sıkıntılara katlanınız, diyordu Lenin, yoksa parasal sirkülasyon ve trafik sizi gerilerde bırakacaktır?" (33/91).

Yalnızca da bu değil, sana Sukhanov'un bir şaşırtmacayla özel girişimci Lenin tümcelerini ard arda sıralamasını şimdi burada bir kez daha anımsa. Gerçekten de işimizin zorluğunu kavrarsın. Bi-

zim gibi "hep saldırı"ya alışmış, yaşamı "saldırılaşmış"ların şimdi uygulanmak istenen yönteme kendileriyle uyum sağlamakta ne denli güçlükle karşı karşıya kaldıklarını daha belirgin sezinleyebilirsin. Bu bolşevik devrimin, bireysel temelde çok yoldaşımızın gerçekten dramını oluşturmuştur. Şimdi sana bunları anlatmanın sırası değil, ama bu yöntemin kadrolar dışında olanlarca da önemli bir güçlüğü, çok önemle üzerinde durulması gereken bir zorluğu vardı.

b) Bu zorluk bu kez kitleler açısındandı. "Şimdi artık (önceki gibi) herkesin gözü önünde büyük toprak sahipleri yok. Wrangel'ler, Kolçak'lar, Denikin'lerin bir bölümü Romanov'larla birleşebilmek için gittiler, ötekiler de gündem konusu olmak için yabancı ülkelerin güvenceli yerlerindeler. Halk büyük toprak sahiplerini, kapitalistleri, açığa çıkmış bu düşmanlarını önceden olduğu gibi (şimdi) görmüyor" (33/61). "Bizden önceki devrimlerin içini boşaltan düşman (şimdi de) burada bile, içimizde bulunduğu, Kolçak'ların, Wrangel'lerin, Denikin'lerin yerini aldığı gerçeğinin bilincine halk varabilecek midir? Zira kapitalistler bizi yenerse, bu, bizden önceki tüm devrimlerin deneyiminin gösterdiği gibi geçmişe yeniden dönme anlamına gelecektir." (33/61)

Leninizmi, bolşevikleri yargılayınız. Kendi geleceğiniz için gereklidir bu. Ama bizim yaşadıklarımızı ve Lenin'nin söylediklerini şimdiki nesnel koşullar karşısında kendi yenilgilerinize ya da beceriksizliklerinize gerekçe olarak göstermeden. Bu, kargaşayı büyütmektir. "Biz artık Lenin gibi düşünmüyoruz", deyiniz. Ama NEP'le kendi politikanız olan Perestroyka'nın "aynı köklerde" birleştiğini söylemek, kendisi için çıkış yolu arayan öteki sömürülen ülke insanlarını ve kadrolarını yanıltmaya götürmektir.

Tehlikenin büyüklüğü ortadaydı. Aslında, devrimci tarihin insanlık tarihindeki dönemeçlerini diyalektik bir yöntemle inceleyenler bizim "savaş komünizminde" uyguladığımız yöntemle NEP'de uyguladığımızın temelde ayrıcalıklar taşımadığını da çok iyi görürler. Taktiklerle, stratejileri biribirlerine karıştıranlar sonunda başa çıkamayacakları sorunlarla başbaşa kalıyorlar. O nedenle Vadim Medvedev "Kasım 1920'de Lenin iki toplumsal sistemin tarihsel sürtüşmesini saldırıyla çözmenin olanaksızlığı sonucuna vardı" derken, "çağın temel yasaları alanına geçilmesi" diye nitelendirdiği NEP felsefesini en geniş boyutlarda çözülüşler getiren bir *"barış"* anlayışına ve Stalin döneminde "dünyanın birbirine düşman iki kale" durumuna getirilmesinin NEP felsefesiyle taban tabana zıt bir kavrayış biçimi olduğunu söylemesi önce yaşadıklarımızın doğru kavranmasını, sonra da yorumdaki derin yanılgıyı ortaya kor. Leninizmi, bolşevikleri yargılayınız. Kendi geleceğiniz için gereklidir bu. Ama bizim yaşadıklarımızı ve Lenin'nin söylediklerini şimdiki nesnel koşullar karşısında kendi yenilgilerinize ya da beceriksizliklerinize gerekçe olarak göstermeden. Bu, kargaşayı büyütmektir. "Biz artık Lenin gibi düşünmüyoruz", deyiniz. Ama NEP'le kendi politikanız olan Perestroyka'nın "aynı köklerde" birleştiğni söylemek, kendisi için çıkış yolu arayan öteki sömürülen ülke insanlarını ve kadrolarını yanıltmaya götürmektir. Lenin hiçbir zaman iki dünyanın sonuna değin barış içinde yaşayacağına inanmadı örneğin. Hem de bunu, NEP'i tüm şiddetiyle savunduğu bir zamanda söyledi. Kaç kez söyledi. Yanıldığını söyleyin. Ama böyle söylemedi demeyin. Çünkü dünya ve yaşam tüm çılgınlığıyla ortada daha. Örneğin Lenin NEP'e hiçbir zaman kalıcı bir model olarak bakmadı. Ona hep gerileme gözüyle baktı. Bu gerileme ne kadar sürecek sorusuna da belki de NEP'i temel felsefesi yönünden en iyi ortaya çıkaracak şu tümceyle karşılık veriyordu: *"En sonunda saldırıya geçebilecek gücü kendimizde buluncaya dek"* (33/91). "Şimdi, herşeyden önce ekonomik problemlerle karşı karşıya bulunuyoruz ve hemen önümüzde atacağımız adımın da sosyalizmin inşaına doğrudan geçiş olmadığını da aklımızda tutmak zorundayız. (...) Üç Yıl, problemimizi (ekonomik problemi) çözmemize yetmedi. (...) Bugün biraz *daha geri çekilmek zorundayız;* yalnızca devlet kapitalizmine değil, ama devletin ticareti ve parasal sirkülasyonu düzenlemesine doğru da" (33/91-92). Nerede duracağımızın da şimdiden kestirilme olasılığı olmadığını söylüyordu Lenin, ama çekilmenin hiçbir zaman düşmana karşı verilen bir savaşım yöntemi olduğunu aklımızdan çıkarmamamızı

istiyordu. "Bilemeyeceğimiz kadar uzun zaman ve sağlam temellere dayanan *bir karşı saldırıya geçmeye hazır olamayışımıza kadar geri çekileceğiz.*" (33/103).

Bizim hedefimiz **netti.** Bu geri çekilmeden kimin kârlı çıkacağını hiç unutmamamızı söylüyordu Lenin. "Sosyalist toplumu inşa etmeye çalışan 'proletarya' mı, yoksa 'Bu sosyalizm düşünüldüğünden de sakıncalı, geri dönelim' diyen kapitalistler mi? İşte temel sorun, var olup olmama sorunu NEP'de buydu. Başarabilmemiz için Lenin insanoğlunun tarihinden süzüle süzüle getirdikleriyle özenle sarılmamız gereken yöntemin altını çiziyordu: "Bir an bile kendimizi devrimci yoldan ayırmamak" (32/518). Bu yolun dışında aç kurtların nasıl üzerimize atılacağının, bizi paramparça edeceklerinin bilincindeydik. Şimdi devrimci safların daha da sıklaştırılması, pekiştirilmesi dönemine giriyorduk.

X.KONGRE KARARLARININ GÖZDEN KAÇIRILAN DEMOKRATİK KARAKTERİ

Şimdi safların daha da sıklaştırılması, devrimci çaba ve uyanıklığın daha da yoğunlaştırılması gereken bir dönemde alınan X. Kongre kararlarının o pek becerili (?) eleştirilerine değinmek istiyorum. Bu konunun iki yönden gittikçe belirginleşen önemi var. Bugün içinde yaşadığımız olayların doğru irdelenmesi yönünden bir; dış sömürüye karşı savaşım veren kadroların emperyalizm karşısında kendi devrimci modellerini oluşturmadaki başarısı bakımından iki. Hemen öncelikle belirteyim ki, Leninizm'in en anlaşılmayan, en çarpıtılan yanı bu X. Kongre kararlarıdır. Sukhanov'un X.Kongre kararlarına yönelttiği eleştiri kurucu meclisin dağılmasından sonra kuşaktan kuşağa gevelene gevelene aktarılıp durmuştur. Ve X. Kongre kararlarının, tıpkı mutlu bir antik kentin toprak altında kalıp gitmesi gibi üzerinden silindirlerle geçilip en küçük bir kalıntının yeryüzüne vurmaması için büyük çaba gösterilmektedir. Ellerinde dolaştırdıkları tek kalıt, yarımyamalak bir testiye benzeyen 6. ve 7. maddelerin yorumudur.

Kapitalizmi bir Truva atı gibi içimize aldığımızda, Lenin'nin deyimiyle "ricat dönemi başladığında", Lenin, bize apaçık "(işte) tehlike burada alabildiğine büyüktür", diyordu. "Sorun, çekilirken dövüşen bir ordunun, önceleri çok iyi yönetilmesine karşın, bu çekiliş bir kargaşaya, bir paniğe dönüşürse mitralyözlerin ateş edecek duruma getirilmesi ve "ateş" buyruğunun verilmesindedir."(3)

Ve de hemen hemen herkes bu "ateş" buyruğunun X. Kongre kararları olduğunda birleşmiştir. Hemen birşeyin altını öncelikle koyu koyu çizmek istiyorum. Aynı partinin 1919 yılında VIII. Kongresinde: "Muhalefetin partide varlığını sürdürebilmesi için komünist partinin programının yazılmasında, tüm parti organlarında temsil edilmesinde", 1920 yılında Lenin'nin "muhalefetin blok oluşturma hakkından ve blokların kendi aralarında birleşme hakkından"(4) söz edişleri X. Kongrede alınan kararlarla taban tabana bir zıtlığı değil, tam karşıtı onların derinlemesine çözümlemelerle bir bütünlüğe, tam bir açıklığa kavuşturulmalarıdır.

Bu konuda tam bir kargaşa yaşandığını biliyorum. Öncelikle hemen birşeyi kendimizden ayırmak istiyorum. Bugün uygulamalarını gördüğüm Perestroyka ile bizim yeni ekonomik politikadaki demokrasi sözcüğünden anladığımız, örneğin; Aganbegyan'ın adı geçen yapıtındaki diliyle söylersek: "Perestroyka'nın belirleyici koşulunun demokratizasyon" olduğu anlayışıyla hiçbir ilişkimiz yoktur. Leninistlerin ve bolşeviklerin demokrasi anlayışları burjuva öğelerinden tümüyle arındırılmış Lenin'nin deyişiyle *"yeni tip demokrasi"* kavramına uygun proletarya demokrasisinin ögelerini taşıyordu. NEP uygulamalarıyla birlikte, sana Sukhanov'un dediği gibi, "madem bolşevikler kapitalizme dönüyorlar, onun ayrılmaz bir parçası olan demokratikleşme uygulamalarını da tüm yapılanmalarda gözden geçirip yerine getirmeli-

ler, örneğin aynı şeyleri söyleyen menşeviklerle, devrimci sosyalistleri cezaevlerinde tutup durmamalıdır"lar yaklaşımının gündemde tüm şaşırtıcı canlılığıyla tutulacağını Lenin biliyordu. Bu tehlikenin güncel canlılığını da tüm bolşevikler yaşıyordu. Nerde yaşıyorduk? Örneğin Kronştand denizcilerinin silahlı ayaklanmalarında. Petrograd, denizcilerin ağır toplarının atış alanı içine girmişti. Ve onlar, dışardaki büyük kapitalist Miliykov'un desteğiyle tüm sosyalist devrimcilerle, menşeviklerin kendilerine ulaştırdıkları sloganlarla "Bolşeviksiz bir Sovyet iktidarı"nı ve de "Sovyetlere menşeviklerle, devrimci sosyalistlerin onurlarıyla birlikte iadelerini" istiyorlardı. Demokrasi sözcüğünün, bu dönemde önünden geçmeye hiç kimsenin kolay kolay cesaret gösteremediğini söylemeliyim. Demokrasi sözcüğünün sınıfsal karakterine tümüyle sırtını dönmüş bu insanların amaçlı istemlerine karşı Lenin Komünist Enternasyonal'in III. Kongresi'nde yaptığı konuşmada: "Sosyal sınıflar varlıklarını sürdürebildikleri yere kadar ve tek ülkede başaşağı edilmiş burjuvazi, uluslararası düzeyde sosyalizme karşı saldırılarını onlarca kat artırdığı sürece proletarya diktatoryası kaçınılmazdır" (32/490-491), diye yanıt veriyordu. Oynanmakta olan oyunun nasıl tarihsel ve sınıfsal karakterli bir oyun olduğunu Engels'ten yaptığı bir alıntıyla netleştiriyordu: "Devrim anında 'katıksız demokrasi' düşüncesi, kısa bir süre için, hem feodal hem burjuva ekonomisinin son kurtuluş yolu olarak, geçici büyük bir önemliliğe ulaşır, 1848'de, Mart'tan Eylül'e değin, tüm bürokratik kadrolar ve feodal kitle, liberalleri, devrimci kitleleri boyunduruk altında tutabilmek için böyle destekledi... Ne olursa olsun, bunalım esnasında ve hemen sonrasında katıksız (tam) demokrasi etrafında toplanmış reaksiyoner kitleler biricik asıl karşıtlarımızı oluşturacaklardır; düşünceme göre bu durumu her zaman gözönünde bulundurmak zorundayız" (32/491).

Burjuva demokrasisinin sınıfsal içeriğini Kurucu Meclis'in kapatılması sırasında çok iyi çözümlemiş olan bizler (çünkü Kurucu Meclis, reaksiyoner grupların toprak ağalarından, büyük burjuvaziden, kulaklardan oluşan temsilcileriyle Sovyet iktidarının varlığını daha ilk toplantısında red etmiş, kendisi büyük toprak sahibi Viktor Çernov'un başkanlığında bir hükümet oluşturmaya başladığı sırada er sovyetleri tarafından dağıtılmıştır) bu demokrasi kavrayışının başımıza ne çoraplar öreceğini biliyorduk. Sukhanov'un sana verdiği karar taslağındaki 3. maddeye bir göz at şimdi. Demokrasi saldırısına karşı kendimizi aslında nasıl koruyabileceğimizin anlatımını içerir o madde. X. Kongre'nin 1. maddesinde "küçük burjuva toplulukları içinde kararsızlıkların (çalkantıların) tam anlamıyla ortaya çıktığı şu günlerde" parti üyelerine Parti içinde birliğin sağlanmasının *ayrı bir önemde* olduğunu vurguladığını göz önünde tutarsak, 1. maddenin bu içeriği 3. maddeyle bütünleştirildiğinde bizim içinde yaşadığımız nesnel koşulların tam anlamıyla devinimi ortaya çıkar.

Şair Yevgeni Yevtushenko ve Vitali Korotich

Şaşılası birşey ama "Parti içinde Birlik" sağlamak amaçlanırken aslında "yeni tip demokrasinin" en geniş anlamda kurumlaşmasına çalışılan örnekler veriliyordu. 1919 ve 20'lerde sözü edilen ne "muhalefet etme hakkı", "ne muhalefetin blok oluşturma etkinliği" ortadan kaldırılıyor; tam karşıtı, X. Kongre kararları bunlara proletarya demokrasisinin en kalıcı somut yorumlarını getiriyordu. Komünizmin yeminli düşmanları bunu bilirler; bildikleri için de tüm güçleriyle bu gerçeklerin gözardı edilmesini, unutturulmasını sağlamaya olağanüstü çaba gösterirler.

Evet, hiç kuşkusuz X. Kongre'de yasaklanan birşeyler vardır. Nedir o bilir misin? Fraksiyon. Ve fraksiyonun tanımı o güne değin hiç yapılmamış biçimde gerçekleştirilerek Marksist literatüre kazandırılmıştır. Ve de gözden kaçırılmak istenen de 2. maddedeki bu eşsiz tanımıdır:

Mad: 2- Partinin sendikalar üzerindeki genel tartışmasından bu yana parti içinde *fraksiyonel bir esprinin,* yani AYRI BİR PROGRAMLA GRUPLARIN BAZI NOKTALARDA KENDİ KENDİLERİNE KAPANMAK VE KENDİ GRUP DİSİPLİNLERİNİ YARATMAK eğilimlerinin ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu muhalefet etme hakkıyla fraksiyonların yaşama hakkını birbirine karıştırmaktır. Muhalefet etme hakkının bolşevik partide gerçekten önünü açabilmek için fraksiyonların yasaklanması öngörülmüştür. Kendilerine kendi programlarıyla kapananların partide son derece önem kazanan eleştiri ve muhalefet etme oluşumunun önüne yeni bürokratik bir yapılanma koyarak set çektiklerini sendikalar tartışmasında önerdikleri yanılgılı yöntemle de açıklamak olası. İşte aslında parti içindeki eleştirinin tümüyle önünün açılabilmesi için kesilip atılmak istenen bu yapay ürün 4. madde ile nasıl yorumlandığını apaçık görebilirsin:

Mad: 4- Fraksiyonlara karşı pratik savaşımda partinin her bir örgütünün hiçbir fraksiyonel eylemi hoşgörüyle karşılamamaya kendini en sert biçimde uydurması gereklidir. PARTİNİNİ HATALARININ TÜMÜYLE GEREKLİ ELEŞTİRİSİ, SON DERECE NET HİÇBİR KIRTASİYECİLİĞE KAÇMAYAN BİR BİÇİMDE, TÜMÜYLE PRATİK ÖNERİLER OLARAK PARTİ YÖNETİCİ ORGANİZMALARIYLA MERKEZ VE YEREL ORGANLARIN İNCELEME VE KARARLARINA GECİKMEDEN İLETME BİÇİMİNDE ANLAŞILMALIDIR. (...) PARTİNİN GENEL ÇİZGİSİNİN YA DA PRATİK GİRİŞİMLERİN TÜM ANALİZİ -KARARLARININ GERÇEKLEŞTİRİLİP GERÇEKLEŞTİRİLMEDİĞİNİN DENETİMİ- YANILGILARININ DÜZELTİLMESİ FAZLA METODLARININ İNCELENMESİ VS... HİÇBİR ŞEKİLDE, HERHANGİ BİR PROGRAM ÇEVRESİNDE DAHA ÖNCEDEN OLUŞMUŞ GRUPLARIN İNCELEMESİNE DEĞİL, AMA TÜM BUNLAR PARTİNİN TÜM ÜYELERİNİN DOĞRUDAN İNCELEMELERİNE SUNULUR.

Eleştirinin tüm parti üyelerine açık tutulması ve böylesine bir canlılık ve devinimde oluşumunu hızlandırması için bununla da yetinilmemiş, ''Partimizde Sendikalist ve Anarşik Sapmalara Karşı'' alınan karar tasarısında bu açıklığın ve sorumluluğun altı bir kez daha özenle, yepyeni bir demokratik anlayışla son paragrafta çizilmiştir. ''Parti Merkez Komitesi parti kararlarını en katı biçimde uygulamayla yükümlü kılınırken, Kongre aynı zamanda PARTİ ÜYELERİ ARASINDA EN GENİŞ BİÇİMDE GÖRÜŞ ALIŞVERİŞİNİ SAĞLAMAK AMACIYLA HER TÜRLÜ BASIM-YAZIM VE ÖZEL DÖKÜMANLARA YER VERİLMESİ HAKKINI SAKLI TUTAR VE ZORUNLU SAYAR'' (32/259).

Rusya Komünist Partisi'nin X. Kongresi'nde Parti Birliği ve Sendikalist ve Anarşist Sapmalar konusunda alınan kararların yaşama ve devrime aktarılan temel görüşü budur. Yasaklanan, tanımı çok belirgin yapılan fraksiyondur. Yani Parti içinde ayrı bir programla, kendi grup disiplinleri oluşturanların bürokratik bir yapılanmayla kendi kendilerine kapanmaları... Bunu ortadan kaldırmak, bu uru kesip atmak çok gerekli gördüğümüz parti için demokratik devinimin gerçekleşmesini sağlamaktı. Lenin parti için *en geniş biçimde görüş alışverişinin sağlanması ve de partinin tümüyle gerekli eleştirisi'*nin ne anlama geldiğini kendi politik yaşamının somut örneğinden biliyordu. Şubat devriminden sonra Rusya'ya dönüşünde kendisini kendi örgütünde yapayalnız bırakanların, kendisini **Pravda'da** bile yazdırmayanların, menşeviklerle birlikte Sovyet'te oluşturmaya başladıkları burjuva politikalarına karşı tüm parti üyelerine 20 gün içinde oluşturduğu tezleri bir bir göndererek ve onlarla *en geniş biçimde görüş alışverişinde* bulunarak, Nisan ayında olağanüstü kongre toplanmasını sağlamış ve *partinin tümüyle gerekli* eleştirisini hiç kırtasiyeciliğe kaç-

6 Aralık 1934 Sergei Kirovun cenaze töreni Moskova.

madan, en açık seçik biçimde ortaya koyarak yeniden partinin ve **Pravda'nın** başına geçmiştir. Çok az sayıdaki batılı yazarlar bu örneğin üstünde dururlar. Ve de duranlar da bolşevik devriminin başlangıç noktasını işte bu olağanüstü kongrede Lenin'nin yeniden iş başına dönüşüyle saptarlar. Bizim bolşevik devrimimizin tarihinde parti içi demokrasi yatar. Ve biz bu parti içi demokrasiyi korumaya alabildiğine özen göstermişizdir. Çünkü devrimci kitlelerin istemlerini ancak böylesine bir demokratik yapılanmayla yakalamak, parti içinde bu devrimci ivmenin biçimlenmesini, oluşmasını gerçekleştirmek... ancak bu yolla sağlanabilirdi.

Demokrasi sözcüğünü menşevikler gibi dillerine dolamış, etekleri zil çala çala dolananlar oluşturdukları fraksiyonlarla -İşçi Muhalefeti- ve -Demokratik Merkeziyetçiler- aslında kitlelerle partinin bu geniş gözenekli alışverişinin önünü kestiklerinin bilincinde bile değildiler. Çünkü ne tarihin akışını, ne diyalektiği ne de sınıflar savaşını doğru dürüst anlamışlardı. Sendikalar konusunda önerdikleri ekonomiyi tümüyle sendikaların yönetmesiydi. Sendikalar Konseyi'nin oluşturacağı bir "Merkez Komite" üretimi tümüyle planlayacak ve ulusal ekonomiyi o yönlendirecekti. Oysa parti programı "Sendikaları devletin merkez yönetimiyle, çalışan emekli kitleler arasında, bu kitleyi *doğrudan ekonominin yönlendirilmesine katarak,* ulusal ekonomiyi gerçek biçimde elinde bulunduran kuruluşlar" (32/257) olarak niteler. Yani birincisi sözde demokrasi taraftarları sendikaları devletin bir kurumu, bir organı, onun bürokratik bir yapısı durumuna dönüştürürken Parti, sendikaları kütleleri doğrudan ekonominin yönlendirilmesine katmakla görevli kılar. "Yeni tip demokrasi"nin bu eşsiz diyalektik yorumlarını bu baylarımız hiçbir zaman anlayamadılar... Sendikalar kitleleri doğrudan ekonominin yönlendirilmesine katmakla yükümlü kılınırken "kendi devletine karşı çıkabilmesi ve bu yolla da kendi devletlerine daha çok sahip çıkmak gibi" (32/17) hiç unutulmaması gereken, yeni tip demokrasinin sınıfsal boyutlarla en geniş anlamda bir örneği veriliyordu. Amaç kitlelerle partinin bağının hiç kopmaması, parti içinde bürokratik urların (yani fraksiyonların) koparılıp atılarak kitle bağlarının hem parti içinde üyelerin, hem de partiyle kitlelerin oluşumunun devrimci akışını hızlandırmak, yolunu açmaktı. Çünkü aslında, "(...) proletaryanın öncüsü komünist parti(nin) *tüm ulusal ekonomiyi kendi ellerine alabilmeleri için,* önce partisiz işçileri, sonra da köylüleri (komünizmin okulunda) aydınlatarak, yetiştirerek, bilgilendirerek ve eğiterek, bu kitleyi yönetmesi(nin)" (32/43) başka bir yolu da yoktur. Komünizm bize bunu öğretir diyordu Lenin.

Mraçkoviski yoldaş hiç beklemediğim bir biçimde birden sustu. Başımı kaldırıp yüzüne baktım. Hiçbir canlının yüzü Mraçkovisk'nin yüzü kadar anlamlı bir biçimde acıyla gülümseyemezdi. Kendi acısından kendi utanırmış gibi başını kaldırmadan konuştu bu kez:

— Ölülerinizi yargılayınız, dedi... ama incitmeyiniz. Vitali Korotiç'i dinlerken, onun çağrılısı olduğu yeni Amerika Başkanı Bush'un yemin töreninde, başkanların böyle seçimle gelip seçimle gitmelerini kıskandığını, kendi ülkesinde de bunları görmek istediğini söylemesi... beni incitmiştir.

Beni en çok üzen demokrasi sözcüğünün gizemine Marksistlerin yakalarını kaptırmaları... Onları ben siren'lerin adasının önünden geçen gemicilere benzetirim. Siren'ler hayran olunası o güzel genç kız sesleriyle adalarının önünden geçen denizcileri "tüm uğradığınız kötülükleri biliyoruz... adamıza gel, bizimle birlikte ol... bizim şarkılarımızı dinledikten sonra mutlu, daha zengin ayrılacaksın adamızdan" diye çağırıyorlardı.

Yine bir süre konuşmadık. Yutkunduğunu bile duyumsatmak istemiyor gibiydim Mraçkoviski'ye bu katıksız, inançlarından hiç ödün vermemiş bolşevik'e... Aramızdaki sıkıntılı havayı dağıtmak yine ona düştü. Birden gülerek: -Korkarım, son Kızılderili sen kalacaksın dedi... bolşevizme inanan...!' -Yoo, Mraçkoviski yoldaş dedim, benim ülkemde kendi gerçeklerini doğru dürüst düşünen herkes sizin deneyimlerinize alabildiğine kulak kabartmayı sürdürüyor... Toz duman içinde gözgözü görmese de sayıları az değil...

— Beni en çok üzen demokrasi sözcüğünün gizemine Marksistlerin yakalarını kaptırmaları... Onları ben siren'lerin adasının önünden geçen gemicilere benzetirim. Siren'ler hayran olunası o güzel genç kız sesleriyle adalarının önünden geçen

denizcileri "tüm uğradığınız kötülükleri biliyoruz... adamıza gel, bizimle birlikte ol... bizim şarkılarımızı dinledikten sonra daha mutlu, daha zengin ayrılacaksın adamızdan" diye çağırıyorlardı. Bu baştan çıkarıcı çağrıya yakalarını kaptıranlar adaya çıkıyor, kendilerine mutluluk, zenginlik vaadeden genç kızlar yerine korkunç devlerle karşılaşıyorlardı. Ve devler onları parçalayıp yiyordu. Sen bu şarkıları dinle... Ama kendini tıpkı Odisesus gibi geminin direğine, yani bilimin ve teorinin doğrularına sımsıkı bağlayarak dinle... Yoksa bu çekici gizemli türkülere kapılıp gitmemek işten değil...

Gerçekten de, diye sürdürdü konuşmasını Mraçkoviski... Parti içi demokrasinin hangi boyutlarda geliştiğini Lenin'nin sağlığında katıldığı son toplantı olan XI. Kongre tartışmalarında görebilirsin. X. Kongre kararlarının parti içi despotizme, parti totalitarizmine yol açtığını, böylece NEP uygulamasının siyasi demokrasi ayağının kırıldığını, sirenlerin şarkıları gibi en çekici tonlarında söyleyenler, hem Avrupa sosyal-demokratları, hem bizim yeni ideologlarımızın hiçbiri Lenin zamanında tek bir kişinin bile partiden atıldığını gösteremezler. XI. Kongre'de NEP ve Merkez Komitesinin politikaları alabildiğine eleştiriliyordu. "Bizim Merkez Komitemiz, kadını erkek yapmaktan başka herşeye gücü yettiği söylenen İngiliz Parlamentosu'nda daha güçlüdür, diyordu örneğin Marks-Engels Enstitü başkanı Riyazinov: "Çünkü bizim merkez komitemiz devrimci, dipdiri bolşevikleri yaşlı kocakarılara dönüşmektedir. Ve de bu kocakarılar inanılmaz bir biçimde partimizde üremektedir. (...) Partinin yeni politikaya ayak uyduramamasının nedenini, tüm parti üyelerinin oluşturulan politikaları alabildiğince tartışma olanağını kendisine vermeyen Merkez komitesinin anti-demokratik davranışında aramalıyız: Çünkü Merkez komitesi demokrasinin temellerini partinin bağrında havaya uçuruyor... İşte Lenin'nin panik dediği şey aslında burada yatıyor. "XI. Kongre'deki eleştirilerin şimdi vereceğim birkaç örneğinde hangi boyutlarda olduğunu, üyeler arasında muhalefet ve görüş alışverişine hiç mi sınırlama getirilmediğinin tipik örneklerini bulabilirsin. Antonov-Ovseenko örneğin NEP'in temel politikasının yabancı kapitalistlere yatırım yapma olanağı verme görüşüne dayandırıldığını, bunun bir düşten başka birşey olmadığını, uzun bir süre daha kapitalistlerle çevrili kendi kalemizde mahsur kalacağımızın bilinmesi gerektiğini söylüyor; Preobrojenski kapitalizmin devlet kapitalizmin, özel kapitalizm diye ayrılamayacağını kapitalizmin kapitalizm olduğunu, Skrynik ulusal sorunda Lenin'nin bugüne değin izlediği politikaların özellikle ulusal konuda yanlış bilgilendirmelere dayalı olarak yanlış sonuçlar içerdiğini, bu politikalar sonucunda "Tek ve bölünmez bir Rusya" anlayışının çarlık döneminden daha da kötü bir biçimde hortlıyacağını, Şiliyapnikov "NEP politikalarının işçiden çok köylüye dayanmasının yozlaşmış bir dünya görüşüne kaydığını, bu geri çekilme manevrasının hiçbir sonuç getirmeyeceğini" kimseden çekinmeden, apaçık vurguluyorlar ve alabildiğine de alkış-

Thermidor yıllarının bolşevik partide X. Kongre kararlarının başladığını açıklamaya çalışanlar bir tek kişinin yasaklamacılığıyla bile partiden atılmadığını nasıl açıklayacaklardır?

lanıyordu. Lenin hemen kürsünün dibindeki merdivenlere oturmuş konuşmacıların eleştirilerinin notlarını alıyordu hızlı hızlı... Bu somut açıklamaları yapmayı gerekli görüyorum. Lenin'nin katıldığı son parti kongremizin tüm tutanakları 1960 yılında yayınlanmıştır. Bu kongrede kendisini savunan tek bir kişi vardı: Troçki. Ama açık yüreklilikle söyliyeyim, onun savunmasında da ne NEP'i içeren, ne de öteki eleştirilere karşı çıkışında yeni boyutlar getiren görüş açısı bulman olanaklıdır.

Thermidor yıllarının bolşevik partide X. Kongre

1921 Lenin Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) X. tüm rusya konferansında delegeler arasında.

kararlarının yasaklamacılığıyla başladığını açıklamaya çalışanlar bir tek kişinin bile partiden atılmadığını nasıl açıklayacaklardır? Sukhanov'ların nasıl yalan söylediklerinin en tipik örneğini de Şiliyapnikov olayında görmen olası. Lenin, parti X. Kongre kararlarına dayanarak Şiliyapnikov'un "İşçi muhalefeti" fraksiyonunu sürdürdüğü, dışardaki menşeviklerle ilişkisinin ve onun uzantısında Kronştad denizcilerin silahlı ayaklanmalarındaki etkinliği gerekçesiyle Şiliyapnikov'un Merkez komiteden atılmasını istemişti. Ünlü 7. maddedeki tüm koşullar yerine getirilerek. Yani: Tüm Merkez komitesi üyeleriyle, Merkez komitesinin yedek üyeleri ve denetim komisyonu üyelerinin tümünün katıldığı, böylesine geniş tabanlı bir siyaset arenasında Lenin'nin istemi, gerekli olan üçte iki oyun üç noksanıyla *reddedildi.* Ve Şiliyapnikov XI. Kongre'de "Ben sınavdan çok geçirildim" diye, alay edince, işte Lenin buna gerçekten sinirlenmiş ve "Parti Birliği söz konusu olunca kararlarla alay edilmemelidir" diye, kendi yenilgisini bile Merkez komitesini savunarak kabul etmesini bilmiştir. Bundan sonra mitralyözlerin kendisine karşı işletileceğini söyleyen Şiliyapnikov ve arkadaşlarına da şu çarpıcı örneği vermiştir: "Partiden atılmalar olursa atılanların Komünist Enternasyonal'i toplantıya çağırma yasal hakları vardır." Şimdi Leninizmin totaliter parti modeli oluşturduğunu söyleyenlerin ellerini vicdanlarına değil ama şakaklarına koyarak düşünmeleri gerekir. Kendilerinin hangi burjuva partilerinden üç-beş kişiden oluşturdukları sıkıyönetim nitelikli ve Merkez komite ya da Parti genel başkanına sıkı sıkıya bağlı komünist partisinde olduğu gibi geniş tabanlı, alabildiğine birbirlerinden farklı yapılardan oluşan karar mekanizmaları vardır? Onların partilerinin demokratik doğmaları üç-beş kişilik disiplin kurullarının ellerindedir. Kaldı ki, biz tüm bu geniş tabanlı kuruluşun çok zor işleyen üçte iki çoğunluğuna rağmen bir karar çıkarsa atılanların bizim üstümüzde ve bizi bağlıyan bir üst kuruluşa başvurma yasal haklarını da, kendimizi sınırlayarak tanıyorduk. Komünist Enternasyonal bizim partiden ihraç etme kararımızı bozabilirdi ve biz buna uyma durumundaydık...

Ama hiç kuşkusuz bir totalitarizmden söz etmek olası. O da dünyadaki ilk işçi ve emekçi devletini yıkmak için tüm güçlerini ve tüm olanaklarını akıl almaz boyutlarla kullananlar için. Onlara karşı savaşım verirken, Partinin birliği en geniş anlamda kendi içinde demokratik akımı sağlayacak mekanizmalar oluşturularak gerçekleştiriliyor, kendi içindeki bu düşünce akımlarının ve eleştirel gücün tüm devrimci kitlelerle en geniş anlamda kendisiyle kenetlenmesi sağlanıyor, proletarya diktatoryası geniş tabanlı bir demokratik yapılanmayla kitleler oturtulmaya çalışıyordu. Ve Lenin ölünceye değin yeryüzünün kendini kurtarmış bu ilk pleblerine hep bu öğretinin ölmez ilkelerini tartışarak belirlemeye çalıştı. NEP döneminde, gerileme döneminde, yani düşmanı içimize aldığımız bir sırada hem dışa karşı güçlü monolitik yapılanma, hem de içte en geniş *muhalefet* etme haklarını sağlamak zorundaydık... Lenin: "(...) her zaman söylediğim gibi", diyordu, "halkımıza mitinglerde gerekli olanla, yönetimde gerekli olanı birbirine karıştırmayacak biçimde tartışmayı öğretmek zorundayızdır. Tartışınız ama en küçük bir tereddüde düşmeden yönetiniz. (Hem de) bizden önce kapitalistlerin yapamadıklarından daha kararlı bir biçimde yönetiniz. Yoksa onları yenemeyiz. Yönetimin geçmişten daha sert, daha kararlı olmak zorunda olduğunu hiç aklımızdan çıkarmamalıyız" (33/64).

Biz hiç kimsenin burnunu kanatmadık... Hem kendimizi, hem kitleleri eşsiz Leninist parti ilkelerinde savunarak NEP'le elektrifikasyon sorunumuzu, bugün bile birçok ülkeye örnek olacak biçimde, büyük sanayiimizi, demokratik burjuva devrimi ilkelerini aydınlanma çağının özünü damıtarak gerçekleştirdik. Ve hep aynı birikimin gücüyle, burjuvazinin Nazi faşizmine karşı tüm dünya halklarını koruduk. Bu korkunç zinciri kırdık.

Bu son tümcenin ne anlama geldiğini bir komünist olarak gerçekten doğru kavramak istiyormusun? İşte Çin'deki son olay, Tienanmen alanındaki sorumsuzca cinayet... Bunu en çarpıcı biçimde, biraz da iş işten geçtikten sonra Komünist parti üyesi Yong Ligong bak nasıl itiraf eder: "Pazar ekonomisinin gelişme sürecinin belli bir diliminde sağlanan ekonomik gelişmede ahlâksal çözülmeden kaçınmak çok güçtür. İşte bu görüş açısını savunun eski genel sekreter Zhao'yu izleyen Par-

31 Ağustos 1935 Alexei Stakhanov milyonlarca işçiye örnek oluyor.

ti, dizginsiz bir biçimde alıp başını giden ahlaksal çözülme karşısında denetimi bırakıverdi."(5)

Mraçkoviski boydan boya yüzüme baktı:

— Biz hiç kimsenin burnunu kanatmadık dedi... Hem kendimizi, hem kitleleri eşsiz Leninist parti ilkelerinde savunarak NEP'le elektrifikasyon sorunumuzu, bugün bile birçok ülkeye örnek olacak biçimde, büyük sanayiimizi, demokratik burjuva devrimi ilkelerini aydınlanma çağının özünü damıtarak gerçekleştirdik. Ve hep aynı birikimin gücüyle, burjuvazinin Nazi faşizmine karşı tüm dünya halklarını koruduk. Bu korkunç zinciri kırdık. Ama tüm bunları "devrimci yoldan bir saniye, bir an bile ayrılmadan" gerçekleştirmek zorunda olduğumuzun bilincindeydik. Çünkü bu yoldan en küçük bir sapmada aç kurtların üzerimize nasıl atlıyacağını deneyimlerimizle biliyorduk."

— Bak, diye sürdürdüğü bu kez konuşmasını Mraçkoviski, masamın üzerinde duran **Le Monde Diplomatique**'in henüz okumaya olanak bulamadığım Kasım sayısının iç sayfasını açarak... Constitutionel'in Balzac'çı geleneği ilk kapitalizmi ve emperyalizmi sorgulayan sevimli Claude Julien "Cesaretsiz Demokrasiler" adlı yazısında hiçbir komünistin sormaya akıl edemediği bir şeyi soruyor: "Komünist ortodoksi içindeyken Polonya'ya 39 milyar dolar borç veren batılılar şimdi komünizmden çıkmaya çalışan Polonya'ya neden bu denli cimri davranıyorlar?" Yanıtımı ben vereyim: O 39 milyar dolar borç Polonya'yı çökertmek içindi. 39 milyar dolar batılıların Truva atıydı. Ve partinin en kendini bıraktığı bir zamanda atlarının karnından çıkarak önce Gdansk bölgesindeki işçileri teslim aldılar. Gdansk'ın tersane işçileri gelmiş geçmiş en anti-komünist papa olan 2. Jean Paul'ün önünde sırtlarını Lenin yontusuna dönerek diz çöktüler önce. Sonra, onlara demokrasi ilahileri söylendi. Tütsülerle, görkemli şölenlerle dolarlarının yeşilliğinden kurulu bir cennet ilüzyonuna yakalarını kaptıranlar kendilerine geldiklerinde en sağlam kalelerinin bile içten fethedildiğini gördüler. Gittikçe artan sefalete karşı ilâhi tütsülerinde insanları kendilerinden geçirenler kiliselerinde oluşturdukları bedava aşevleriyle, kızılhaçlarının direklerini yenilginin üzerine bir tüy diker gibi dikmeyi sürdürdüler... Bundan parti sorumluydu, "bizden önceki devrimlerin içini boşaltan düşmanın, burada bile, içimizde bulunduğu" gerçeğine gözlerini kapayan parti. Ve aptalca bir anlayışla tümüyle gerekli parti eleştirilerini despotik bir biçimde elinin tersiyle iten o pek bilmişler partisi... Partide Leninist iç devinimi öldürenlerin dışarıya karşı gevşekliği kaçınılmazdı.

Odama gün ışıdı. Mraçkoviski'nin kalkmaya hazırlandığını sezinledim. Belki de bu nedenle kendimi tutamıyarak, o bir türlü kurtulamadığım aptalca soruyu kendisine yöneltiverdim:

— Hep bunlar Stalin döneminde başlayan yanılgıların bir sonucu değil mi? Onun korkunç despotizmi, totalitarizmi...

Mraçkoviski'nin yüzünü size tanımlayamam. Yalnızca şunları söylemekle yetindi:

— Yoldaş.., olanlara bakıyorum da, kendi katilimi bile kınayamıyorum... Acımı anlıyor musun? Kendi katilimi... Şimdilik yalnızca şunu söylemekle yetiniyorum. Perestroyka'dan önce, Perestavka (Yeniden bilinçlenme)... Herkese, evet herkese Perestavka!

(1) *Le Monde* - 7 Temmuz, 1989.

(2) Lenin, *Tüm Yapıtları*. Ed. Progre Sf.88. "Okuyucunun okuma akışını kesmemek için, bundan böyle alıntılardaki ilk rakkam *Toplu Yapıtlar*'ın cilt numarasını, sonraki rakam da Sahife numarasını göstermek üzere kullanılacaktır. Örneğin yukarıdaki alıntı (33/88) gibi.

(3) Bkz.: Lenin - L.Fisher / Ed.: Christian Bourous, 1966, *XI. Kongre'den alıntı.*

(4) Bkz.: O.İyiler *Görüş* Mart 89, sayı: 28 ve 10 Eylül - Kasım 89, sayfa: 3,

(5) *Le Monde*, 7 Temmuz 1988

(*) Poud: 16.800 kg.

Niçin Demokratik Devrim değil?

M.Güneş

Türkiye solu, demokratik devrim-sosyalist devrim tartışmasının yabancısı değil. 1960-70 dönemi bu sorunun irdelenmesiyle geçti. Hatta denilebilir ki, ayrılıklar önemli ölçüde bu tartışma üzerinden oldu. Bir döneme damgasını vuran bu tartışmalardan geriye hiç bir olumlu mirasın kalmadığı düşünülebilir mi? Düşünülmemeli. Bir görüş savunulurken savrulmaların, yanlış vurguların olabileceğini unutmadan böyle yaklaşılmalı. 1970-80 döneminde, bu "iki devrim" tartışmasının hiç olmadığı anlamına gelmiyor. Her siyasi eğilimin programatik görüşlerine, bu tartışmanın sonuçları doğru-yanlış yansıdı.

Önce işçi sınıfının öncülüğünde demokratik devrim yapılacaktı, sonra da yine aynı işçi sınıfının öncülüğünde sosyalist devrim başarılacaktı. İktidar neden iki kez burjuvaziden koparılacaktı?

Geriye, ileri gitmek için bakmalı. Bugün geçmiş döneme baktığımızda ne görüyoruz? Türkiye sol hareketi ağırlığıyla, demokratik devrim tarafında yer tuttu. Derece derece farklılıklarla hep "iki devrim" düşlendi. Önce işçi sınıfının öncülüğünde demokratik yapılacaktı, sonra da yine aynı işçi sınıfının öncülüğünde sosyalist devrim başarılacaktı. *İktidar neden iki kez burjuvaziden koparılacaktı?* Türkiye solu olarak bunu "ittifakların darlığı ve genişliği", "demokratik görevlerin ve sosyalist görevlerin ayrı ayrı varlığı" dışında düşünmeye girişmedik. Düşünenler oldu. Ama çoğunluk düşünmedi. Nedenleri, Marksizm-Leninizm'in özüne bağlı olarak yeterli ölçüde ortaya konmadı.

İdeolojik yetersizlik bir nedendi. Ancak daha önemlisi, birinci sebebe bağlı olarak dogmatiklik ve şablonculuktu. İnceleyin: Demokratik devrim tartışmasının geçtiği her yerde, Lenin'in "İki Taktik" eserinden alıntılar bulacaksınız. Lenin'in Rusya'nın kendine özgü koşullarında demokratik devrim için söyledikleri, aynı kelimelerle Türkiye toprağına aktarıldı. Şablonculuğa ateş püskürmemize rağmen bu gerçek değişmedi. Neden Lenin'in "İki Taktik" kitabını, "Nisan Tezleri"yle, devrimden sonra yazdıklarıyla birlikte ele alamadık? O zaman, gerçekten gri teoriyi "hayatın yeşil ağacının" içinden geçirmek gerekecekti.

Ayrıca eklenmeli: uluslararası düzeyde, teorinin 30-40'lı yıllarda kalması da bunda etkili oldu.

Marksizmin metodolojisini kullanarak onun düşüncelerini ele almak yerine, Marksizm lafızlarıyla yetinildi. Lenin'in şu sözlerinin önemini anlayamadık.

"Marksistler, Marx'ın teorisinden, yalnızca onun toplumsal ilişkileri aydınlatmak için mutlaka gerekli olan son derece *yöntemlerini* koşulsuz alırlar ve dolayısıyla da, ilişkiler üzerine yargılarının ölçütünü, soyut şemalarda ve buna benzer saçmalıklarda değil, bu yargının doğruluğunda ve gerçekliğe uygunluğunda bulurlar."(1)

Lenin'in, Marksizm için söylediği bu anlayış, kendisinin Marksizmin üzerinde yarattığı Leninizm için de geçerlidir.

Haksızlık olmasın. Demokratik devrim taraftarlarının hepsini aynı yere koymak da mümkün değil. Demokratik devrimi, sosyalist devrimden ayrı olarak ele alanlar olduğu gibi, onu kesintisiz sürecin ilk devrimi olarak alanlar da oldu. Demokratik devrimin temel hedefini, anti-feodal çerçeveyle sınırlayanlar ve görevi kapitalizmin geliştirmesi olarak görenler olduğu gibi, demokratik devrime anti-tekelci bir öz yükleyen ve onu kapitalist düzene bir başlangıç saldırı olarak ele alanlar da oldu. Aktardığım varyasyonların ikinci şıkları şüp-

hesiz ki gerçeğe daha yakındır. Ne var ki kimi zaman bu yaklaşım da "İki devrim" fikrinden tam kopmuş değildi. Devrim sürecini "iki aşama iki iktidar" olarak algılamak, hayatın gelişebilecek çok evreli ama *tek niteliksel devrim sıçramasını* görmemek oluyordu.

Türkiye solunu uzun yıllar uğraştırmış bu tartışmalı konuda, aydınlatıcı olmak için, demokratik devrim-sosyalist devrim anlayışının gelişimi, Marx'tan başlayarak açıklanmalı. Tarihsel zaman diliminden ve somut koşullardan kopuk "alıntıcılık hastalığına" karşı, konuyla ilgili alıntıları doğru bir anlayışla yorumlayarak, yanlışlar düzeltilebilir. Zorunlu olduğu için, bilimsel sosyalizmin ustalarının düşüncelerine fazlasıyla ama somut koşulları çözümleyerek başvuracağız.

Marx-Engels'de demokratik-sosyalist devrim anlayışı

Marx ve Engels'in yaşadığı evre, kapitalizmin dünya çapında yükseldiği, serbest rekabetçi dönemdi. 1848'in hemen başında "komünist manifesto" yazıldığında amaç "modern burjuva mülkiyetinin yaklaşmakta olan kaçınılmaz çöküşünü ilan etmekti."(2)

Marx ve Engels özellikle 1847-50 arasında, dünya üzerinde bir devrimin yakınlaştığını düşünüyorlardı. Kapitalizmin, üretici güçlerin gelişiminde artık durdurucu bir etki yaptığı saptamasından yola çıkıyorlardı. Ayrıca bu devrim, tek dünya pazarının yarattığı bağımlılık çerçevesinde, dünya çapında eş zamanlı bir süreç olacaktı. Engels "Komünist devrim, bu yüzden, hiç de salt ulusal devrim olmayacaktır; bu, Amerika, Fransa ve Almanya'da *aynı zamanda yer alan bir devrim* olacaktır. Bu ülkelerin her birinde devrim, o ülkenin daha gelişkin bir sanayiye, daha çok zenginliğe ve daha hatırı sayılır bir üretici güçler kitlesine sahip olup olmayışına bağlı olarak, daha çabuk ya da daha yavaş ve en güç Almanya'da en çabuk ve en kolay da İngiltere'de olacaktır(3) diyordu. Sosyalist devrimin uluslararası düzeyde gerçekleşme perspektifi, bunun otomatik olarak, her ülkenin önündeki devrimin, sosyalist devrim olması gerektiği anlamına gelmiyordu. Örneğin, burjuva devrimini yapamamış, feodalizmin etkin olduğu Almanya için, Marx ve Engels'in işçi sınıfının önüne koyduğu görev, sosyalist devrim değil, burjuva devrimiydi. 1847'de Engels şöyle yazdı: "Nihayet, Almanya'da burjuvazi ile mutlak monarşi arasındaki kesin savaşım uzak değildir. Ne var ki komünistler, kendileri ile burjuvazi arasındaki kesin savaşımı *burjuvazi egemen oluncaya dek* hesaba katamayacaklarına göre, kendisini bir an önce devirmek için, *burjuvazinin bir an önce iktidara gelmesinde* ona yardımcı olmak komünistlerin çıkarınadır."(4)

Komünist manifestoda da, Almanya'nın önündeki görev, daha açık ve düzgün bir şekilde şöyle formüle edildi, "komünistler dikkatlerini esas olarak Almanya'ya çeviriyorlar, çünkü bu ülke 17. yüzyılda İngiltere'dekinden ve 18. yüzyılda Fransa'dakinden daha gelişkin bir Avrupa uygarlığı koşulları altında ve çok daha fazla gelişmiş bir proletarya ile yapılmak zorunda olan bir burjuva devrimi arifesindedir. Ve çünkü Almanya'daki burjuva devrimi, onu hemen izleyecek bir proleter devrimin başlangıcı olacaktır."(5)

Marx ve Engels bu nedenle 1848 Alman devriminde "tek ve bölünmez bir Alman cumhuriyeti" politik istemi temelinde, demokratik bir program savunusunu, komünistlerin önüne koydular. 1948 Mart sonunda, devrim günlerinde yazdıkları "Almanya'da komünist partisinin istemleri" başlıklı siyasal platform, burjuva demokratik devrimin, işçi sınıfına sağlayacağı yararları da şöyle belirtiyordu:

"1. Komünistler için kendi ilkelerini savunmayı, tartışmayı ve yaymayı ve böylece proletaryayı sıkıca örülmüş, militan ve örgütlü bir sınıf halinde birleştirmeyi kolaylaştıran çeşitli ödünler ve 2. Mutlakiyetçi hükümetlerin *düştüğü gün,* sıranın burjuvazi ile proleterler arasındaki savaşa geleceğinin kesin oluşu. Komünistlerin parti politikası o günden sonra *burjuvazinin halen egemen olduğu ülkelerdeki* ile aynı olacaktır."(7)

Marx'a göre, kapitalizmin tekel öncesi döneminde, burjuva devrimini gerekli kılan faktörlerden birisi, burjuvazinin daha henüz iktidara gelememiş olması, burjuva demokratik anti-feodal görevlerin çözülememiş olmasıdır.

Marx ve Engels'in Almanya üzerine olan öngörülerinden, burjuva devrim-sosyalist devrim ilişkisine bakışın ana hatları çıkarılabilir.

Önce şunun altı çizilmeli: Marx'a göre, kapitalizmin tekel öncesi döneminde, burjuva devrimi-

ni gerekli kılan faktörlerden birisi, *burjuvazinin daha henüz iktidara gelememiş olması,* burjuva demokratik anti-feodal görevlerin çözülememiş olmasıdır. Daha bilimsel şöyle söylenebilir: Kapitalizmin bu evresinde, *burjuva devrim, proleter devrimin ön şartı oluyor.* Marx ve Engels, burjuva devrimin görevleri olan, feodal süprüntülerin temizlenme gerekliliğinden yola çıkıyorlardı.

Sonra burada, gerçekten *iki devrim* söz konusudur. Önce, *burjuvazinin önderliğinde,* proletaryanın aktif desteğiyle, bir burjuva devrim (feodalizmin tasfiyesini ve burjuva özgürlükleri sağlayacak) sonra da, onu hemen izleyecek, *proletaryanın öncülüğünde* sosyalist devrim.

Almanya için öngörülen *iki devrimdir* ama birbirinden kopuk değil, birbirini izleyen iki devrim. Sürekli devrim fikrinin tohumları burada atılıyor. 1848 Almanya devriminden sonra, kesintisiz devrim anlayışı daha da somutlanıyor.

Almanya'da burjuvazinin iktidara gelmesiyle onun, 1789 büyük Fransız devrimindeki gibi bir rol oynayamayacağı açığa çıktı.

''4 Ağustos 1789'da, Bastille fırtınasından üç hafta sonra Fransız halkı tek bir günde, bütün feodal yükümlülüklerin üstesinden geldi.

11 Temmuz 1848'de Mart barikatlarından dört ay sonra, feodal yükümlülükler Alman halkının üstesinden geldi.''(8)

1850'de Karl Marx ve Engels ''Merkez komitesinin komünist birliğe çağrısı''nı kaleme aldılar: 1848'de Alman liberal burjuvazisinin, kendisini destekleyen halk güçlerine ihanet etmesinden sonra, demokratik küçük burjuvazinin, iktidar için öne fırladığını ancak, proletaryanın bu güçlere de umut bağlamaksızın, sosyalist devrim için savaşımda, onların istemlerini ileri doğru iterek, bunları özel mülkiyete karşı bir saldırıya dönüştürmelerini, ''proletaryanın savaş narasının devrimin sürekliliği olması''(9) gerektiğini belirttiler.

Burjuvazi, feodalizmi halk gücüne dayanarak yıkma ve kapitalizmi geliştirme yolunu, kendi sınıf iktidarını tehlikeye attığı için, artık bırakmak zorundadır. Feodal gericilerle uzlaşarak, onları kapitalistleştirme yoluna girmeye zorlamak, daha güvenlidir.

Önemli bir sonuca geliyorum. 1848 Almanya devrimi, şunu çok açık gösterdi: Burjuvazi iktidara geldiği her yerde, arkasında duran proletarya tehlikesinin büyüklüğünü farketti. Artık klasik burjuva devrimlerinde oynadığı, devrimci rolü oynayamaz, burjuvazi demokratik görevleri aşağıdan yığınların gücüne dayanarak çözemezdi. Engels 1895'de, geriye bakıp, o dönemdeki Avrupa devrimlerini çözümlerken, çok önemli bir tespit yaptı. *''Aşağıdan yukarı devrimler dönemi şimdilik sona ermişti: Bunu yukarıdan aşağı devrimler dönemi izledi.''*(10)

Bu şu anlama geliyor: Burjuvazi, feodalizmi halk gücüne dayanarak yıkmak ve kapitalizmi geliştirme yolunu, kendi sınıf iktidarını tehlikeye attığı için, artık bırakmak zorundadır. Feodal gericilerle uzlaşarak, onları kapitalistleşme yoluna girmeye zorlamak, daha güvenlidir.

1848-50 devrimler döneminde, Marx ve Engels'in, Avrupa kıtasının genelinde, yakın hedef olarak öngördükleri, zincirleme sosyalist devrim çizgisinin doğru çıkmadığı biliniyor. Ayrıca Engels 1895'te, bu hatayı kabul ediyor, şöyle yazıyor:

''Tarih bizi ve benzer düşüncede olanların hepsini haksız çıkardı. Tarih gösterdi ki kıta üzerindeki iktisadi gelişme durumu, o zaman, *kapitalist üretimin kaldırılması için henüz yeterince olgunlaşmamıştı.''*(11)

Engels'in söylediği daha açık şöyle formüle edilebilir: Kapitalizmin o dönemdeki gelişimi, sosyalizmin maddi ön koşullarının, dünya çapında olgun olduğu bir aşamaya, henüz ulaşmamıştı. Bu önemli analiz, Lenin tarafından emperyalist çağda, tekrar gözten geçirilip, düzeltilerek, demokratik devrim-sosyalist devrim sorununa, yeni bir içerik kazandırdı.

Lenin'in katkısı-iki taktik

Lenin, 1920'de ''Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinin program taslağını'' kaleme aldığı zaman, ülkede otokratik-feodal sistemin içinde ''kapitalist üretim biçiminin hakimiyeti gittikçe artmakta olduğunu'' not ediyordu. Böylece Rusya'nın somut koşullarında, iki tip sosyal savaşım ortaya çıkarıyordu: Birincisi, feodal-Çar otokrasisine karşı demokratik mücadele -ki asıl olan buydu- ikincisi, gittikçe gelişen burjuvaziye karşı sosyalist mücadele. 1902'de, partinin önündeki acil siyasi görev, programda ''çarlık otokrasisinin yıkılması, demokratik anayasa temelinde bir cumhuriyetin kurulması'' olarak formüle edilmişti.

Programın hemen başına konan, işçi sınıfının gerçek kurtuluşunun ancak sosyalist devrimle olabileceği görüşü, partinin temel amacını gösteriyordu.

Programda, demokratik devrim ve onun ittifakları, sosyalist devrimle ilişkisi ayrıntılı olarak çözümlenmiyordu.

Lenin, 1905 devrim günlerinde yazdığı "demokratik devrimde sosyal demokrasinin iki taktiği" adlı eserinde, Rusya koşullarında, demokratik ve sosyalist devrim anlayışını ve aralarındaki ilişkiyi net olarak ortaya koydu. Şimdi İki Taktik'te önemli gördüğümüz fikirleri sıralayalım.

1- Lenin söz konusu olan eserinde, öndeki devrimin demokratik devrim olduğunu, sosyalist devrim olmadığını açıklarken şu noktalara dayanıyordu; a- Rusya'nın ulaşmış olduğu ekonomik gelişme düzeyi, b- İşçi sınıfının ulaşmış olduğu bilinç ve örgütlenme düzeyi yetersizdi. Ayrıca, birinci noktaya bağlı olarak Lenin "uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının henüz ne kadar az gelişmiş olduğunu" ekliyordu. Lenin, örgütlenme ve bilinçlendirme işinin başarısını da "demokratik dönüşümlerin eksiksiz gerçekleştirilmesine" bağlıyor. Sonuçta denilebilir ki "Rusya'da ekonomik ve siyasal sistemin dönüşümünün burjuva demokratik doğrultuda olması *zorunlu ve kaçınılmaz* olarak"(12) kabul ediyordu.

Biraz ileri gidip bir hatırlatma yapalım. Lenin sonradan, Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky adeserinde, demokratik devrimle-sosyalist devrim arasındaki ilişkiyi sadece bir ölçü üzerinden ele aldı: *Proletaryanın hazırlık düzeyi ve yoksul köylülerle olan birliğin güçlüğü.* Ayrıca Şubat devriminin, burjuva demokratik görevleri çözemediğini ve Lenin'in deyimiyle Rusya'nın *"burjuva demokrasisinin üzerine atladığına"* şimdilik işaret edelim.

2- Lenin'in İki Taktik'teki, demokratik devrim anlayışının özüyle ilgili bir noktaya geliyoruz. Rus devrimi neden burjuva nitelikliydi? Lenin'e göre, demokratik reformlar, kapitalizme karşı burjuvazinin yönetimini ortadan kaldıran bir işlevi görmeyecek aksine, kapitalizmin yaygın gelişimini sağlayacak ve otokratik yönetimin yerine, burjuva yönetimini mümkün hale getirecekti.

Türkiye solu için çok önemli olarak gördüğüm, İki Taktik okunurken atlanan bu anlayışı uzunca aktarmak zorundayım:

"Marksistler, Rus devriminin burjuva niteliğine kesinlikle inanmışlardır. Bu ne demektir? Bu demektir ki, siyasal sistemdeki demokratik reformlar ve Rusya için bir *zorunluluk* haline gelmiş bulunan toplumsal ve ekonomik reformlar, kendi başlarına kapitalizmin yok edilmesi, *burjuva yönetiminin yok edilmesi* anlamına gelmezler. Tersine, bunlar, gerçekten ilk kez olarak, Rusya'da *kapitalizmin,* Asya biçimi ile değil de, Avrupa biçimi ile *yaygın ve hızlı bir biçimde gelişmesi* için gerekli ortamı yaratacaktır; bunlar ilk kez olarak, sınıf olarak *burjuvazinin yönetimini olanaklı kılacaktır...*

Bir burjuva devrim, burjuva, yani kapitalist toplumsal ve ekonomik sistem çerçevesinin dışına çıkamayan bir devrimdir. Burjuva devrim, kapitalist gelişmenin gereksinimlerini ifade eder ve kapitalizmin temellerini yıkmaktan çok uzaktır, tersi yönde bir etki yapar bu temelleri genişletir ve derinleştirir.

"Ama bu hiçbir zaman demek değildir ki, demokratik devrim (toplumsal ve ekonomik özüyle burjuva olan devrim) proletarya için son derece büyük bir önem taşımayacaktır. Bu demek değildir ki, demokratik devrim, *esas olarak, hem büyük kapitalistler, parababaları ve aydın toprak beyleri yararına* olacak bir biçimde, hem de işçiler ve köylüler yararına olacak bir biçimde yer alamaz...

"Bir burjuva devrim, burjuva, yani *kapitalist toplumsal ve ekonomik sistem çerçevesinin dışına çıkamayan* bir devrimdir. Burjuva devrim, kapitalist gelişmenin gereksinimlerini ifade eder ve *kapitalizmin temellerini yıkmaktan çok uzaktır, tersi yönde bir etki yapar* -bu temelleri genişletir ve derinleştirir. Onun için bu devrim, yalnızca işçi sınıfının çıkarlarını değil, *tüm burjuvazinin çıkarlarını da* ifade eder. Burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki egemenliği kapitalizm koşullarında kaçınılmaz olduğuna göre, bir burjuva devriminin, proletarya çıkarlarını, *burjuazinin çıkarlarını ifade ettiği kadar* etmediği pekala söylenebilir."(13)

Gözden kaçmasın. Türkiye solu olarak, İki Taktik'e dayanarak ama İki Taktik'te olmayan "kapitalizme karşı demokratik devrim" görüşünü, programlarımıza yazarken yarattığımız çelişkinin

Türkiye solu olarak, İki Taktik'e dayanarak ama iki Taktik'e olmayan "kapitalizme karşı demokratik devrim" görüşünü, programlarımıza yazarken yarattığımız çelişkinin farkında olmadık. Kapitalizme karşı demokratik devrim anlayışının, sonradan dünya komünist hareketinin eliyle geliştirildiğini bile çoğumuz farkedemedik.

farkında olmadık. Kapitalizme karşı demokratik devrim anlayışının, sonradan dünya komünist hareketinin eliyle geliştirildiğini bile çoğumuz farkedemedik. Onu zaten İki Taktik'te olan bir şey gibi ele aldık. Azınlıkta olmakla beraber, aşırı dogmatikler ve şabloncular ise, Türkiye'deki demokratik halk devriminin "kapitalizmi geliştireceğini", İki Taktik'e dayanarak dile getirebildiler.

Lenin, öndeki demokratik devrimde "burjuva demokratik sınırların dışına çıkamayız ama bu sınırları fazlasıyla genişletebiliriz"(14) diyerek, gelişmenin ucunu açık bırakıyordu. Demokratik devrimde kim ağırlığını hissettirecekti? Gelişimin yönünü bu belirleyecekti. Eğer "toprak beyi ve büyük burjuva unsurlar ağır basarsa", Çarla uzlaşan bu güçler, devrimi boğacaklar, onu sınırlayacaklar, burjuva demokratik görevleri reformcu tarzda ama tam olarak çözemeyeceklerdi. Eğer, bu devrimde "köylü ve proleter unsurlar ağır basarsa", tüm burjuva demokratik görevler yerine getirilecek, sosyalist devrime yönelmenin koşulları ortaya çıkacaktı. Lenin, partinin görevinin demokratik devrimde durmak değil, kesintisiz olarak sosyalist devrime geçmek olduğunu, Avrupa sosyalist devrimiyle bağlantılı olarak ayrıca belirtiyordu.

Bolşevikler, Menşeviklerden, burjuva devrimini savunmak bakımından değil, devrimde burjuvaziye öncülük verme noktasında ayrılıyorlardı. Menşeviklerin mantığı çok sadeydi. Öndeki aşama burjuva demokratik devrimi olduğuna göre, gönüllü olarak öncülük burjuvaziye bırakılmalıydı. Şüphesiz ki bu görüşte, devrimin sürekliliği düşüncesinin kırıntısı yoktu.

Lenin, öncülüğün burjuvaziye bırakılmamasını "işçilerin ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü" için savaşılmasını öne koymuştu. Bu diktatörlüğün bir dizi ara aşamadan geçmeksizin, kapitalizmin temellerini etkilemeyeceğini ama bu iktidarın köylülüğü yararına toprak mülkiyetinin yeniden dağılımını sağlayabileceğini, tam ve tutarlı bir demokrasiyi kurabileceğini, işçilerin yaşam düzeylerini yükseltebileceğini düşünüyordu.

3- Lenin'in önerdiği "işçilerin ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü" nasıl bir demokrasiye denk düşüyordu? Bir burjuva demokrasisi olarak adlandırılabilir miydi? Genel olarak bilinen, bu demokrasinin sosyalist demokrasiden çok az farklı olduğu, proletarya diktatörlüğünün yaklaşık bir biçimi olduğu yönündedir. Bu soruya Lenin cevap versin: "Kadetlerin monarşisi relatif bir burjuva demokrasisidir. *Proleter-köylü cumhuriyeti de bir burjuva demokrasisidir.*"(15)

Ancak Lenin bu demokrasiyi, sıradan bir burjuva demokrasisi olarak değil, çok sık vurgulamasa da "küçük burjuva demokrasisi", "köylü merkezli bir burjuva cumhuriyeti" olarak algılıyordu:

"Geleceğe gelince, bu özel mülkiyete karşı savaş, ücretli işçinin patrona karşı savaşımı, sosyalizm uğruna savaşımıdır. Burada istem birliği olmaz. Burada önümüzde duran otokrasiden cumhuriyete giden yol değil, *küçük burjuva demokratik cumhuriyetinden* sosyalizme giden yoldur."(16)

Lenin yine İki Taktik'te "burjuva demokrasisi vardır, burjuva demokrasisi vardır" diyerek, kendisinin özüyle burjuva demokrasisi olarak algıladığı, işçilerin köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğüyle, sıradan burjuva demokrasisi arasına bir sınır koyar.

Üzerinde durduğumuz konuda, çekinmeden ikinci bir soru soralım: Lenin'in, demokratik devrimin iktidar modeli olarak savunduğu "işçilerin ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğünde" işçi sınıfının konumu neydi? Bu formül esas olarak, işçilerle köylüler arasındaki sınıf işbirliğinin gerekliliğini ifade ediyordu. Lenin, bu sınıf cephesi içinde proletaryanın sürükleyici güç olacağını öngörüyordu. Ama bu işbirliğinin kendi iç sorunlarına, bu diktatörlüğün hükümetinde hangi sınıfın temsilcilerinin ağırlık oluşturacağına, bu işbirliğinin hangi politik biçimler alacağına, gerekli olmadıkça girmekten kaçındı, muhtemel varsayımlar üzerinde durdu. İlginç olan bir varsayımı aktaralım:

Lenin'in, 1905'te Parvus'la bir tartışması var. Lenin Parvus'a verdiği cevapta, komünistlerin Rus proletaryasının başında hükümete gelmelerini, geçici ve arızî (eğreti) bir olgu olarak kabul ediyor ve bunun imkansız olduğunu söylüyor. Olabile-

cek olanın, öngörülen diktatörlüğün, devrimci demokrasinin farklı kesimlerinden gelen temsilcilerin katılımına, hatta ağırlığına dayanacağı belirtiliyor. Nedenini ise, proletaryanın Rusya da nüfusun azınlığını oluşturmasına bağlıyor.

''Eğer söz konusu olan geçici ve arızî episodlar değilse bu imkansızdır ve yine bu, tarihte iz bırakma yeteneğine sahip kalıcı bir devrimci diktatörlük olmayacaktır. Bu *imkansızdır*, çünkü ancak halkın geniş bir çoğunluğu tarafından desteklenen bir devrimci diktatörlük kalıcı olabilir (şüphesiz mutlak değil izafi anlamda). Rus proletaryası ise şu anda *nüfusun azınlığıdır*. Proletarya büyük, ezici biri çoğunluk haline sadece yarı-proleter küçük mülklüler vb. kitleleri ile, yani küçük burjuva şehir ve kır yoksulları kitleleri ile birleşirse gelebilir. Mümkün ve istenen bir devrimci demokratik diktatörlüğün sosyal temelinin böyle bir kompozisyonu kuşkusuz *devrimci demokrasinin en heterojen temsilcilerinin* ona katılımına *hatta hakimiyetine kaçınılmazca yol açacaktır.''*(17)

Devrimi ilerletebilecek, onu sosyalist devrime götürebilecek tek sınıf proletaryadır. Demokratik devrimin, sosyalist devrimle tamamlanması, Avrupa sosyalist devrimiyle ilintili bir şekilde proletaryanın gücüne bağlı olacaktır.

Genel olarak konuşursak Lenin, başarılı bir demokratik devrimde, hangi gücün ağırlıkta olacağı sorusunu, burjuvazi mi? işçi ve köylüler mi? diye sorar. Lenin'in vurguladığı nokta, demokratik devrimde proletaryaya yol gösterici bir güç olma-Devrimi ilerletebilecek, onu sosyalist devrimle götürebilecek tek sınıf proletaryadır. Demokratik devrimin sosyalist devrimle tamamlanması, Avrupa sosyalist devrimiyle ilintili bir şekilde proletaryanın gücüne bağlı olacaktır.

Lenin şu varsayımı da gözönünde tutar: ''Proletaryanın gücü buna yetmezse, demokratik devrimin başında burjuvazi bulunacak ve devrime tutarsız ve çıkarcı bir nitelik aşılanacaktır.''(18)

Ayrıca şu tehlikeye dikkat çeker: ''Sosyalist demokrasi olayların akışı içerisinde, proleter bağımsızlığın damgasını olaylara vurmayabilir; öylesine zayıf olabilir ki, tüm olarak ve son tahlilde, *burjuva demokrasisi içinde 'erimesi'* herşeye karşın tarihsel bir olgu haline gelebilir.''(19)

4- Demokratik devrimde ve sosyalist devrimde ittifaklar sorununa, Lenin'in nasıl yaklaştığına da kısaca değinilmeli. Uzatmadan Lenin'den alıyorum: ''Proletarya otokrasinin direnişini zorla ezmek ve burjuvazinin ardıcılsızlığını köreltmek için, *köylü yığınlarını* yanına alıp, demokratik devrimi sonuna kadar götürmelidir. Proletarya burjuvazinin direnişini zorlak kırmak ve *köylülükle küçük burjuvazinin kaypaklığını paralize etmek* için, halkın yarı proleter yığınlarını yanına alıp sosyalist devrimi gerçekleştirmelidir.''(20)

Burada göstermek istediğim birinci nokta, iki ayrı devrim, iki ayrı ittifak anlayışıdır. Ekim Sosyalist Devrimi'nde bu ittifaksal anlayış, *tek devrim* içinde gerçekleşti. *Köylülük bütünüyle* Ekim Devrimi'ni destekledi. Çünkü köylülüğe, burjuva demokratik devrim görevlerini ancak Ekim Devrimi'nin çözebileceği gösterildi. Lenin, 1916'da Avrupa'da sosyalist devrimde ittifaklar sorununa şöyle yanaştı: ''Avrupa'da *sosyalist devrim* bütün ezilenlerin ve hoşnutsuz öğelerin yığın savaşımının patlak vermesinden başka bir şey olamaz. *Küçük burjuvaziden* ve bilinçsiz işçilerden öğeler, bu devrime kaçınılmaz olarak katılacaklardır-bu katılma olmadan yığın savaşı olanaklı değildir, hiçbir devrim olanaklı değildir.''(21)

Ayrıca günümüzde, sosyalist devrimin bağlaşık güçleri sorununu, daha ayrıntılı olarak tartışılabilir, tartışılıyor. Konuyu dağıtmamak için, şu biçimde de yanaşıldığını gösterip geçelim: ''Lenin, hiç kuşkusuz köylüleri, işçi sınıfının tek müttefiki olarak görmemiştir. Proleter olmayan kent emekçilerini de -aydınlar, memurlar, *küçük burjuvazi-sosyalist devrimin siyasal ordusunu oluşturacak bir toplumsal tabandır.''*(22)

5- Lenin, Rusya'daki devrimin burjuva niteliği üzerinde direnirken ve burjuva gelişimin *zorunlu* bir aşama olarak ele alınmasını isterken dayandığı görüş neydi? Bu soru açık bir yanıt istiyor. Lenin şu önermeden yola çıkıyordu: ''Marksizm bize meta üretimine dayanan ve uygarlaşmış kapitalist ülkelerle ticari ilişkiler içerisine giren bir toplumun, gelişmesinin belli bir aşamasında, *kaçınılmaz* olarak *kapitalizm yolunu tutmak zorunda* olduğunu öğretir.''(23)

Lenin'e göre, kapitalizm mutlaka yaşanacağı için bu iki biçimde olabilirdi. Ya reformcu yolla burjuvazi, Çarlıkla uzlaşır, liberal bir anayasa temelinde pazarlık yaparak, ''feodal sistemin saygıdeğer kurumlarını (monarşi gibi) kayırarak'' kapitalizm yoluna, özgürlükleri kısıtlı bir burjuva mo-

narşisi yoluna girilecekti. Ya da olaylar, devrimin Çarlık üzerinde kesin bir zaferiyle son bulacak, Çar yıkılacak, proletaryanın ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü eliyle, burjuva demokratik görevler yerine getirilecek, bir demokratik burjuva cumhuriyeti kurulacaktı. Böylece, her iki biçimde de kapitalizm yaşanmış olacak. Lenin'e göre ikinci yol işçilerin, köylülerin daha çok yararına olan bir yoldu. Ayrıca sosyalist devrime proletaryayı yaklaştırıyordu.

Lenin, demokratik devrim fikrini kabul ederken, kapitalizmin gelişme biçimleri bakımından da sorunu ele alarak aynı sonuca varıyordu. Kapitalizm iki yoldan gelişebilirdi. Ya burjuvazinin istediği, reformcu olan Prusya yolu olacaktır -ki bu toprak sahipleri ile uzlaşarak, onları kapitalistleştirmeyi öngörür- ya da proletaryanın isteği olarak Amerikan yolu olur -ki bu da *burjuva devrimini* gerekli kılar, feodalizmi süpürmeyi işçilerin ve köylülerin diktatörlüğü altında, kapitalizmi geliştirmeyi hedefler.

"Bizim ülkemizde şu aşamada devrimci yığın mücadelesinin tüm içeriği Rusya'da bir *Junker-burjuva devleti mi* (Stolypin ve Kadetlerin istediği gibi) yoksa *bir köylü burjuva devleti mi* (işçi ve köylülerin istediği gibi) olacağı üzerinedir...

"Objektif ekonomik sebepler yüzündendir ki bu devrimde bizim için *köylü-çiftçiler burjuva merkezli cumhuriyeti* ile Junker-toprak ağalarının *burjuva merkezli monarşisi* arasındakinden *başka bir 'tercih'* yoktur ve olamaz." (24)

"Burjuva devletinden kurtulamayız. Sadece küçük burjuva filistenler böyle yapmayı hayal edebilirler. Devrimimiz bir burjuva devrimidir, çünkü özellikle sürmekte olan mücadele sosyalizm ile kapitalizm arasında değil fakat, *kapitalizmin iki biçimi arasında* gelişmenin iki yolu arasında, *burjuva demokratik kurumların iki biçimi* arasındadır."

Açıkça görülüyor ki Lenin, bir süreyi kapsayacak burjuva devletini, onun kapitalizmini kaçınılmaz görüyor. Lenin'in dayandığı yan fikir; kapitalizm ne kadar demokratik olursa ve geniş tarzda yayılırsa, ölümünün o kadar yakınlaşacağıdır. Amerikan yolunu açacak burjuva devrim, üretici güçleri geliştirecek, işçi sınıfını büyütecektir. Bolşeviklerin tercihi, Prusya yoluna karşı Amerikan yoludur (demokratik devrim yoluyla, işçilerin ve köylülerin diktatörlüğü altında).

Teorinin bir hipotez yanı var. O günkü pratikten çıkarak bir öngörüye dayanıyor. Bu öngörü gerçekleşebilir, gerçekleşmeyebilir ya da başka bir tarzla ortaya çıkabilir.

1917 Şubat Devrimi'nde ne oldu? Çarlık yıkıldı ama asıl iktidara, işçiler ve köylüler değil, burjuvazi oturdu. İktidara işçiler-köylüler gelip, demokratik görevleri çözemediler, sadece yan bir iktidar oluşturdular. Böylece Amerikan yolu da Lenin'in öngörüsü temelinde hayata geçmemiş oldu. Başka bir biçimde ikili iktidar ortaya çıktı. Çarlık reformcu yolla burjuva monarşisine de dönmedi. Özellikle Stolypin döneminde böyle bir çaba oldu, ama yetersiz kaldı. Ekim devrimi, bir burjuva cumhuriyeti değil, bir Sovyet cumhuriyeti yarattı. Burjuva görevler de ancak o zaman çözüldü. Lenin 1919'da şöyle bir değerlendirme yapar: "Nasıl oluyor da, Avrupa'nın en geri ülkelerinden biri, proletarya diktatörlüğünün kurulmasında ve Sovyet cumhuriyetinin örgütlenmesinde ilk ülke oluyor? Rusya'nın geriliği ile *burjuva demokrasisinden atlayarak* demokrasinin en yüksek biçimini, Sovyete yani proleter demokrasisine yapmış olduğu 'sıçrama' arasındaki çelişki olduğunu söylersek pek yanılmış olmayacağız...

Artık çağımızda kapitalizmi yaşamak mutlak olarak zorunlu değildir. Lenin, ölmeden önce bunu teoriye soktu. Kapitalist olmayan yoldan sosyalizme yönelen ülkeler bunun pratiğini kanıtlıyor.

"Proletarya diktatörlüğünün kurulmasının esas olarak, Rusya'nın geriliğiyle onun *burjuva demokrasisinin üzerinden sıçraması* arasındaki çelişkiyi doğurmuş olması şaşırtıcı değil midir?" (26)

Ayrıca günümüzde şu da eklenmeli: Artık çağımızda kapitalizmi yaşamak mutlak olarak zorunlu değildir. Lenin, ölmeden önce bunu teoriye soktu. Kapitalist olmayan yoldan sosyalizme yönelen ülkeler bunun pratiğini kanıtlıyor. Lenin'un 1920'deki, tartıştığımız konuyla ilgili düşüncelerini yazıyorum: "İktisadi gelişmenin *kapitalist aşamasının,* halen kurtuluş yolunda ilerleyen ve aralarında savaştan bu yana ileri bir hareket görülen geri kalmış halklar için *kaçınılmaz* bir aşama olduğu görüşünü, doğru bir görüş sayabilir miyiz? Biz buna *olumsuz* bir yanıt verdik." (27)

6- Lenin'in, demokratik devrimin, nasıl sosyalist devrimle tamamlanacağı anlayışı yine İki Taktik'te gözden kaçan başka bir önemli nokta üzerinde durulmalı: Avrupa sosyalist devrimiyle Rusya'daki demokratik devrimin arasındaki ilişki sorunu.

Bolşevikler, demokratik devrim başladıktan sonra, onunla yetinmek yerine, devrim yangınını Avrupa'ya taşıyacaklar, Avrupa proletaryası ise, sosyalist devrimini yaptıktan sonra Bolşevikler'e, sosyalist devrimleri için yardım edecektir. Lenin'e göre bu kesintisiz bir süreçtir. Bu arada ülke içinde demokratik devrimi, işçi ve köylülerin devrimci demokrat diktatörlüğü ile taçlandırmış proletarya, burjuvaziye karşı savaşımda eli kolu bağlı olmayacak, burjuva demokrasisi içinde erimeyecek, tüm devrime proleter damgasını vurarak, Avrupa proletaryasının sosyalist devrimin yardımıyla, kendi sosyalist devrimini tamamlayacaktı.

Genel olarak bilinen, Lenin'in İki Taktik'te, demokratik devrim başlar başlamaz, hemen sosyalist devrime geçişi savunduğudur. Halbuki bu gerçeğe uymaz. İki Taktik'te yazılanlardan çıkan öz anlayış, demokratik devrimle, sosyalist devrim arasında, kaderini Avrupa sosyalist devrime bağlamış bir zaman aralığı olduğudur.

Bolşevikler, demokratik devrim başladıktan sonra, onunla yetinmek yerine, devrim yangınını Avrupa'ya taşıyacaklar, Avrupa proletaryası ise, sosyalist devrimini yaptıktan sonra Bolşevikler'e, sosyalist devrimleri için yardım edecektir. Lenin'e göre bu kesintisiz bir süreçtir. Bu arada ülke içinde demokratik devrimi, işçi ve köylülerin devrimci demokrat diktatörlüğü ile taçlandırmış proletarya, burjuvaziye karşı savaşımda eli kolu bağlı olmayacak, burjuva demokrasisi içinde erimeyecek, tüm devrime proleter damgasını vurarak, Avrupa proletaryasının sosyalist devriminin yardımıyla, kendi sosyalist devrimini tamamlayacaktı. Bu anlayış Lenin'den gösterilmeli: "Bu (demokratik) diktatörlük... -sonuncu olarak, önem bakımından sonuncu olarak değil- *devrim yangınını Avrupa'ya taşıyabilecektir.* Böyle bir zafer, *henüz burjuva devrimimizi* hiçbir biçimde *sosyalist bir devrime, dönüştürmeyecektir;* demokratik devrim bir anda burjuvazinin toplumsal ve ekonomik ilişkilerinin sınırlarını geçmeyecektir.

"Proletaryanın Avrupa'da zafere ulaşması (oysa devrimin Avrupa'ya yayılmasıyla proletaryanın zafere erişmesi arasında *belirli bir aralık vardır)* Rus burjuvazisinin çılgınca yürütülecek karşı-devrimci direnişine neden olacaktır.

"Çünkü böyle bir zafer, *Avrupa'yı ayağa kaldırmamıza olanak verecek, Avrupa'daki sosyalist proletarya ise, burjuvazinin boyunduruğunu attıktan sonra, bize, sosyalist devrimi gerçekleştirmemiz için yardım edecektir."*(28)

Lenin 1906'da, demokratik devrimin, Batı'daki sosyalist devrimle bağlantısı konusunda çok daha ilerilere gider. Plehanov, demokratik devrimden geriye dönüş noktasında, nasıl bir garantimiz var diye sorduğunda, Lenin ona şu cevabı verir: "Geriye dönüşe karşı tek garanti *batıdaki sosyalist devrimdir.* Kelimenin gerçek ve tam anlamıyla başka bir garanti olamaz, bu şart gerçekleşmeksizin... *Geriye dönüş sadece mümkün değil fakat mutlak olarak kaçınılmazdır.* Bunu şöyle formüle edeceğim: Rus devrimi kendi gücüyle zafer kazanabilir; fakat kazanımlarını kendi gücüyle tutması ve sağlamlaştırması *mümkün değildir.* Bunları *batıdaki sosyalist devrim olmadıkça başaramaz."*(29) Kapitalizmin eşitsiz gelişim yasası ve dünya üzerindeki sınıf mücadelesi neyi gösterir? 1917 Ekim Devrimi'nden sonra bile, Avrupa'da sosyalist devrim patlak vermedi ama Rusya sosyalist devrimi yaşadı. Lenin, 5 Temmuz 1921'de, Komünist Enternasyonal'in 3. Kongre'ye sunduğu raporda, gelişimin Bolşevikler'in umduğu gibi dümdüz bir yol izlemediğini kabul etti: "Uluslararası devrimin desteği olmaksızın proletarya devriminin tam zafere ulaşmasının olanaksızlığını iyice biliyorduk. Devrimden sonra olduğu kadar, devrimden önce de kendi kendimize şöyle diyorduk; ya gelişmiş kapitalist ülkelerde de devrim derhal olmasa bile kısa zamanda patlak verecektir ya da yokolup gideceğiz... *Gerçekte, hareket umduğumuz gibi dümdüz bir yol izlemedi. Kapitalizm açısından en gelişmiş öteki büyük ülkelerde devrim patlak vermedi."*(30)

7- Tekrar 1905'e dönüp bir soru yöneltelim. Peki, Avrupa'da sosyalist devrim olana kadar, Rus-

ya'da sosyalist devrim gündeme gelemeyecek miydi? Lenin'in, kapitalizmin gelişiminin iki yol üzerine söylediklerinden yola çıkarak bu soruyu yanıtlayalım:

Birinci yol, Amerikan yolu gerçekleşirse, ki bu köylü merkezli burjuva demokrasisi yoluydu. Bundan sonra sosyalist devrim gündeme geliyordu. "Bir gün gelecek Rus otokrasisine karşı yürütülen savaş sona erecek ve Rusya için demokratik devrim dönemi geçmiş olacak; ve o zaman proletarya ile köylünün 'istem birliği'nden, demokratik diktatörlükten söz etmek gülünüç olacaktır. O dönemde doğrudan doğruya proletaryanın sosyalist diktatörlüğü üzerinde düşüneceğiz ve bundan enine boyuna ayrıntılı söz edeceğiz."(31)

İkinci yol gerçekleşirse, yani devrim düşük bir anayasa ile sonuçlanırsa, burjuvazi Çarla uzlaşarak kendisine anayasal haklar elde ederse, reformcu yolla, Çarlık burjuva monarşisine dönüşecek, kapitalizm bu yolla gelişecek. Bu durumda, proletarya gündemine sosyalist devrimi alacak. Lenin 1906'da devrimin hızının düştüğü dönemde şöyle yazar: "Devrimin artık sona erdiğini gördüğümüzde bunu açıkça ve doğrudan söylemekte tereddüt etmeyeceğiz. O zaman tüm halkın gözü önünde platformumuzdan tüm acil devrimci sloganları çıkartacağız (kurucu meclis gibi)...

"Proletaryaya burjuvazinin ihaneti ve küçük mülk sahiplerinin yalpalanmasının *burjuva devrimini öldürdüğünü* ve proletaryanın şimdi kendisinin *yeni bir devrimi, sosyalist devrimi hazırlayacağını ve yapacağını söyleyecek ve kanıtlayacağız.*"(32)

İster reformcu tarzda olsun, ister devrimci tarzda olsun, burjuvazinin yönetimi olanaklı hale geldiğinde -ki bu iktidar sorununa bağlıdır- sosyalist devrim gündeme gelir.

Lenin'in soruna bu tür yaklaşımı, devrimin Şubat'ta onun düşünmediği bir tarzda gerçekleşmesine rağmen, sosyalist devrimi gündeme almasına yardım etti. Burada çok önemli bir fikir gizlidir. İster reformcu tarzda olsun, ister devrimci tarzda olsun, burjuvazinin yönetimi olanaklı hale geldiğinde -ki bu iktidar sorununa bağlıdır- sosyalist devrim gündeme gelir. Lenin'in Rusya'da demokratik devrimi savunduğu dönemde, Junker-burjuva Almanya'sı için sosyalizmi öngörüyordu. Türkiye solu için öğretici olacağını düşünerek aktarıyorum. Önce İki Taktik'ten: "Alman sosyal demokrasisi *cumhuriyet isteğini programına almamıştır.* Almanya'da durum öyle ki, pratikte cumhuriyet sorunu, *sosyalizmden ayrı olarak* (her ne kadar Engels, Erfurt programı tasarısı üstüne 1891'de yazdığı notlarda, Almanya'yla ilgili olarak, cumhuriyeti ve cumhuriyet için savaşımı küçümsemeye karşı uyarılarda bulunduysa da) *ele alınamaz* Rus sosyal demokrasisinde programdan ve ajitasyondan cumhuriyet isteğinin çıkarılması sorunu tartışma konusu bile olmadı, çünkü bizde *cumhuriyet sorunu ile sosyalizm sorunu arasındaki sıkı bağların sözü bile edilemez.* 1898'de bir Alman sosyaldemokratının cumhuriyet sorununu özel olarak ön plana almaması doğaldır."(33)

Lenin, 1907 yıllarında ayrıca şöyle konuşur: "Rusya'da şu andaki yeni burjuva devrimi görevlerini tartışırken, *burjuva devletin merkezi otoritesini kuvvetlendirmememiz gerektiğini* söyleyenler, tam bir düşünce yetersizliği göstermekteler. *Almanlar konuyu böyle koyabilirler,* koymalıdırlar da; çünkü onların önünde sadece bir *Junker-burjuva Almanya* mevcuttur; ve *sosyalizm kurulana kadar* da başka bir Almanya olmayacaktır."(34)

İlerde sosyalist devrim sorunu üzerinde daha detaylı duracağımız için şimdilik yeterli olduğunu sanıyorum.

Şubat Devrimi ve Nisan Tezleri

1905 Devrimi'nin hızını yitirdiği, burjuvaziyle Çarlığın uzlaşma ihtimalinin belirdiği, Rus feodal otokrasisinin burjuva monarşisine dönüşme eğilimlerinin başladığı 1907 sonrası gericilik döneminden, Nisan 1917'ye kadar, İki Taktik'teki demokratik devrim, değişik vurgularla olsa da Lenin tarafından savunuldu. (Bu dönemin içinde, I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonraki zaman diliminin özel bir anlamı vardır. Bu dönemde, demokratik burjuva reformlarla, tüm demokrasinin talepleriyle, kapitalizm arasındaki ilişki yeni bir tarzda ele alınmaya başlandı. Bu, ayrı bir tartışma noktası olduğu için girmeyeceğim.)

Hemen 1917 Şubat'ına gelelim. Bu devrim, gecikmiş bir burjuva devrimiydi. Çarlık, halk güçlerinin desteğiyle yıkıldı, iktidara gelip burjuvazi oturdu. Ancak Sovyetler eliyle ikinci bir yan ikti-

dar odağı da ortaya çıktı. Burjuvazinin hiç bir demokratik sorunu çözecek potansiyeli yoktu. Çözemedi de.

Şubat'a kadar Bolşevikler, başarılı bir demokratik burjuva devriminin ancak "işçilerin ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğü" ile tamamlanacağını söylemişlerdi. Fakat Şubat Devrimi'nin ortaya çıkardığı ikili iktidar temelinde, sorunun yeniden ele alınması gerekiyordu.

Lenin yurtdışındayken, Bolşevik partisine egemen olan anlayış, geçici hükümetin "ulusal savunma" anlayışı ile desteklenmesi ve onu, demokratik görevleri yerine getirmesi için zorlamaktı. Lenin, İki Taktik'i "aşarak", Nisan Tezleri'yle çıktı geldi. İlk iş olarak Nisan Tezleri'nde, geçici hükümetin desteklenmemesini istedi ve artık işçi sınıfının önündeki görevin, bir parlamenter burjuva cumhuriyeti değil, işçi ve yoksul köylülere dayanan, bir işçi ve köylü Sovyet cumhuriyeti olduğunu belirtti: "Rusya'nın şu andaki durumunda orjinal olan şey, proletaryanın bilinç ve örgütlenme derecesinin yetersizliğinden ötürü iktidarı burjuvaziye vermiş olan devrimin birinci aşamasından, *iktidarı proletaryaya ve köylülüğün yoksul katlarına devredecek olan ikinci aşamasına geçiştir.*"(35)

Hemen belirtelim ki Lenin'in önerdiği, sosyalizmin hemen getirilmesi değil, sosyalizme geçiş tedbirleriydi. Lenin'in karşıtları, sözkonusu sosyalizme geçiş tedbirlerini "hemen sosyalizmin getirilmesi" olarak algılıyorlar, Lenin'i "burjuva demokratik devrimin görevleri üzerinden atlamakla" suçluyorlardı. Gerçekte Lenin, sosyalist devrime ulaşmanın programını formüle etmeye çalışıyordu. Bu nokta üzerinde ileride durulacak.

Eski çizgiye dogmatikçe bağlı bir kısım Bolşevik, burjuva demokratik görevlerin tamamlanmadığına ve işçiler ve köylülerin devrimci diktatörlüğünün egemen olmadığına bakarak, daha önce savunulan anlayışı (demokratik devrimi tamamlama) devam ettirmek istiyorlardı. Doğaldır ki Lenin'in, iktidarda artık burjuvazinin olduğunu söyleyerek önerdiği "işçilerin ve yoksul köylülerin diktatörlüğü" sloganını sol sekter buluyorlardı. Lenin, bu tür görüşlerin yanlışlığını açıkladı ve burjuva demokratik devrimin tamamlanması sorununa şöyle yanaştı: "Şubat-Mart 1917 Devrimi'nden önce devlet iktidarı, Rusya'da, eski bir sınıfa, başında Nikola Romanov'un bulunduğu feodal toprak soylularına aitti.

"Bu devrimden sonra, *iktidar başka bir sınıfa, burjuvaziye ait bulunuyor.*

"İktidarın bir sınıftan ötekine geçişi kelimenin bilimsel anlamıyla olduğu kadar politik ve pratik anlamıyla da bir devrimin birinci, başlıca ve esas belirtisidir. *Burjuva devrimi ya da burjuva demokratik devrim Rusya'da, bu ölçüde, bu bakımdan tamamlanmıştır.*"(36)

Lenin'e göre, ikili iktidarın bir yanında egemen olarak burjuvazi varsa, ikinci yanında da "işçi ve asker vekilleri sovyetleri" vardı. İktidarın ikinci yanı olan bu organlar şimdiden gerçekleşen "proletaryanın ve köylülerin diktatörlüğüydü." Ancak daha önce söylendiği gibi, *iktidara egemen olarak değil.*

"Her kim ki, bugün, "proletaryanın ve köylülerin devrimci demokratik iktidarı"ndan başka söz etmez, hayatın gerisinde kalır ve bu yüzden de, pratik olarak, proletarya sınıfının mücadelesine karşı küçük-burjuvaziye geçer...

"Eskiden yapıldığı gibi, *burjuva devrimini 'tamamlama' meselesini ortaya atmak, canlı marksizmi ölü metinlere feda etmek demektir.*

Lenin, Nisan Tezleri'nde, partinin görevleri arasına, 1903'te yazılmış "eskimiş olan asgari programı düzeltmek" diye bir madde koyar. 1917 Haziranı'nda da bir program taslağı hazırlanır. Bu program taslağı, 1903 programının genel perspektifini değiştirir. Eski programda partinin acil görevi "demokratik bir burjuva cumhuriyet" iken, 1917 program taslağında "burjuva parlamenter demokratik cumhuriyetle yetinilemeyeceği" belirtilir.

"Eski formül şöyleydi: burjuvazinin egemenliğinin yerini proletarya ve köylülüğün egemenliği, onların iktidarı alabilir ve almalıdır.

"Oysa, gerçek hayatta, daha şimdiden bambaşka birşey görüyoruz: bu ikisinin, birinin ve ötekinin, son derece orijinal, yeni, şimdiye kadar hiç görülmemiş bir biçimde, birbirine geçişini. Önümüzde, yanyana, bir arada, aynı zamanda hem burjuvazinin egemenliği (Llov-Guçkov hükümeti), hem de *kendi isteğiyle* iktidarı burjuvaziye bı-

rakan, isteyerek *burjuvazinin kuyruğuna takılan proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik iktidarı.*"(37)

Lenin, Nisan Tezleri'nde, partinin görevleri arasına, 1903'te yazılmış "*eskimiş* olan asgari programı düzeltmek" diye bir madde koyar. 1917 Haziranı'nda da bir program taslağı hazırlanır. Bu program taslağı, 1903 programının genel perspektifini değiştirir. Eski programda partinin acil görevi "demokratik bir burjuva cumhuriyet" iken, 1917 program taslağında "burjuva parlamenter demokratik cumhuriyetle yetinilemeyeceği" belirtilir. Yeni program taslağı şöyle yazar: "Proletarya partisinin acil görevi, genel olarak halkın haklarını ve ekonomik gelişmeyi en iyi garantileyecek ve özel olarak da *sosyalizme en az ağrılı geçişi mümkün kılacak* bir politik sistem için mücadele etmektir."(38)

Yine aynı program taslağının girişinde, emperyalizm olgusu incelenir ve proletaryanın emperyalist çağdaki görevi için şöyle denir: "Objektif şartlar, *kısacası sosyalist devrim demek olan* ekonomik ve politik tedbirleri almak üzere, siyasi iktidarın ele geçirilmesi için proletaryanın her yolla hazırlanmasını, *günün en acil görevi* yapmaktadır."(39)

Burada bir parantez açıp bir değerlendirme yapılmalı: Lenin artık, sosyalizmi dünya çapında yakın ve ulaşılabilir bir hedef olarak görür. Bir bakıma 1850'lerle Marx-Engels döneminde yanlış olan bu öngörü, Lenin tarafından bu çağda artık doğru kabul edilir.

1917 Temmuz'unda karşı devrim atağa kalktığı, devlet içinde gerçek anlamda iktidarı ele geçirdiği dönemde ise şöyle yazar: "Mücadelenin, partimizin programının uygulanması ereğiyle *iktidarın* en yoksul köylülerce desteklenen *proletarya tarafından ele geçirilmesinden başka bir hedefi olamaz.*"(40)

Nisan'dan bu yana anlattığımız şeylerden Lenin'in, *saf* bir sosyalist devrim programıyla halkın önüne çıktığı söylenebilir mi? Bu bölümün başlangıcında değinmiştik. Bu soruya olumsuz cevap vermek gerekiyor. Bolşevikler, uygulandığında sosyalizmin içine girilecek devrimci demokrat bir program öne çıkarıyorlardı. Şimdi bunu inceleyelim. Ayrıca, Türkiye somutunda geliştirilecek demokratik programların mantığını anlamada, bunun çok gerekli olduğunu düşünüyorum.

Ekim Öncesi Devrimci-Demokrat İktidar Programı

Lenin, Nisan'dan itibaren geliştirdiği devrimci demokratik programını, Eylül 1917'de daha açık ifade eder. "Yaklaşan Felaket ve Ona Karşı Savaşmanın Yolları" broşürü bu amacı somutlar. Yakından bakalım: "Rusya o dönemde yıkımın eşiğine gelmiştir. Demiryollarının işleyişinden, fabrikalara hammadde taşımasına, tahıl dağıtımına kadar bir kaos başlamıştır. İşsizlik gittikçe artmaktadır. Burjuvazi üretimi sabote ediyor. Açlık tehlikesi ise kapıdadır. Lenin böyle bir ortamda söz konusu broşürü yazıyor. Halka, ne yapılırsa bu felaketin durdurulabileceğini gösteriyor. Bu broşür, global politika yapan, sadece "sosyalist devrim"'den bahsedip duranların dikkatle incelemesi gereken bir eserdir, aynı zamanda. Lenin, halkın acil çözüm bekleyen sorunlarından hareketle, burjuvaziye karşı bir dizi önlem öneriyor. O, halkı devrimci bir demokrasi savaşımının içersinden geçirerek sosyalist devrime vardırmayı hedefliyor. Şubat-Ekim arası, Bolşevikler'in tüm propagandası bu amaca yöneliktir. Lenin'in bu dönem kaleme aldığı "Devrimin Görevleri" makalesi de, yığınların nasıl bir devrimci-demokrat program temelinde eğitilebileceğini gösteriyor. Lenin, böylesi bir programın amacını da açıklıyor: "*Bu program yoluyla* en yoksul en yeteneksiz tabakalara, yığınlara, memurlara, işçilere, köylülere, yalnız bizimle beraber olanlara değil, özellikle sosyalist-

devrimcilere, partisizlere, bilgisi az olan kişilere *yaklaşalım.* Onları, *kendi kendilerine düşünüp fikir yürütmeye, kendi kendilerine karar almaya,* kendi delegelerini konferansa, Sovyetlere, hükümete göndermeye sevketmek için uğraşalım." (41)

Lenin, devrimci-demokrat bir iktidarın alınması gereken önlemleri -ki bu önlemler Sosyalizme geçiş tedbirlerinden başka bir şey değildir- şöyle sıralıyor (yanlış anlaşılmasın. Bu önlemler, Lenin'in savunduğu demokrasi programının tümü değil sadece öz kısmıdır. Daha önce bahsedilen makalede, programın daha geniş bölümünü bulmak mümkün.)

"1- Tüm bankaların tek bir banka olarak birleştirilmesi ve üzerinde devlet kontrolünün sağlanması ya da *bankaların ulusallaştırılması,*

2- Sendikaların, yani *en büyük tekelci kapitalist birliklerin* (şeker, petrol, kömür, demir-çelik ve öbür sendikalar) *ulusallaştırılması,*

3- Ticari gizliliğin ilgası,

4- Sanayici, tüccar ve işverenlerin *zorunlu* olarak sanayi birliklerinde birleştirilmeleri,

5- Halkın tüketici örgütlerinde zorunlu örgütlenmesi, bu tür örgütlerin teşvik görmesi ve denetim altında tutulması." (42)

Lenin, yukarıda sayılan her önlemi ayrı ayrı ele alıp inceler, onların halk için önemini gösterir. Bu önlemlerin gerçekleşmesinin, bu felaketi önleyecek tek yol olduğunu belirtir: "Mali düzensizlik ve kaçınılmaz bir mali çözülmeye karşı, *sermayenin, çıkarlarının devrimci biçimde yok etmekten başka yol yoktur,* bu denetim 'aşağıdan gelecek, işçilerin ve köylülerin kapitalistler üzerine kontrolü kurulacaktır." (42)

Bütün bu önlemleri hayata geçirmek için devrimci proletaryanın önderliğinde demokratik bir devrimi diktatörlük gerekiyor. Yani demokrasinin gerçekten devrimci olması gerekiyor. Meselenin kritik noktası budur.

"Bugün Rusya'da demokratlar gerçekten devrimci olabilmek için proletarya ile çok yanlı bir bağlaşıklık içinde yürümek ve bu tek gerçek devrimci sınıfın savaşımını desteklemek zorundadırlar." (42)

Burada Lenin'in savunduğu devrimci-demokratik iktidarla, Lenin'in İki Taktik'te demokratik devrim için savunduğu "işçilerin ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğü" çok farklıdır. Bu noktayı biraz açalım. Devrimci-demokrat önlemlerin, sosyalist devrim ve sosyalizmle ilişkisini Lenin nasıl görüyor? Sosyalist-devrimcilerin ve Menşeviklerin "burada tanımlanan önlemlerin çoğu, şimdiden demokratik değil, sosyalist önlemlerdir" yaklaşımına karşı konuşurken Lenin, yukarıdaki soruyu cevaplıyor. Uzunca aktarıyorum: "Sosyalizm için olgunlaşmadığımızı, sosyalizmi 'öne sürmek' için çok erken olduğunu, bizim devrimimizin bir burjuva devrimi olduğunu ve bu yüzden burjuvazinin hizmetçileri olmamız gerektiğini söylemeye çalışıyorlar...

"Şimdi Junker kapitalist devleti yerine, toprak sahipleri ve kapitalistler devleti yerine devrimci demokrat bir devlet, yani devrimci bir tavırla tüm ayrıcalıkları kaldıran ve devrimci bir tavırla kusursuz bir demokrasi sunan bir devlet düşünmeye çalışalım. bu durumda göreceksiniz ki, böylesi gerçek bir devrimci demokrat devlette tekelci devlet kapitalizmi, *kaçınılmaz olarak, ister istemez sosyalizme doğru atılmış bir, hatta birden çok adım anlamına gelecektir...*

"Çünkü sosyalizm aslında kapitalist devlet tekelinin hemen bir sonraki aşamasından başka bir şey değildir...

"Gelişmenin nesnel durumunu gözönüne alırsak *sosyalizme doğru ilerlemeksizin* tekellerden (üstelik savaş da bunların sayısını, rolünü ve önemini on kat artırdı) öteye bir adım gitmek olanaksızdır.

Kapitalizmin o ana kadar çözemediği, biriktirdiği tüm demokratik sorunların artık "burjuva sınırlar korunarak" aşılamayacağı görüldüğünden, sosyalist karakterli bir iktidarın görev alanına girmiş olunuyor. Lenin "devrimci-demokrat bir devrim", arkasından "sosyalist devrim" diye iki formül yapmıyor, iki devrim savunmuyor.

"Ya gerçek devrimci demokratlar olacağız, bu durumda *sosyalizme doğru atım atmaktan* kormak zorunda olmayız. Ya da sosyalizme doğru adımlar atmaktan korkarız ve Plekhanov Dan veya Chernov gibi devrimimizin bir burjuva devrimi olduğunu, sosyalizmin 'getirilemeyeceğini' ileri sürerek bu adımları mahkum ederiz...

"...modern kapitalizmin tüm pencerelerinden

sosyalizm bize bakıyor, *bu modern kapitalizmin temelinde ileriye doğru bir adım atılmasını sağlayan her önemli önlemle pratik olarak, doğrudan sosyalizm biçimlenmektedir.*''(42)

Lenin'in mantığı diyalektiktir. Bu program uygulandığında, sosyalizme geçiş başlamış oluyor. Böyle bir programı ise ancak proletaryanın hegomonyasında, onun ağırlığındaki bir iktidar uygulayabilir. Ortadaki paradoksal bir yaklaşım varmış gibi gözüküyor, ama değil!

Kapitalizmin o ana kadar çözemediği, biriktirdiği tüm demokratik sorunların artık ''burjuva sınırlar korunarak'' aşılamayacağı görüldüğünden, sosyalist karakterli bir iktidarın görev alanına girilmiş olunuyor. Önemlidir, dikkat ediniz. Lenin ''devrimci demokrat bir devrim'' arkasından ''sosyalist devrim diye iki formül yapmıyor, iki devrim savunmuyor. (İki Taktik'te söz konusu olanın gerçek anlamda iki devrim olduğunu daha önce göstermiştik.)

Lenin, iktidar ancak proletarya tarafından bir kez ele geçirildikten sonra, hem demokratik hem de sosyalist görevlerin çözülebileceğini biliyor.

Burada şöyle düşünülebilinir: *Bir tek devrimin iki yanı* olarak iktidar, burjuva demokratik görevleri çözdükçe bir demokratik devrimden, sosyalist görevlere el attıkça (çünkü, burjuva-demokratik görevlerin önündeki engelleri emperyalizm çağında kapitalizm oluşturuyor) bir sosyalist devrimden bahsedilebilir. Ancak emperyalizm döneminde, demokratik ve sosyalist görevler o kadar içiçe girmiştir ki, bu ayrım, anlayış kolaylığı dışında bir şey sağlamıyor. İktidarın, proletaryanın hegemonyasında, onun politik ağırlığında *bir kez* ele geçirilmesi, altı çizilmesi gereken noktadır. Ekim Devrimi, 20. yüzyılın tüm devrimleri bu gerçeği her seferinde doğruladı.

Devrimci-demokrat programın neden gerektiği üzerine kısaca durmuştum. Açık olarak şöyle sorulabilir: Şubat'tan sonra, Rusya'nın önündeki devrim sosyalist devrim olduğuna göre, neden Bolşevikler derhal bir sosyalist devrim programıyla ortaya çıkmadılar? Araya, ancak proletaryanın iktidarında (ki İki Taktik'i hatırlarsak sosyalist devrim anlamına geliyor) tam olarak uygulanabilecek ve sosyalizme gidebilecek, devrimci-demokrat bir programı soktular.

Şu basit nedenle: Bolşevikler, daha henüz halkın çoğunluğunu kazanmamışlardı. Sovyetler'de ağırlık, küçük burjuva yönetimi izliyordu. Yığınları, kendi pratik ihtiyaçları temelinde eğitmeden -ki bu devrimci-demokrat bir programı gerektiriyordu- devrimin politik yığın ordusu hazırlanamazdı. Böylesine bir program, Bolşeviklerin, köylülerin toprak istemine de cevap verebilmesini sağlayarak, Sovyetler'de köylülerin desteğini almayı, sosyalist devrimi destekleyecek güçler yelpazesini genişletmeyi amaçlıyordu. Burjuva demokratik görevlerle yüklü bir ülkede, köylülerin çoğunluğunu kazanmak için, komünistler bu görevleri çözmeye aday olduklarını, devrimci-demokrat bir programla göstermeliydi. (1917 Haziran parti program taslağında, demokratik görevler ayrıca belirtilmişti.)

Lenin, Nisan Tezleri'nden itibaren ''her şey Bolşevikler'in Sovyetler için de etkin olmasına bağlıdır'' diye yazdı. Sosyalist devrimin öznel etkeninin, ancak o zaman iktidara erişeceğini biliyordu Lenin.

''Rusya'da bir 'Komün-Devletin' (yani Paris Komünü tipinde bir devletin) *'derhal' getirilmesi imkansızdır, çünkü, bunun için Sovyetler'in hepsinde (ya da çoğunda) vekillerin çoğunluğunun,* sosyalist-devrimcilerin, Çteydze, Tsereteli, Steklov ve benzerlerinin taktik ve politikalarının yanlış ve zararlı olduğunun *kesin olarak bilincine varması gerekir.*''(43)

Ekim Devrimi'ne ''saf'' bir sosyalist devrim denebilir mi? Burjuva-demokratik sorunların çözüm beklediği hiç bir ülkede, görevler ve ittifaklar açısından bu mümkün değildir. Ekim Devrimi, özüyle kapitalizme karşıydı ve burjuvaziyi erkten düşürdü (ki bu onu sosyalist karakterli yapıyor). Ama aynı zamanda burjuvazinin çözemediği demokratik görevleri çözdüğünden, köylülerin burjuva istemlerine (toprak sorunlarına) cevap verdiğinden, burjuva bir karakter de taşıyordu. Söz konusu olan tek devrimdir, iktidarın bir kez köylülüğün desteğiyle proletarya tarafından ele alınmasıdır.

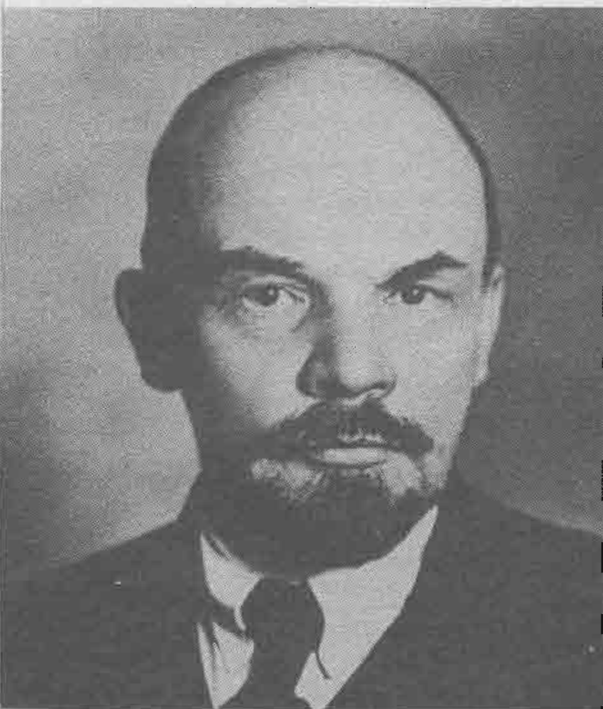
Ne kadar açık! Bundan çıkan sonuç: Bolşevikler, Şubat'ta ya da Ekim'den çok önce Sovyetler'de güçlü olsalardı, halkın çoğunluğunu yanlarına al-

mış olsalardı (zaten bu daha önceden demokrasi savaşımı içerisinde yığınları kazanmamışlarsa olanaksızdı.) Ekim Sosyalist Devrimi'nin tarihi değişebilirdi. Lenin, devrim sonrası Şubat ve Ekim devrimleri arasındaki ilişkiyi, güç sorunu açısından çok güzel formüle etti: "Onları, (iki devrimi) *proletaryanın hazırlık ve yoksul köylülerle birlik derecesinden başka* birşeyle ayırmak istemek, Marksizmi şaşılacak derecede bozmak, alçatmak, onun yerine liberalizmi geçirmek demektir."(44)

Ekim Devrimi'nde Teorinin Pratiğe Dönüşmesi

Ekim'de iktidarı proletarya, *tüm köylülerin* desteğinde ele geçirdi. Literatüre Ekim Devrimi, sosyalist devrim olarak geçti. Burada yeni olan bir olgu ortaya çıktı: *Köylülerin desteklediği sosyalist devrim düşüncesi.* Bu nasıl oldu? Ekim Devrimi, birikmiş burjuva demokratik görevleri çözdüğünden, *tüm köylülük* proletaryanın peşinden gitti. Başka bir deyimle "demokratik devrimin görevleri", sosyalist devrimin görev alanı içine girdi.

"Burjuva demokratik devrimin problemlerini geçiş sırasında ve esas ve *gerçek proleter-devrimci, sosyalist faaliyetlerimizin bir 'yan ürünü'* olarak çözdük. Her zaman reformların, devrimci sınıf mücadelesinin bir yan ürünü olduğunu söyledik. Her zaman, *burjuva demokratik reformlar proleter, yani sosyalist devrimin yan ürünüdür* dedik ve yaptıklarımızla ispatladık."(45)

"İktidarı ele aldığımız zaman *köylülüğün bütününe* dayanıyorduk. O sırada bütün köylülerin ancak bir tek görevi vardı: Büyük toprak sahiplerine karşı mücadele etmek."(46)

Burada durup bir soru soralım. Ekim Devrimi'ne "saf" bir sosyalist devrim denebilir mi: Burjuva-demokratik sorunların çözüm beklediği hiç bir ülkede görevler ve ittifaklar açısından bu mümkün değildir. Ekim Devrimi, özüyle kapitalizme karşıydı ve burjuvaziyi erkten düşürdü (ki bu onu sosyalist karakterli yapıyor). Ama aynı zamanda burjuvazinin çözemediği demokratik görevleri çözdüğünden, köylülerin burjuva istemlerine (toprak sorunlarına) cevap verdiğinden, burjuva bir karakter de taşıyordu. Sosyalist görevlerin ve burjuva-demokratik görevlerin kopmaz biçimde içiçe geçtiğini görüyoruz. Söz konusu olan *tek devrimdir,* iktidarın bir kez köylülüğün desteğiyle proletarya tarafından ele alınmasıdır. Ançak bu tek devrimin görevleri açısından farklı bir iç gelişimden söz edilebilir. Daha basit şöyle söylenebilir: Devrim, sosyalist görevleri çözdüğü kadar sosyalist (iktidar burjuvaziden alındığı için temeli bu oluşturuyor), burjuva görevleri çözdüğü, köylülüğün bütününe dayandığı kadar burjuvadır. Rusya özelinde devrim, *kentler için baştan sosyalist idiyse, kırlar için de o kadar burjuvaydı.* Aslında kırlarda sosyalist görevler gündeme ancak 1918 yazında girebildiler. Şaşırtıcı gelebilir: Ekim Devrimi'nin bu türlü bir analizi, bizi Türkiye solu için üzerinde fazla düşünmediğimiz bir yaklaşımdır. Lenin, Ekim Devrimi'nin iç çözümlemesini böyle yapmıştır. "1917 Ekimi'nde, biz, iktidarı *bütün köylülükle birlikte* ele geçirdik. Sınıf mücadelesinin *köylerde* henüz gelişmemiş bulunması ölçüsünde bu, *bir burjuva devrimiydi.* Daha önce söylediğim gibi, *gerçek proletarya devrimi, köylerde* ancak *1918 yazında* başladı. Eğer bu sonuncu devrimi başlatamasaydık, yaptığımız iş eksik kalmış olacaktı. İlk aşama, *kentte iktidarı ele almaktan,* iktidarın sovyet biçimi örgütlenmesinden ibaretti. İkinci aşama, bütün sosyalistlerin esas saydıkları, bu olmayınca sosyalistlerin artık sosyalist olamayacağı şeydi: Köylerde proleterlerle yarıproleterlerin ayrılması, bunların köylerde burjuvaziye karşı mücadele etmek için kent proletaryasıyla ittifakı."(47)

Lenin aynı değerlendirmeyi *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky* adlı kitabında da yapmıştır: "Kır üzerine bilgi sahibi olan ve kırda eğleşmiş bulunan kimseler, *kırlarımızın kendilerinin kendi*

'Ekim (yani proleter) Devrim'lerine ancak 1918 yaz ve güzü içinde giriştiklerini söylüyorlar...

''Başkentlerdeki proleter devrimden bir yıl sonra, onun etkisi ve yardımıyla, en uzak *kırlarda da proleter devrim patlak verdi...''*(48)

Ekim Devrimi'nin Teoriye Katkısı

Kapitalist ülkelerdeki tüm yirminci yüzyıl devrimleri, Ekim Devrimi'nin sonuçlarını doğruladı. Bilinenin tersine, hiç bir kapitalist ülkede proletaryanın öncülüğünde, onun ağırlığında, sadece ''ittifakları daralıp genişleyen iki devrim'' olmadı. İktidar emekçilerin desteklediği proletarya tarafından bir kez ele geçirildikten sonra, hem demokratik hem de sosyalist görevler çözüldü. Devrimin kendi gelişmesi boyunca ittifakların iç hesaplaşması oldu. 1945-48'lerdeki Güneydoğu Avrupa'daki halk demokrasilerinde, proletaryanın siyasi müttefikleri kendilerini değişime uğratarak, sosyalist amaçlı bir temelde, proletaryanın bağlaşıkları ve destekçisi olmaya devam ettiler.

Emperyalist dönemle birlikte ''burjuva devrim-sosyalist devrim'' sorununa farklı bir biçimde bakmak gerekiyordu. Niçin?

Serbest rekabetçi kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle birlikte, dünya kapitalist sistemi sosyalizmin maddi-ekonomik temelini hazırladı. Dünya, nesnel koşullar bakımından sosyalizm için olgunlaştı.

Şüphesiz ki çağın sosyalizm için olgunlaşması, tek tek her ülke ele alındığında, toplumsal yapı ve politik sistem bakımından bir homojenlik anlamına gelmiyor. Henüz bu çağda burjuva devrimini tamamlamamış ülkeler varlığını sürdürüyordu.

Emperyalist çağda proletaryanın sayıca güçlenmesi ve karşısında sınıf düşmanı burjuvazinin belirginleşmesi, kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesini ister istemez anti-kapitalist öze kavuşturdu. Toplumsal sorunların çözümü için artık proletaryanın diğer sınıfların önünde yürümesi, diğer demokratik güçleri kendi etrafında toplaması kaçınılmazdı. Tarihsel olarak burjuvazi iyice gericileşmişti. Artık burjuvazi, eski tip klasik burjuva devrimlerinde olduğu gibi, demokratik görevleri alttan çözerek bir devrim yapamazdı. Engels bu gelişime çok önce işaret etmişti.

Hatırlayalım, tekel öncesi dönemde burjuva devrimlerinde Marx ve Engels tarafından proletaryaya biçilen görev, *devrime öncülük değil devrime aktif katılmasıydı.* Yine biliniyor; klasik burjuva devrimlerinde köylülük, burjuvazinin yedek gücüydü. Ekim Sosyalist Devrimi gösterdi ki, köylülük proletaryanın da yedek gücü olabilir. Son olarak şu söylenmeli: Tekel öncesi dönemde burjuva devriminin anlamı, burjuvazinin iktidara gelişi yolunda bir dönemeçti. Burjuvazinin önderliği altındaki bu devrim, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasında bir uyum yaratabiliyordu. Emperyalist çağda ise, feodalizmin yarattığı çelişkiyi, proletaryanın öncülüğünde çözümleyen bir devrim, gelişen kapitalist üretimin yarattığı çelişkiyle hemen yüzyüze geliyordu. Böylece üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasında, burjuva devrimin yaratabileceği uyum tekrar bozulmuş oluyordu. İşte sorunun can alıcı noktası burasıdır. Ekim Devrimi'nde demokratik ve sosyalist iki ana eksenin içiçe geçmesi, tek devrimin birleşik görevlerinden bahsedilebileceğini gösterdi. Proletaryanın öncülüğündeki bir devrimi, onun hegemonyasını taşıyan bir devrimi, sosyalist devrim durumuna getiren, bu mantık zinciri oluyor.

Günümüzde kapitalist bir ülkede, feodalizmin kalıntılarını ortadan kaldırmakla işe başlayan proletaryanın öncülüğündeki bir devrim, bu öncülüğü kaybetmedikçe kaçınılmazlıkla kapitalizmin yıkılmasına, sosyalizme yol açıyor.

Artık çağımızda kapitalizmin az geliştiği, feodalizmin ağırlıkta olduğu bir ülkede bile komünistlerin, devrimci-demokratların öncülüğündeki bir devrim, dünya sosyalist sisteminin yardımıyla sosyalizme yönelebiliyor. Üstelik hiç de ikinci bir devrim gerekmeden böyle oluyor. Ya da devrim, güç dengesinin değişmesiyle geriye dönüyor. Tarih, bu ikilemin dışında başka bir şey tanımıyor.

Daha da ileri gidilebilir. Artık çağımızda kapitalizmin az geliştiği, feodalizmin ağırlıkta olduğu bir ülkede bile komünistlerin, devrimci-demokratların öncülüğündeki bir devrim, dünya sosyalist sisteminin yardımıyla sosyalizme yönelebiliyor. Üstelik hiç de ikinci bir devrim gerekmeden böyle oluyor. Ya da devrim, güç dengesinin değişmesiyle geriye dönüyor. Tarih, bu ikilemin dışın-

da başka bir şey tanımıyor. İlginçtir. 1919'da Macaristan gibi kapitalizmin az geliştiği, feodalizmin yaygın olduğu bir ülkede devrim olduğunda, Lenin bunu sosyalist devrim olarak adlandırıyor, proletarya diktatörlüğünden bahsediyor. Macaristan'da o dönemdeki burjuva hükümetinin çekilmesi, komünist bir program temelinde işçi sınıfının birliğinin sağlanmasıyla proletarya diktatörlüğü kuruluyor.(49)

Ekim Devrimi'nin demokratik ve sosyalist devrim sorununa getirdiği yeni teorik katkı şöyle özetlenebilir: Burjuvazinin egemen olduğu bütün ülkelerde, birikmiş burjuva-demokratik görevler söz konusu olsa bile, proletaryanın hegomonyasını taşıyan bir devrim burjuvaziyi iktidardan düşürdüğü için kaçınılmazlıkla sosyalist içerik taşımak zorunda kalıyor. Demokratik görevlerin ''aşağıdan'' bir devrimle çözümü sosyalizme yönelmeyi gerektiriyor. Artık yirminci yüzyılda, sosyalizme yönelmeden devrimci-demokrat bile olunamıyor.

Genel bir yaklaşımla söylersek, sosyalist devrimden önceki bu aşamayı, orta derece ya da az gelişmiş kapitalist ülkeler komünist partileri ''yeni tarzda bir demokratik devrim'' olarak algılayıp, bu devrimin anti-kapitalist bir yanının olduğunu düşünürken, ileri ülkeler komünist partileri, bunu bir devrim olarak almayıp, kapitalizmin dayanaklarına dokunulmaksızın, devlet tekel sistemine, kapitalizm içinde demokratik bir almaşıklık olarak düşünüyorlardı.

Anti-emperyalist - Anti-tekelci Demokratik Devrimler Üzerine

Dünya komünist hareketi, 1960 sonrası dönemde, sosyalist devrimden önce yapılabilecek yardımcı devrimler, sosyalist devrime yaklaşabilecek demokratik aşamalar formüle etmeye girişti. Bu anlaşılır bir şeydi. Çünkü, kapitalist ülkelerde sosyalist devrime nasıl varılacağı tartışılıyordu. Yardımcı devrimlerden veya demokratik dönüşüm aşamalarından sonra ancak sosyalist devrime varılabileceği düşünülüyordu.

Bu tartışmalarda, orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin komünist partileri ile gelişmiş kapitalist ülkelerin komünist partileri arasında, ya da bunların kendi içinde ortak anlayışın dışında, farklı vurguların, anlayışların olduğu'da söylenebilir. Bilim adamlarının eserlerine de bu farklılık yansıyordu.

Sosyalist demokrasinin farklı olan bu aşamanın, farklı isimlerle adlandırıldığını görüyoruz:

''Çeşitli komünist partileri, bu demokrasiye değişik adlar verdiler. Anti-tekelci demokrasi, ileri demokrasi, demokrasinin yeni gelişme aşaması, *yeni demokratik devrim vb.*''(50)

Genel bir yaklaşımla söylersek, sosyalist devrimden önceki bu aşamayı, orta derece ya da az gelişmiş kapitalist ülkeler komünist partileri ''yeni tarzda bir demokratik devrim'' olarak algılayıp, bu devrimin anti-kapitalist bir yanının olduğunu düşünürken, ileri ülkeler komünist partileri, bunu bir devrim olarak almayıp, (bazılarının istisna olarak devrim terimini kullandıklarını da belirtelim) kapitalizmin dayanaklarına dokunulmaksızın, devlet tekel sistemine, kapitalizm içinde demokratik bir almaşıklık olarak düşünüyorlardı. Örnekleyelim, birincisi için: ''Orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler komünist partileri, yabancı egemenliğini ve bu egemenliği destekleyen devletin tekelci sistemini yıkmak için, *sosyalizmin yolunu açacak olan devrimin demokratik, anti-emperyalist ve anti-feodal aşaması* için mücadele ediyorlar.''(51)

''Gerçekten de bu devrimler, her şeyden önce, emperyalist boyunduruğa karşı yönelmiş olmakla birlikte, kapitalizmin orta derecede gelişmiş olduğu kapitalist ülkelerde mücadele, aynı zamanda, oluşmakta olan tekellere karşı da sürmektedir. Bu nedenle, *bu devrimler,* sadece anti-emperyalist bir sınıfsal yönelime değil, fakat aynı zamanda *anti-kapitalist* bir yönelime de sahiptir...

''Açıktır ki, *anti-emperyalist devrim* tarafından *tekellerin egemenliğinin sınırlandırılması* ve yıkılması, dünya kapitalist sisteminin temellerini sarsar, *burjuva sosyo-ekonomik yapıyı değişikliğe* uğratır.''(52)

İkinci bakış açısı için, ''*Tekellerin egemenliğinin sınırlandırılması,* işçi sınıfının ekonomik yönetimine, demokratik nitelikte bunalım aleyhtarı önlemlerin alınmasına, toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesine katılması ödevlerinin yükseltildiği çağımızda görüldüğü gibi, yukarda sözü edilenler, *kapitalist sistemin sınırlarını aşmayan* ge-

çici önlemlerdir."[53]

"İşçi sınıfı *öncülüğünde* oluşacak bu anti-tekelci güçler bağlaşıklığı, devlet tekel sistemine demokratik almaşık sağlamaya ve sosyalizme geçiş için elverişli koşullar yaratmaya çağrılmıştır."[54]

"*İçerikte, devrim yerine, tekelci devlet kapitalizminin dayanaklarına dokunmaksızın* yenileştirilen ve modernleştirilen 'yepyeni' bir bütün öneriliyor."[55]

Mutlaka eklenmek zorunda. İleri ülkeler komünist partilerinin sıralarında anti-tekel demokrasiyi başka türlü anlayanlar da var.

"Bu demokrasi, devrimci çatlamadır. Onun yerleşmesi, artık işçi sınıfının çözümleyici konumu olması gereken *politik erkin sınıfsal içeriğinin değişmesi* anlamına geliyor. Başka türlü anti-tekelci demokrasi düşünülemez...

"Eğer tekellerin ulusallaştırılması başarılırsa, *kapitalizm* yalnızca sarsılmakla kalmayacak, önemli ölçüde *yıkılacaktır...* Lenin'in dediği gibi, bu daha sosyalizm değildir ama *kapitalizm de değildir.*"[56]

Şöyle bir farklılıktan da söz edilebilir. Söz konusu aşama zorunlu bir evre olarak ele alınabilir mi? İki cevap verilebiliyor: "Kapitalist komünist partilerinin stratejisi, demokrasi ve sosyalizm savaşamına, sosyalist devrimden önce gerçekleştirilmesi *zorunlu* olan köklü demokratik dönüşümler programının uygulanmasına yöneliktir."[57]

İkinci yanıt: "Parti tarafından bir geçiş aşaması belgisi atılmış olsa bile, her zaman olaylar öyle bir şekil alabilirler ki, *demokratik karakterdeki geçiş aşamasından geçmeden,* kapitalist rejimin doğrudan aşılması gündeme gelebilir."[58]

Not etmeliyim: Bu ikinci yanıtın doğru bir yaklaşım olduğunu kabul ediyorum. Konumuz gereği, orta derecedeki kapitalist ülkeler için önerilen demokratik devrim üzerinde duralım. Söz konusu edilen yeni tip devrim, Lenin'in İki Taktik'te geliştirdiği demokratik devrim anlayışından tamamen farklı olan bir devrimdir. Lenin'de demokratik devrim *kapitalizmi geliştirmeyi* amaçlarken, bu yeni tip devrim *kapitalizme karşıydı.* Sosyalist devrimden önce, bu ilk devrime duyulan gereksinim şöyle izah ediliyordu: "*Burjuva devrimi artık gündemde yer almıyor.* Fakat komünist partilerinin kanılarına göre, sosyalist devrim, bir çok ülkede geçiş aşamaları, veya *yardımcı mahiyette devrimler* (anti-emperyalist, ulusal ve demokratik, anti-tekel vs.) olmaksızın gerçekleşemez."[59]

Proletaryanın hegemonyası var oldukça sosyalizme yönelmeyecek ve anti-emperyalist, anti-tekelci bir devrim düşünülemezdi. Sosyalist devrimle bu devrim arasındaki sınırı kaldıran, o sosyalist devrimin içinde bir evre yapan da tam bu noktaydı. Bu nedenle iki devrimden değil, tek devrimin değişik aşamalarından, görevlerinden bahsedilebilir ancak.

Yüzümüzü gerçeğe doğru dönüp konuşalım. Kapitalist ülkelerde, geliştirilen bu biçimiyle başarıya ulaşmış devrim ya da "iki devrim" hiç olmadı. Model, işçi sınıfının hegemonyasını, ağırlığını hem anti-emperyalist demokratik devrimde, hem de sosyalist devrimde şart koşuyordu. İki devrimde de iktidar proletarya ve müttefikleri tarafından ele geçirilecekti. Sadece değişen, birincisinde kapitalizme karşı daha geniş güçler bağlaşık olurken, diğerinde daha dar güçler bağlaşık oluyordu.

Gerçekten de savunulduğu biçimiyle, proletaryanın hegemonyası var oldukça sosyalizme yönelmeyecek ve anti-emperyalist, anti-tekelci bir devrim düşünülemezdi. Sosyalist devrimle bu devrim arasındaki sınırı kaldıran, onu sosyalist devrimin içinde bir evre yapan da tam bu noktaydı. Bu nedenle iki devrimden değil, *tek devrimin* değişik aşamalarından, görevlerinden bahsedilebilir ancak. Bu gerçeği farkeden komünist partilerinin olduğunu kabul etmek gerekiyor. Örnekleyelim: "Yalnızca demokratik ve anti-emperyalist yol üzerinden sosyalizme ulaşılabilir. Öte yanda ise, sosyalizm yoluna girmeyecek bir demokratik anti-emperyalist devrim düşünülemez. Bu ikisi arasında ayrılmaz ve bilinen bir bağlantı vardır, çünkü bunlar *iki ayrı devrim çeşidi değil, devrimin iki yönüdür.* Bugün bulunduğumuz noktada geleceğe bakacak olursak, devrimin demokratik-anti-emperyalist niteliğini görürüz. Eğer devrimin geçmişteki uygulamalarına göz atacak olursak, örneğin son on yıldaki uygulamalarına diyelim, o zaman demokratik-anti-emperyalist devrimin özel bir devrim tarzı olmadığını tersine *sosyalist devrimin ilk aşamasının özgül görevlerinin gerçekleşmesi* olduğunu görürüz."[60]

"Birinci ve ikinci aşamada da aynı sınıflar kurtuluş süreci içindedir ve bu birinci aşamanın sürekliliğini sağlamaktadır. İşte bu nedenle *iki ayrı devrim yerine birleşik tek bir tarihsel süreçten* söz etmek zorundayız."(61)

Ayrıca şu önemli: Geliştirilen anti-tekelci, anti-emperyalist demokratik devrim fikri, özel bir niyetten bağımsız olarak, objektif mantığı gereği, sosyalizme daha dar bağlaşık güçlerle girmeyi hedefliyor. Birinci devrimdeki bağlaşıkların, ikinci devrimde "haklanacağını" söylemek, pratikte, ilk devrime katılacak güçlere, devrime katılma yönünde olumsuz bir dürtü veriyordu. Daha geniş güçleri toplamak için hedeflenen anti-emperyalist, anti-tekelci demokratik devrim, böylece kendi nesnel mantığını baltalamış oluyordu. Halbuki iktidar alındıktan sonra, bağlaşıkların kendi iç hesaplaşması, sosyalizme yürünmesini engellemek isteyenlerle, yaşam tarafından zaten yapılacaktı. Ayrıca siyasi bağlaşıkların kendilerini yenilemeleri olasılığını da bu düşünce tarzı atlamış oluyordu.

Türkiye'nin önündeki devrim perspektifi sosyalist devrimdir

Bizim ulusal kurtuluş savaşımız, ulusal burjuvazinin temsilcilerinin önderliğinde emperyalizme karşı başarılmış, burjuvaziye iktidar yolunu döşeyen, gecikmiş bir burjuva devrimidir, "tepeden" bir devrimdir. Halk kitlelerinin kendi anti-feodal istemleri temelinde, ağırlıklarını koyduğu bir devrim değil, burjuvazinin kapitalizmi geliştirme görevlerini reformcu yolla çözdüğü, feodal beylerle uzlaştığı bir devrimdir. Bu dönemde burjuva demokratik görevler özüyle çözülmeden kalmış, günümüze kadar aktarılmıştır. Ülkemizde kapitalizmin gelişim çizgisi ayrı bir konu olduğundan günümüze dönelim. Türkiye, kapitalizminin orta derecede geliştiği bir ülkedir. Feodal kalıntılar varlığını korumakla birlikte, *iktidarı burjuvazi elinde tutuyor.* Kapitalizmin serbest rekabetçi dönemi doğru dürüst yaşanmadan, ileri kapitalist ülkelerdeki tekellerin gelişiminden farklı olarak, tekelci bir gelişim oldu. Bugün artık emperyalizm, ülkenin malı tekeller ve devlet, kaynaşıp bir yumak meydana getiriyor. Banka sermayesi ile sanayi sermayesinin, devletin kendi has sermayesinin, içiçe girmesi söz konusudur. Ekonomik egemenlik, emperyalizme bağlı tekelci burjuvazinin elindedir. Alttaki ekonomik egemenlik üst yapıya yansıdığı için, iktidar da bu güçlerin elindedir.

Ülkemizdeki devrimi "demokratik görevlerle yüklü bir sosyalist devrim" olarak tanımlamak hiç de yanlış olmayacaktır.

Her devrimin temel sorunu iktidar olduğuna göre, birbirlerine bağlı iki sonuç çıkarılabilir. Birincisi; demokratik devrimin burjuvazi açısından anlamı, kendini iktidar yapmaktır. Bu sorun çözülmüştür. Aynı anlamda olmak üzere, burjuva devrim tarihsel olarak aşılmıştır. (Burjuvazinin iktidar olmasından bu yana, çözemeden biriktirdiği tüm burjuva karakterde görevlerin ortada durduğunu söylemeden geçmeyelim.)

İkinci sonuç; işçi sınıfı, kendisini egemen duruma getirmek için, iktidarı burjuvaziden alacaktır. Burjuvazinin siyasal egemenliğini yıkan, yerine bağlaşıkların desteklediği işçi sınıfının egemenliğini koyan bir devrim, sınıf karakteri bakımından sosyalist devrimdir. (Görevler bakımından ise sıralamaya bağlı olmaksızın çözeceği hem demokratik, hem de sosyalist görevler vardır.) Bu açıdan ülkemizdeki devrimi "demokratik görevlerle yüklü bir sosyalist devrim" olarak tanımlamak hiç de yanlış olmayacaktır.

Ülkemizde, feodalizmin kalıntılarının yarattığı "toprak sorunu" gibi burjuva karakterli görevlerle, kapitalizmin yarattığı demokratik görevler içiçedir. Bunlar emek-sermaye çelişkisinden gelen sosyalist görevlerle de ayrıca örülmüştür.

Toplumdaki demokratik ve sosyalist görevlerin çözümü önünde duran engel ise, iste kapitalizm ve onun yöneticisi tekelci burjuvazi, dışta emperyalizmdir. Bu basit nedenle öndeki devrim, anti-kapitalist olmak zorundadır, burjuvaziyi iktidardan düşürmek zorundadır. Devrimi sosyalist yapan da bu özdür.

Genel bir sonuç çıkarmaya çalışıyorum: Kapitalizmin tüm dünya çapında sosyalizm için olgun duruma geldiği bir çağda, burjuvazinin siyasal egemenliğinin söz konusu olduğu bütün ülkelerde, ülkenin gelişkinlik düzeyine ve önündeki görevlerle orantılı olarak, proletaryanın öncülüğünü ve hegemonyasını taşıyan tüm devrimlerin sosyalist bir karakter içereceğini düşünüyorum. Demokratik görevlerin var olduğu Türkiye gibi ülkelerde, demokratik görevler temelinde bir sosyalist devrim *perspektif* olarak gündemdedir.

Bir noktayı vurgulamak zorunlu oluyor: Sosyalist devrimi perspektif olarak gündeme getiren tek gerekçe, kapitalizmin gelişkinlik düzeyi değildir. (Bu, sosyalizmi kurabilme zorluğu-kolaylığı açısından önem taşır. Kapitalizmin en gelişkin olduğu ülkelerde sosyalizm daha kolay, az gelişkin olduğu ülkelerde daha zor kurulur, demektir.)

Sosyalist devrimi gündeme sokan temel gerekçe, iktidara burjuvazinin hakim olması olgusudur. Türkiye solu, ''sosyalist devrim sorununu'' genel olarak ekonomik indirgemecilik temelinde tartıştı. Kapitalizmin gelişkin düzeyi, burjuvazinin iktidara gelmesinden sonra bitmeyen bir sonuçtu. Bu sonucu, sosyalist devrimin gerekliliğini doğrulayan bir argüman olarak ele almak lazım.

Sosyalist devrime nasıl yaklaşacağız?

Türkiye somutunda perspektif olarak sosyalist devrimin gündemde olduğunu söyledik. Peki, bu yakın gelecekte sosyalist devrim hemen yapılabilir anlamına geliyor mu? Sosyalist devrimin ''saf'' programı ile bu amacımıza ulaşabilir miyiz? Sosyalist devrime gelinceye kadar hiç arada başka dönemler olmayacak mı? Devrimden sonra hemen sosyalist görevleri mi başa alıp çözeceğiz? Sosyalist devrimin kendi içinde hiç ara aşamalar olmayacak mı? Orta derecede gelişmiş bir ülkede devrimden sonra kapitalizmden sosyalizme geçiş nasıl bir süreç izleyecek?

Bu soruların bütününe hazır şemalar vermek zor. Genel hatlar öngörülebilir. Gerisini ise, tarihin deneyiminden beklemek gerekiyor.

Dünya devrimci hareketinin, bize miras bıraktığı deneylerden kimi sonuçlar çıkarmak mümkün. Bizler için en yakıcı olanları ele alalım. Sosyalist devrimin olabilmesi için, basit bir biçimde söylersek, nesnel (devrimci durum) ve öznel etkenin (devrimin politik ve toplumsal ordusu) birliği gerekiyor. *Bugün ülkemizde ikisi de eksiktir.* Partinin strateji ve taktikleri bu somut gerçekten yola çıkmalıdır.

Devrimci durum, insan iradesinden bağımsızdır. Onu hiç bir güç yaratamaz. Ama öznel etkenin yardımıyla, devrimci durumun oluşmasına katkı yapılabilir. Bu etki, çağımızda daha fazla artmıştır. O zaman yakalanması gereken temel halka, öznel etkenin hazırlanması ve bu yolla devrimci durumun oluşmasına yardımcı olmaktır. Devrimin politik ve toplumsal ordusunu hazırlamak, kapitalizm içindeki güçler dengesini değiştirmek anlamına da geliyor. Buna göre, ne yapmak gerekiyor?

Lenin'in bize öğrettiği temel bir yanaşım var: Yığınlara kendi deneyleri temelinde kapitalizmin yetersizliğini gösterebilmek, onları, demokratik sorunlarından hareketle düzenle karşı karşıya getirmek, kapitalizm çerçevesinde kazanılabilen ile ona güçlü olduğunu hissettirebilmek, onu örgütleyebilmek, bu yolla onu sosyalist devrime yaklaştırmak. Daha tarih, demokrasi savaşımının içinden geçmemiş, demokrasi ''eğitimini'' almamış bir işçi sınıfının sosyalist devrimi yapabileceğini göstermedi.

''Proletarya, *demokrasi uğruna,* bütün alanlarda tutarlı *bir devrimci savaşım yürütmeden burjuvaziyi yenilgiye uğratamaz.*''(62)

''Buradan çıkan sonuç, bu istemlerin (siyasal demokrasinin istemlerinin) burjuva legalitesinin sınırları aşılarak, bu sınırlar yerle bir edilerek, parlamentoda söylevlerle, sözde kalan protestolarla yetinmeyerek, yığınları kesin eylemlere çekerek, her *temel demokratik istem uğruna savaşımı yoğunlaştırıp,* proletaryanın burjuvaziye saldırısına kadar, yani burjuvaziyi mülksüzleştiren *sosyalist devrime kadar vardırarak,* bu istemlerin, reformist değil devrimci biçimde formüle edilmesi ve eyleme geçirilmesidir.''(62)

Komünist partisi güncel bir politika yapacaksa, bir yandan kapitalizm için sorunların çözümü için çalışmak zorundadır. Başka türlü demokrasi savaşımı olmaz. ''Yönetim sistemi daha demokratik hale geldikçe, işçiler musibet kaynağının, hak eksikliği değil kapitalizm olduğunu daha iyi anlayacaklardır.'' Diğer yandan komünist partisi biliyor ki, kapitalizm çerçevesinde demokrasinin tüm sorunları, artık işçi sınıfın istediği biçimde çözülemez. Çelişki, kapitalizm içindeki demokrasi savaşımının olanakları ile kapitalizmin sınırlılığı arasındadır.

Tartıştığımız konuda, sınıf mücadelesinin yarattığı bir çelişki var. Komünist partisi güncel bir po-

litika yapacaksa, bir yandan kapitalizm içinde sorunların çözümü için çalışmak zorundadır. Başka türlü demokrasi savaşımı olmaz. "Yönetim sistemi daha demokratik hale geldikçe, işçiler müsibet kaynağının, hak eksikliği değil kapitalizm olduğunu daha iyi anlayacaklardır."(63) Diğer yandan komünist partisi biliyor ki, kapitalizm çerçevesinde demokrasinin tüm sorunları, artık işçi sınıfın istediği biçimde çözülemez. Çelişki, kapitalizm içindeki demokrasi savaşımının olanakları ile kapitalizmin sınırlılığı arasındadır.

Komünist partisi, bu çelişkinin kapitalizme ve sosyalizme uzanan iki yanını dikkate alan bir demokrasi programı ile yığınların karşısına çıkmalıdır. (Yanlış olan reformizm ile doğru olan reformlar için savaşımın ayrımı buradadır.) Ülkenin içinde bulunduğu nesnel koşullara göre değişebilen ama sosyalizme kadar *zorunlu* olan, *sosyalizme yaklaşım programıdır* bu. Amaç, emekçi kitlelere hem kapitalizm içinde yapabileceklerinin, kendi konumlarını kısmen iyileştirmelerinin bir planını vermek, burjuvaziden ödünler koparmak, hem de sosyalizm olmadan ileri gitmenin mümkün olmadığını, kendi deneyleri temelinde göstermektir.

Bir nokta çok önemli: Hayali taleplerden oluşan demokratik programlar, ne kadar "devrimci gözükürse gözüksün yığınları ayağa kaldıramaz. O günkü *toplumsal gereksinimlerin demokrasi planında olanları* temel alınmalıdır ve onlar, sosyalizmle bağıntıları çerçevesinde ileri sürülmelidir. Yığınlar, aynı zamanda kendi önüne çözebileceği sorunlar konduğu zaman harekete geçirilebilir. Bu demokratik sorunların tümünün *ne zaman,* çözülebileceği ise ayrı bir sorundur. Her ülkedeki sınıf mücadelesinin güçlülüğü oranında kazanımlar olur. Ama asıl önemli olan, o ana kadar gerçekleştirilmiş demokrasiye dayanarak, bu demokrasi savaşımı temelinde, komünist partisinin etrafına yığınları toplamak, onları devrime götürmektir.

Bu şu anlama geliyor: Demokratik programda yazılan istemler, kendine özgü bir rejimi *tarihsel olarak zorunlu* yapmıyor. Bunların bir kısmı burjuvazinin devrilmesinden önce, bir kısmı devrim sırasında, bir kısmı da devrimden sonra çözülebilir. Tartıştığımız konuyla ilgili Lenin'in çok açık bir yaklaşımı var: "Kapitalizme karşı devrimci mücadeleyi tüm demokratik taleplerle ilgili devrimci bir program ve taktiklerle bütünleştirmeliyiz: bir cumhuriyet, bir milis, devlet görevlilerinin halk tarafından seçimi, kadınlar için eşit haklar, ulusların kendi kaderini tayin hakkı vs. *Kapitalizm var olduğu müddetçe* bu talepler -hepsi- *sadece bir istisna olarak gerçekleştirilebilirler* ve o zaman bile *tamamlanmamış ve çarpıtılmış biçimlerde.* Bizse, o ana kadar gerçekleştirilmiş demokrasiye dayanarak ve kapitalizm şartlarında onun yetersizliğini teşhir ederek, hem yığınların sefaletinin tasfiyesi için hem de tüm demokratik reformların tam ve kapsamlı kurumları için gerekli temel olarak, *kapitalizmin yıkılmasını* ve burjuvazinin mülksüzleştirilmesini talep ederiz. Bu reformların bazılarına burjuvazinin devrilmesinden *önce* başlanacaktır; diğerlerine ise bu devirme *sırasında* ve diğer bazılarına ise burjuvazi yıkıldıktan *sonra.* Sosyal devrim tek bir muharebe değildir. O, ekonomik, demokratik reform sorunlarının her çeşidi uğruna verilen bir dizi savaşları kapsayan ve ancak burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ile tamamlanacak olan bir dönemdir. İşte *her bir demokratik talebimizi* tutarlı, devrimci biçimde *bu son amaç uğruna formüle etmeliyiz.* Bazı belirli ülkelerin işçilerinin burjuvaziyi, *tek bir temel demokratik reform bile tam olarak başarılmadan* önce *devirecekleri pekala tasavvur edilebilir.* Ancak proletaryanın, bir tarihsel sınıf olarak burjuvaziyi yıkmak için en tutarlı ve kararlı *devrimci demokrasi ruhu içinde eğitilerek hazırlanmadığı takdirde, burjuvaziyi yenebileceği düşünülemez.*"(64)

Dünya komünist hareketi, sosyalist devrime yaklaşım biçimleri üzerine, Lenin'den başlayarak kafa yormuştur. Enternasyonal'in 4. kongresinde (1922) geliştirilen işçi hükümeti, 7. kongrede geliştirilen anti-faşist birleşik ceple hükümeti, en son olarak ileri kapitalist ülkeler komünist partilerinin savunduğu anti-tekelci demokrasi perspektifi, sosyalist devrime yaklaşmanın olası geçiş biçimlerine örnek olarak gösterilebilir. Şüphesiz ki her doğru anlayış, yanılgıları dışlamıyor. İşçi hükümeti tartışmalarından anti-tekelci demokrasi tartışmalarına kadar olan süreçte, yanlış görüşler de boy verdi. Örneğin, "işçi hükümetinin burjuva demokrasisi çerçevesinde uzun süre varlığını sürdürme olasılığı konusunda sağ oportünist aldatmacaların yayılmasına olanak veren eksik ve hatalı formülasyonlar da"(65) gündeme geldi.

Önemli olan anlayıştır, onun doğruluğudur. Sosyalist devrime bir çırpıda varılamayacağına göre, yığınları demokrasi savaşımı içinde eğiten bir "demokrasi programı" *zorunludur.* Bugün komünistlerin savunduğu bir demokrasi programı vardır (değişik isimlerle anılabilir) ve sosyalist devrime

yanaşmak için gerekli bir anlayışın ürünüdür. Bu programın içindeki istemler değiştirilebilir, eklenebilir, çıkarılabilir ama *bu anlayış değiştirilemez.* (Geçiş programlarının içeriği, istemlerinin ayarlama mantığı için bir tartışma konusudur.)

Akla gelen bir soruya da cevap vermek gerekiyor: Bu programı *bütünüyle* hayata geçirebilecek ya da onun daha ilerisine gidebilecek bir iktidarın, sosyalist devrimle bağlantısı ne olacaktır? Sorunun cevabı, iktidarın hangi güçlerin hegemonyası tarafından alınacağı ile ilgilidir. Burjuvaziyi erkten düşürecek ve işçi sınıfının hegemonyasını oluşturacak bir iktidara gelinceye kadar arada değişik aşamalar olabilir. Burjuvazinin reformist kesimine, işçi sınıfının alttan gelen baskısıyla demokrasi programının kimi maddeleri uygulatılabilir. Komünistlerin de içinde olduğu hükümetler dönemi olabilir, programın bir kısmı da burada hayata geçebilir. Hükümete gelmek ile erke gelmek arasında her seferinde bir özdeşlik kurulamayacağına göre, bunlar ancak *olası geçici dönemleri* olarak kalıyor.

Şimdiden düşünemeyeceğimiz değişik modeller de çıkabilir. Ancak şu söylenebilir: Diğer demokrasi güçlerinin de desteklediği proletaryanın egemenliğinde, onun ağırlığında bir iktidar oluşursa, burjuvazi bu temelde devrilirse, bunu belki o gün değil ama ilerde sosyalist devrimden ayırmak zor olacaktır (Ekim Devrimi'nin iç analizini hatırlayalım.) Çünkü bu iktidar, *ayrı bir sosyalist devrim ihtiyacını* gündemden kaldıracaktır. Burjuva devleti bu aşamada, bir süreç içinde parçalanacaktır. Belki de böyle bir iktidarın, giderek sosyalist karakterinin daha öne çıkmasından bahsedilebilir. Ama hiç bir şekilde *ayrı bir sosyalist devrimden* söz edilemez. Çünkü iktidar, proletarya tarafından, demokratik güçlerin desteğiyle, bir kez ele geçirilebilir. İkincisi ütopyadır.

KULLANILAN KAYNAKLAR

(1) Lenin, "*Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal-demokratlara Karşı Nasıl Savaşırlar?*"
(2) Marx-Engels, *Seçme Eserler,* Cilt: 1, Sf: 121.
(3) *Age,* Sf: 111.
(4) *Age,* Sf: 116-117.
(5) *Age,* Sf: 168.
(6) Marx-Engels, *Seçme Eserler,* Cilt: 3, Sf: 221-222.
(7) Engels, *Seçme Eserler,* Cilt: 1, Sf: 117.
(8) Marx, Aktaran Lenin, *İki Taktik,* Sf: 161-162.
(9) Marx-Engels, *Seçme Eserler,* Cilt: 1, Sf: 225.
(10) *Age,* Sf: 234.
(11) *Age,* Sf: 233.
(12) *İki Taktik,* Sol Yay, Sf: 57.
(13) *Age,* Sf: 48-49-50.
(14) *Age,* Sf: 53.
(15) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 15, Sf: 175.
(16) Lenin, *İki Taktik,* TKP basımı, Sf: 60-61.
(17) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 8, Sf: 291.
(18) Lenin, *İki Taktik,* Sol Yay, Sf: 64.
(19) *Age,* Sf: 57.
(20) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 11, Sf: 90 veya *İki Taktik,* Sol Yay, Sf: 119-120.
(21) Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı,* Sf: 90.
(22) P.N. Fedoseyev, *Leninciliğin Sosyalist Devrim Teorisi,* Sf: 37.
(23) Lenin, *İki Taktik,* Sol Yay, Sf: 50.
(24) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 13, Sf: 243.
(25) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 15, Sf: 175.
(26) *Marx-Engels Marksizm,* Sf: 455-456.
(27) Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı,* Sf: 225.
(28) Lenin, *İki Taktik,* Sf: 58-59-60.
(29) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 10, Sf: 279.
(30) Lenin, *İşçi Sınıfı ve Köylülük,* Sf: 477.
(31) Lenin, *İki Taktik,* TKP basımı, Sf: 62.
(32) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 11, Sf: 60.
(33) Lenin, *İki Taktik,* TKP basımı, Sf: 61-62.
(34) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 13, Sf: 343.
(35) Lenin, *Nisan Tezleri,* Sf: 11.
(36) *Age,* Sf: 20.
(37) *Age,* Sf: 21-22.
(38) Haziran 1917 program taslağının 1903 programıyla karşılaştırmalı metni, *Toplu Eserler,* Cilt: 24, Sf: 469-479.
(39) *Age,* Sf:
(40) Lenin, *Nisan Tezleri,* Sf: 108.
(41) *Age,* Sf: 192.
(42) Lenin, *Yaklaşan Felaket ve Ona Karşı Savaşımın Yolları,* Toplu Eserler, Cilt: 25 Sf: 323-365.
(43) Lenin, *Nisan Tezleri,* Sf: 31.
(44) Lenin, *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky,* Sf: 103.
(45) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 33, Sf: 54.
(46) Lenin, *İşçi Sınıfı ve Köylülük,* Sf: 369.
(47) *Age,* Sf: 360-361.
(48) Lenin, *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky,* Sf: 107-108.
(49) Lenin, *Macar İşçilerine Selam,* adlı makalesi, *Marx-Engels Marksizm,* Sf: 464.
(50) Krasin, Leibzon, *Devrimci Teori ve Politika,* Sf: 40.
(51) *Dünya Komünist Hareketi,* Sf: 87.
(52) *Age,* Sf: 301-302.
(53) Krasin, Leibzon, Sf: 44.
(54) *Age,* Sf: 121.
(55) *Age,* Sf: 42.
(56) J. Sctleifstein, Alman Komünist Partisi'nden, *Yeni Çağ,* Yıl: 1983, Sf: 350-351.
(58) *Dünya Komünist Hareketi,* Sf: 86.
(59) *Age,* Sf: 105.
(60) Jorge Handal, *El Salvador'da Devrim,* Sf: 83-84.
(61) Kosta Rika Halkının Öncü Partisi, Temsilcisi, Yıl: 1982, Sayı: 9.
(62) Lenin: *Ulusların Kaderlerin Tayin Hakkı,* Sf: 141-142.
(63) Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları,* Sf: 287.
(64) Lenin, *Toplu Eserler,* Cilt: 21, Sf: 408-409.
(65) Sabalev, Üçüncü Enternasyonal'in Kısa Tarihi, Sf: 222.

Köy Enstitüleri

İsmail KAPLAN

Ülkemizde tek parti yönetiminin eğitim alanındaki en ilginç girişimi olan Köy Enstitüleri, bundan 50 yıl önce, 17 Nisan 1940'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen bir yasayla kurulmuştur. Köy Enstitüleri girişimi, bizzat tek parti yönetiminin başı olan Milli Şef İsmet İnönü'nün ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in teşvik ve desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu atılımın fiili yürütücüsü ise İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç olmuştur.

Bir Bulgaristan göçmeni olan değerli eğitimci İsmail Hakkı Tonguç, Bulgaristan tarihinde önemli bir rol oynayan ve bir ara iktidara gelen köylü partisi Bulgar Çiftçi Birliği'nin marodnik-popülist uygulamalarından esinlenmişti. Köklü ve yaygın bir köylü hareketine dayanan, ülke çapında güçlü bir kooperatifleşme akımından hız alan Bulgar Çiftçi Birliği, köylerde temel olarak imece usulüne dayalı etkili, başarılı bir eğitim ve kültür seferberliği gerçekleştirebilmişti.

İlk Amaç

Köy Enstitüleri Yasası'nın gerekçesinde, amacın köylerde ilköğretim sorununu yeni ve pratik bir yöntemle çözmek olduğu belirtilmiştir. O sıralarda Türkiye nüfusunun yüzde 81'i köylerde yaşamaktaydı. Buna karşılık 40 bin köyün 31 bininde okul bulunmamaktaydı. İlköğretim çağındaki köy çocuklarının sadece yüzde 26'sı okula gidebilmekteydi. Bu sorunu çözmek üzere acil olarak 20 bin öğretmene ihtiyaç vardı. Yasaya göre köy öğretmenlerini (ve kısmen de, tarıma yönelik diğer meslek elemanlarını) yetiştirmek üzere tarıma uygun arazilerde Köy Enstitüleri açılacaktı. Bu enstitülere sadece köylerden öğrenci alınması öngörülüyordu. Çünkü birçok örnekte kanıtlandığı gibi, kentlilerin köy koşullarına uyum sağlayamayacağı ve kısa bir süre sonra köyü terkedeceği düşünülüyordu. Köylü çocuklarının öğretmen olduktan sonra köyde kalmaya daha kolay razı olacağı varsayılıyordu. Bununla birlikte, tek parti yönetiminin bürokratik ve insana güvensiz mantığı enstitü mezunlarına 20 yıllık mecburi hizmet yükleyerek işi "sağlama bağlamayı" da ihmal etmiyordu. Köylüler enstitü yapılarını ve öğretmen evlerini yapmakla yükümlüydüler. Okulların tamir ve diğer işletme masrafları da köylüler tarafından karşılanacaktı. Bu durumun köylülerce bir tür angarya olarak yorumlanacağı belliydi.

Yasanın çıkmasıyla 1940-1945 yılları arasında 16 yeni enstitü açılmış ve önceki yıllarda kurulan dört Köy Öğretmen Okulu'nun da enstitü haline getirilmesiyle toplam sayı 20'ye ulaşmıştır. Köy Enstitüleri on yıl içinde yaklaşık 25 bin mezun vermiştir.

Enstitülerde "yaparak öğrenme" ilkesi benimsenmiş, teori ve pratik bilgilerin birleştirilerek eğitim, üretimle içiçe yürütülmüştür. Bu eğitim yöntemi Köy Enstitülerinin en başarılı yönü olmuştur.

Genel Amaç

Köy Enstitüleri girişiminin doğrudan eğitime yönelik ilk amacının yanı sıra, daha kapsamlı sosyal ve siyasal bir amacı da olmuştur. Bu amaç, tek parti yönetiminde kırsal bölgelerde partiye bağlı, yeniliklere ve Batılılaşma düşüncesine açık, Cumhuriyet Halk Partisi'nin olası atılımlarını destekleyecek yeni bir güç odağı yaratmaktı. Partinin ve Kemalist rejimin köylerdeki kitle tabanını genişletecek bir adım olarak bakılıyordu bu girişime.

Daha yasanın Meclis'te oylanması sırasında, bu amacı belli belirsiz sezen, kırsal bölgelerin geleneksel hakim güçlerinin (toprak ağaları, tefeci tüccarlar, genel olarak eşraf) temsilcileri yasaya sessizce muhalefet etmişler, hoşnutsuzluklarını ortaya koymuşlardı. "Bekle-gör" tutumuna giren bu çevreler, uygulamanın ilk sonuçları görülmeye başladıkça, yani enstitülerden aydınlanmış, çevresini ve yaşamını sorgulayan, değişik açık kadrolar yetiştikçe muhalefetlerini şiddetlendirmişler, enstitüleri "komünist yuvası" olmakla suçlamışlardır.

Yasayla enstitülerin yükünü taşımak zorunda bırakılan ve angaryaya koşulan sıradan köylü halkın desteğini de kazanamayan bu atılım, Cumhurbaşkanı İnönü'nün desteğini geri çekmesiyle önemli ölçüde zayıflamış, 1946 yılında İsmail Hakkı Tonguç ile Hasan Ali Yücel'in görevden uzaklaştırılması ile de bütün etkisini yitirmiştir. Çok partili düzene geçildikten sonra, 1955 yılında Demokrat Parti yönetimi Köy Enstitülerini resmen kapatmıştır. Böylece dar bir bürokratik kadronun çabasıyla başlatılan bu ilginç deney doğal gelişimini tamamlayamadan tarihe karışmıştır.

Günümüzden Bakınca

Görüldüğü gibi Köy Enstitüleri atılımı çelişik bir yapıya, ikili bir niteliğe sahiptir: yenilikçi ve ilerici yön ile baskıcı ve bürokratik yön. Köy Enstitüleri ilerici ve yenilikçi yönüyle geleneksel ayrıcalıklı çevrelerin tepki ve düşmanlığını çekmiş; zaten yoksulluktan kavrulan halka gönüllülük ilkesine hiç kulak vermeden angaryalar yükleyen baskıcı ve bürokratik yönüyle de halk desteğinden yoksun kalmıştır. Sonuçta, deyim yerindeyse "ne İsa'ya, ne Musa'ya yaranabilmiştir." Yazınımızın birçük ünlü kişisini yetiştiren bu eğitim girişiminin baskıcı ve bürokratik yönlerinden arındırılarak günümüze uyarlanması eğitim alanında geçerli bir hedef olabilir. Eğitimle üretiminin birleştirilmesi, teori ile pratiğin içiçe yürütülmesi çağdaş eğitim anlayışının vazgeçilmez bir öğesidir.

Kadın neyle ilgilenmemeli?

Bu yazıyı kaleme alış nedenimi özetleyerek başlamak istiyorum. Y.Açılım'ın Şubat/90 sayısında bir yazısı yer alan Feminist Dergisi yazarlarından Ayşe Düzkan'ın bir cümlesine takıldım: "çünkü, reform ve devrim ikilemi sadece işçi sınıfı için değil, (mesela, ezilen ulus da dahil) tüm ezilenler ve bu arada kadınlar için de geçerlidir. Bende bu kavramları tabi ki, kadınlar açısından ele alıyorum. *Yoksa diğer ezilenlerin kurtuluş politikaları bir kadın olarak beni doğrudan ilgilendirmiyor."*

Sayın Düzkan'ın sosyal ve ekonomik durumunu bilmiyorum. Bu nedenle, *yalnızca bir kadın olarak* neden ve nasıl kurtulmak istediğini anlamakta zorluk çekiyorum. Üstelik kadın kurtuluş hareketinde radikal konumlara sahip olduklarını iddia eden bir grup feminist kadının, cezaevlerindeki direnişlere destek amacıyla "siyah protesto"yu gerçekleştirdiklerini ve bu uğurda bir süre de tutuklu kaldıklarını bilen biri olarak, bu cümleyi anlamakta zorluk çekiyorum.

Biz erkeklerin kadınları, çeşitli biçimlerde ve ideolojilerle ezdiğimiz sürece özgür olamayacağımız açık bir gerçekliktir. Ama bunu sağlamaya çalışırken ve bu uğurda mücadele ederken, kadınlarla birlikte olmalı, onların uyarıcı çabalarına gereksinimimizi kaybetmememiz gereklidir. Aynı zamanda bu mücadele içinde yer aldığımız sınıfların çıkarlarını düşünmeli, sınıf çıkarlarından azade olmamız da beklenmemelidir. Bunu, herşeyin başı-sonu sınıf çıkarıdır anlamında ele almadığımı belirtmeliyim. Fakat hiçbir şeyde, sınıfların ideolojik, politik ve ekonomik çıkarlarından azade ele alınıp çözümlenemez. Alınmaya çalışılırsa egemen anlayışın dümen suyundan kurtulması mümkün olamaz.

Bugüne dek hiçbir toplum projesi (ilkel komünal toplumun çok kısa bir evresi dışında) kadın sorununun çözümünü pratik olarak ve kuramsal olarak gerçekleştirememişlerdir. Ne kapitalizm öncesi, ne kapitalizm, nede sosyalizm kadın sorununu çeşitli boyutlarda yaşamış, yaşamaya devam ediyor. Ancak, toplumsal yaşamda kadının rolünün ve eşitliğinin arttığı, gelişmesinin ve özgürleşmesinin görece en fazla gerçekleştiği sistem sosyalizm olmuştur. Hemde bu olguyu, yapılan tüm hata ve yanlışlara rağmen söyleyebiliyoruz.

A.Düzkan'ın yazısından aldığım kısa alıntıdan yola çıkarak, kadın hareketi konusunda kesin yargılara varmaya çalışmıyorum. Fakat şuda bir gerçekliktir; feminizmin kadının kurtuluşunu yalnızca kadın sorunu olarak algıladığı ve bu nedenle bir dünya görüşü olarak, sol ve sosyalist hareketçe "bölücü" bir akım olarak görüldüğü de bir vakıadır. Sayın Düzkan'ın sözkonusu cümlesi de bu eleştiriyi doğrular bir nitelik taşımıyor mu? Ben merak etmekteyim, sosyal, sınıfsal, dinsel, kültürel, politik, ekonomik ve tüm bunların ortaya çıkardığı egemen ideolojiden soyutlanarak, feminist arkadaşlarımız kadın sorununun nasıl çözümleneceğini düşünüyorlar?

Feministlerin sorunlarının zorluğunu anlamaya çalışıyorum. Yüzyılların birikimi olan kalıtları değiştirmek gibi köktenci bir işe soyunduklarını ileri sürüyorlar. Onların taleplerini yürekten desteklemekteyim. Ama "nasıl?" sorusunun da yanıtını feminizm açısından çözmüş değilim. Bu elbette benim sorunum. Fakat benim gibi bu konuya, -bu biçimiyle- çözüm göremeyenleri aydınlatmakta feminist arkadaşlara düşer diye düşünüyorum.

Bu güne dek, sınıfsal veya sosyal çıkarlar doğrultusunda politik partiler, gruplar aracılığıyla her sınıf kendi düzenini, sistemini kurmuştur. İşçi ve emekçi sınıflar ve diğer ezilenler sorunlarının çözümünü sosyalizm, komünizmde gördüler. (Reel sosyalizmin kimi hataları ve yanlışlarına rağmen) Ezilen sınıfların sorunlarına en radikal çözümler komünizmdedir. Yaşanabildiği kadarıyla bile, sosyalizmin, en demokratik kapitalizmden daha demokratik o olduğu görülmüştür.

Kadın sorunu da dahil, birçok demokratik sorunun, insanlık sorunlarının çözümünü gösteren biricik toplumsal proje sosyalizm, komünizmdir. Bu toplum projesini aşan bir sistemler bütünü henüz ortaya çıkmış değildir.

Diğer feminist kadınlarda olduğu gibi, sayın Düzkan'da da marksizmden bir etkilenme olarak, kadın sorununun aileden gelen bir sorun olduğu teslim ediliyor. Bu doğru, ama eksik; kadın sorunun erkek egemenliğine girişi aileyle birlikte özel mülkiyetledir. Feministler sorunun mülkiyet boyutunu atlayarak çözümsüz kalıyorlar. Bu nedenle de, kapitalizme hapsolmakla suçlanmaya devam edeceklerdir. Özel mülkiyet ilişkilerinden toplumun kurtuluşu sağlanamadıkça, kadının erkek egemen ideolojiden özgürleşmesi mümkün değildir. Bunun için de, özel mülkiyet ilişkilerinden ortaya çıkan hiçbir toplumsal sorunun ideolojik, politik ve ekonomik kopuş olmadan gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir diyoruz. Kadının kurtuluşu, özgürleşmesi mümkün olmayınca, erkek insanların da özgürleşmesi mümkün değildir. Bu anlamda, kadının ve erkeğin özgürleşmesine ilişkin en tutarlı, bilimsel toplum projesinin komünizm olduğuna inanıyorum. Feministler, kapitalizmi de, sosyalizmi de kadın sorununu çözemeyen (sosyalizmi bugünkü pratikleriyle veya bugüne dek yaşanan pratikler değil, komünizme giden yolda bir ilk evre olarak düşünüyorum. Feministlerse bugünkü pratikleri ve genel olarak sosyalizm projesi-

ni kastetmekteler.) sistemler olarak aldıklarına göre, nasıl bir toplumsal projeyle kadınların kurtulacaklarını, kadının kurtulduğu düzenin nasıl olacağını açıklamalıdırlar.

Feministler, kadınların sorunlarını ayrıntılandırmada önemli bir işlev gördüler. Ayrıntılı saptamalar yaparak, marksistlere de yol gösterici bir işlev gördüler. Kadın kurtuluşu hareketlerinin gelişmesi biz marksistleri de erkek egemen ideolojiden kurtulma konusunda daha ciddi düşünmeye yöneltmiştir. Bizim için bir kazanç olarak değerlendiriyorum. Fakat, kadının nihali kurtuluşu olarak görülen 'sistemler üstülük' tanımını anlamak zor oluyor.

Komünistlerle, feministlerin ayrılık noktalarından biri ve en önemlilerinden biri, sayın Düzkan'ın: "diğer ezilenlerin kurtuluş politikaları bir kadın olarak beni doğrudan ilgilendirmiyor." cümlesinde özetlenmiş. Komünistler, eksik yanları bulunmasına karşın feministlerden bu noktada ayrılıyorlar; çünkü, komünistler, ezilen her sınıfın, her ulusun, her cinsin sorunlarının kendilerini ilgilendirdiğini, komünizmin gerçekleşmesi için, ezilen tüm kesimlerin, sınıfların kurtuluş ideolojisinin diyalektik bir çelişkiler ve çelişki içinde birliğinden geçtiğini bilirler. Komünistler de kadınların ataerkil gelenek ve ideolojiler tarafından ezildiklerini saptıyorlar. Ama onlar -feministlerden farklı olarak-kadının kurtuluşunun yolunu da gösteriyorlar. Ama bunu başarabilmenin yolunun tüm ezilenlerin olduğu gibi, kadınlarında kendi sorunlarına sahip çıkması ve ortak sorunları için diğer ezilenlerle biraraya gelmesi ve ortak çözümler üretmesiyle mümkün olduğunu belirtiyorlar. Bu nedenle komünistlerin diğer sorunlarda olduğu gibi, kadın sorununda da en doğru çözümleri getirdiklerine inanıyorum.

Kanımca feministlerin en önemli çıkmazları olgucu (pozitivist) olmalarında yatıyor. Çözüm noktasında bir toplum projeleri yoktur. Kadının her düzende, çok çeşitli biçimlerde erkekler ve onu belirleyen erkek egemen ideoloji tarafından ezildiğini, özgür olamadığını saptıyorlar. Komünizmin gösterdiği çözümleri hem reddediyor hemde yerine birşey koymuyorlar.

Sayın Ayşe Düzkan'ın, kendisini ilgilendirmeyen diğer ezilenlerin kurtuluşu/özgürlüğü olmadan, kadının nasıl kurtulacağını/özgürleşeceğini açıklamasını beklerim. Nasıl ki, kadın özgürleşmeden "diğer ezilenlerde özgür olamayacaksa.

Kadınlar özgürleşin. Ama özgürlüğümüzü de gasp etmeyin.

Tüm feministlerin ve emekçi kadınların 8 Mart'ını kutlarım.

Yaşar YILDIZ / Bartın Cezaevi

Ankara'dan bir olay ve birlik konusu

Kış aylarının görece sessizliğinden sonra, sol görüşlü-duyarlı öğrenciler için anlam ifade eden günlerin gelmesi, akademik sorunlarla olan duyarlılığın artması, yıllardan beri verilen mücadelenin, özellikle içinde bulunduğumuz aylarda meyvelerini vermesi sonucu, Ankara 87 sonrası hiç görülmeyen biçimlerde eylemlere sahne oldu. Eylemlerin olumlu yanı ortak hareket edildiğinde ve dar grupçu, sekter tavırlardan uzaklaşıldığında, kitlenin nabzının nasıl yakalanabildiğini ve kitleselleşme yönünde nasıl hareket edilebileceğinin görülmesi oldu. Olumsuz yanı ise; her zaman olduğu gibi grup ve/veya grupçukların, duyarlılığın yakalanabildiği, mücadelenin yükseltilebileceği ve gerçekten sorunlara eğilinilmesi gereken bu ortak eylemlerde bile "parsa" kaygısıyla hareket etmeleri olmuştur. Bu olumsuz yanı en belirgin biçimde A.Ü. Fukuk Fakültesi önünde düzenlenen forum/yürüyüş sırasında gözlemledik.

ODTÜ'de ulaşım paralarını yatırmayanların kayıtlarının yenilenmemesini protesto etmek amacıyla, mitingler sonrası başlatılan açlık grevi; Hacettepe Üniversitesinde yemek, ulaşım ve yurt sorunlarını tüm öğrencilere anlatmayı amaçlayan yürüyüş, forum ve mitinglerle birlikte; İstanbul Üniversitesi BYYO'nda meydana gelen haksız gözaltıları kınamak ve 71 ilin Emniyet Müdürlerinin "öğrenci dernekleri terör odaklarıdır". şeklindeki açıklamalarını protesto etmek için A.Ü. Hukuk Fakültesi önünde bir eylem planlandı. Bu forum/yürüyüş gelinen süreci bir üst aşamaya yükseltmek ve eylemsizliğin önünü aşmakta iyi bir araç olabilecekken, yukarıda belirttiğimiz gibi, bir görüşün eylemi kendilerine mal etmek için "eylemde birlik, ajitasyon-propaganda da serbestlik" ilkesinin çok sakat bir yorumlayışla kuşlama yapması, aynı adı kullanan iki grubun birbirlerinin sloganlarını bastırmaya çalışması, en basit tanımla başıbozukluğa yol açtı. Böylesi bur durum; bu tür eylemlere ilk defa katılan ve henüz ideolojik netliğe ulaşamamış insanlar üzerinde olumsuz etkiler yarattı. Bundan sonra yapılacak ortak eylemlerde alınan kararların dışına çıkılmaması ve sekter tavırlara son verilmesi yönünde muhatap grupların verdikleri özeleştiri ise gelecek için atılan olumlu bir adım olmuştur.

Böylesi bir uzun girişi sadece haber iletmek için yapmadık. Bu girişi tespit ettiğimiz bir durumu bildirmek ve birlik tartışmalarının yoğunlaştığı, 10 Eylül'ün birlik konusuna bakışını mart ayında netleştireceği sözü üzerine kaleme aldık. Yukarıda eylemlerin olum-

lu yanlarını verirken "ortak biçimde hareket etmek"ten söz etmiştik. "Ortak" sözcüğü çok genel bir anlamı ifade eder. Ortak hareket edildiğinde "herkesin" bir arada olduğu izlenimi doğar. Gerçekte durum böyle değildi. Bazı görüşlerin temsilcileri, bu türden bir yanılgıya (!) düşmediler. Doğru tavır (!) gösteren bu temsilciler pasifizmi ve uzlaşmayı hedef olarak seçen siyasetlerin uzantı ve yansımasıdır. Bu kişiler ve bunların ideolojileri Doğu Avrupa'daki kitlelerin (!) gücünü alkışlarken, kendi ülkelerinde, bırakın ülkenin yazgısını belirleyecek halk hareketlerini, bizim konumuzda olduğu gibi akademik sorunlar için bile tavır almayı "modası geçmiş" "dogmatikçe" ve "meşruluğu yok edici" olarak görüp katılmayı reddediyor ve utanmazca bir davranışla uzaktan izlemekle yetiniyorlar. Diğer üniversitelerden gelen haberler bu durumun yalnızca Ankara'ya özgü olmadığını genel bir durumu yansıttığını gösteriyor.

Peki ama, tabanda görünüm bu iken, yukarısı çok mu farklı? Özde hiçbir farklılık yok. Bu reformist-oportünist görüşlerin tabanı kitlesi okullarda anti-faşist ve anti-otoriter mücadeleye sırt çevirmişken, tavanları ise uzunca bir süreden beri anti-kapitalist mücadeleden kaçmanın binbir türlü gerekçesini buldular, buluyorlar. Görevimiz yılgınlığın, dönekliğin ve emekçilerimize ihanetin batağında debelenenlere can simidi atmak mı olmalıdır? Sosyalist ülkelerde yaşanan geri dönüşleri, karşı-devrimci akımları, "zevkten dört köşe olarak" izleyenlere arka çıkanları birlik tartışmalarına dahil etmek niye? Bunların akademik mücadelede olduğu biçimiyle sosyalist mücadeleden de soyutlanması için pratiğin gelip dayatması mı bekleniyor? Eğer beklenen buysa, bunun uzak bir tarihte gerçekleşeceği sanılmasın. Yakın bir gelecekte kadrolar düzeyinde de ayrı tutulma, mücadeleden uzaklaştırma görülecektir. Görevimiz sürecin gerisine düşmek değil, gerektiğinde süreci hızlandıracak müdahalelerde bulunmaktır.

HAYIR, biz birlik tartışmalarında reformizm saflarında yer almak istemiyoruz. Biz elmalarla, armutların birliğini istemiyoruz. Biz, "birlik" diye bağırırken, dayatan güncele uzak düşmek istemiyoruz. Biz kitle arttırma/kaybetme kaygısıyla birlik olsun diye oluşturulan ilkesiz birliktelikler içerisinde yer almak istemiyoruz. BİZ, temsil ettiğimiz sınıfın yanında, Marksizm-Leninizm saflarında ve gerekirse sadece "EYLEM BİRLİĞİ" içerisinde olmak istiyoruz.

Bir Grup 10 Eylül'cü adına
Akın GÜNEŞ - Z. SAVAŞ
Fidan ATAK

Haydi 1 Mayıs 1990'a

Yine 1 Mayıs'ta alanlarda olacağız. İşçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve savaşım günü olan 1 Mayıs halkımıza işçi sınıfına yaraşır bir şekilde kutlanmalıdır. Bugün bütün dünyada hangi rejimle hangi sistemle yönetilirse yönetilsin 1 Mayıs işçilerin bayramı olarak kutlanmaktadır. Ama Türkiye'de 1 Mayıs yıllardan beri yasaktır. Türkiye bu konuda; dünyada 1 Mayıs'ın yasak olduğu birkaç ülkeden birisidir. 1977'de 1 Mayıs alanında toplanan yüzbinlerce işçiye karanlık güçler ateş açarak onlarca işçiyi öldürdüler. Ama işçi sınıfımız 1 Mayıs 1978'de aynı alana bu kez daha kalabalık, daha coşkulu gelerek bu engellemelere baskılara yanıt verdi. Daha geçen 1 Mayıs'ta polisin ateş açması sonucu bir işçi öldü, yüzlerce işçi gözaltına alındı, tutuklandı. Ama onca baskıya saldırıya ölümlere rağmen 1 Mayıs unutturulamıyor, her 1 Mayıs günü işçiler ve halkımız sokaklara çıkıyor. Bu yıl da 1 Mayıs'ta sokaklarda olacağız.

1 Mayıs, 1 Mayıs ilk dileğimiz,
Yaşatacak seni tunç bileğimiz.

Gültepe'den bir işçi

Gençlik ve eğitim

Değerli Dostlar!

Derginizin Eylül ayından bu yana çıkan sayılarını, izlemeye çalışıyorum. Derginizin değindiği ana konular genel olarak sosyalist ülkelerin içinde bulunduğu sorunlara ve ülkemizdeki devrimci hareketin içinde bulunduğu sorunlara ayrıntılı ve önemli bir biçimde değiniyor.

Gençlik üzerine kurulmuş olan gerici ve kültürsüz ağ, 12 Eylül'ün yol açtığı erozyonların bir ürünüdür. Bilhassa üniversiteye hazırlanan liseli gençliğe eğitim bilinci verilmemekle birlikte öğrenciler üzerinde kokuşmaya yüz tutmuş baskı politikası uygulanmaktadır. Öğretmen kesimi ve öğrencilerin eğitimi bir kenara bırakılmış. Ve öğrenciler üzerinde çarpık bir eğitim sistemi kurulmuştur. Değişik politik düşüncelerin varolabileceği ve öğrenci kesimin görüşlerini açıklayabileceği ve sorunlara politik gözlemlerin ve yolların ortamı kaldırılmış ve not defterleri silah şeklini almıştır. Demokratik, devrimci kültürün yerini, Amerikancı yoz kültürü kapsamlı bir şekilde uygulanmaktadır. Bu kültür 12 Eylül'ün temel bir politikası haline gelmiş ve okullarda varolan kültür anlayışı, öğrencilerin temiz beyinleri yıkanarak yerleştirilmiştir.

Bugünkü eğitim sisteminin hedeflediği liseli gençlik suskun, sessiz ve kusu fertler yetiştirmektir. Fakat, inanıyorumki 21. yy. girerken böyle çarpık bir eğitim sistemi ayakta durmayacaktır.

Saygılarımla.

Tarsus'tan Liseli Bir Genç